

TERVOLA 26, 30, 40, 41, 42, 47, 48, 49 ja 50 TÖRMÄVAARA

Kivikautisten asuinpaikkojen
kartoitus ja koekaivaus elo-loka-
kuussa 1985

Markku Heikkinen

S i s ä l l y s

1. JOHDANTO	1
2. KARTOITUS- JA KOEKAIVAUSALUEIDEN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA	3
3. TUTKIMUSMENETELMÄT JA KAIVAUSTEKNIikka	4
4. TERVOLA 48 TÖRMÄVAARA	5
4.1. Arkistotietoja	5
4.2. Asuinpaikan sijainti ja topografia	6
4.3. Karttoitus	7
4.4. Yhteenveto	9
5. TERVOLA 50 TÖRMÄVAARA	
5.1. Arkistotietoja	10
5.2. Asuinpaikan sijainti ja topografia	10
5.3. Karttoitus	11
5.4. Yhteenveto	12
6. TERVOLA 49 TÖRMÄVAARA	
6.1. Arkistotietoja	13
6.2. Asuinpaikan sijainti ja topografia	13
6.3. Karttoitus	15
6.4. Yhteenveto	16
7. TERVOLA 47 TÖRMÄVAARA	
7.1. Arkistotietoja	17
7.2. Asuinpaikan sijainti ja topografia	18
7.3. Karttoitus- ja kaivaustekniikka	19
7.4. Maaperä ja löydöt	20
7.5. Yhteenveto	21
8. TERVOLA 40 TÖRMÄVAARA	
8.1. Arkistotietoja	22
8.2. Asuinpaikan sijainti ja topografia	23
8.3. Karttoitus- ja kaivaustekniikka	23
8.4. Maaperä ja löydöt	24
8.5. Yhteenveto	25
9. TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA	
9.1. Arkistotietoja	26
9.2. Asuinpaikan sijainti ja topografia	27
9.3. Karttoitus	28
9.4. Yhteenveto	29
10. TERVOLA 41 TÖRMÄVAARA	
10.1. Arkistotietoja	29
10.2. Asuinpaikan sijainti ja topografia	30
10.3. Karttoitus	31

10.4. Yhteenveto	32
11. TERVOLA 42 TÖRMÄVAARA	
11.1. Arkistotietoja	32
11.2. Asuinpaikan sijainti ja topografia	33
11.3. Kartoitus	34
11.4. Yhteenveto	35
12. TERVOLA 26 TÖRMÄVAARA	
12.1. Arkistotietoja	35
12.2. Asuinpaikan sijainti ja topografia	36
12.3. Kartoitus	36
12.4. Yhteenveto	37
13. TUTKIMUKSEN TULOKSET	37
Luettelo kertomukseen liittyvistä kartoista	39
Negatiiviluettelo	42
Dialuettelo	46
Topografikarttaote 1:100 000 2542+2524 KARUNKI	49
Peruskarttaote 1:20 000 2542 12 TERVOLA	50
TERVOLA 48 TÖRMÄVAARA; peruskarttaote 2542 12 TERVOLA	51
TERVOLA 50 TÖRMÄVAARA; - " -	52
TERVOLA 49 TÖRMÄVAARA; - " -	53
TERVOLA 47,40,30,41,42,26,39,38,37,27 TÖRMÄVAARA; peruskarttaote 2542 12 TERVOLA	54
Yleiskartta 1. TERVOLA 48 ja 50	55
Yleiskartta 2. TERVOLA 49 ja 50	56
Yleiskartta 3. TERVOLA 49	57
Yleiskartta 4. TERVOLA 30,40,47 ja 49	58
Yleiskartta 5. TERVOLA 26,27,30,37,38,39,41,42	59
Pintavaaituskartta 1. TERVOLA 48,50	60
Pintavaaituskartta 2. TERVOLA 49 ja 50	61
Pintavaaituskartta 3. TERVOLA 49	62
Pintavaaituskartta 4. TERVOLA 30,40,47 ja 49	63
Pintavaaituskartta 5. TERVOLA 26,27,30,37,38,39,41,42	64
Korkeuskäyräkartta 1, TERVOLA 48, 50	65
Korkeuskäyräkartta 2. TERVOLA 49 ja 50	66
Korkeuskäyräkartta 3. TERVOLA 49	67
Korkeuskäyräkartta 4. TERVOLA 30,40,47 ja 49	68
Korkeuskäyräkartta 5. TERVOLA 26,27,30,37,38,39,41,42	69

Tervola 40, tasokartta 938/5000	70
Tervola 40, tasokartta 940/5060	71
Tervola 40, tasokartta 950/5060	72
Tervola 40, profiilikartta 938/5000	73
Tervola 40, profiilikartta 940/5000	74
Tervola 40, profiilikartta 940-949/5180	75
Tervola 40, profiilikartta 950/500	76
Kuvataulut	77-89
Liitteet	90-95

1. JOHDANTO

Ensimmäinen arkeologinen löytö Törmävaaran koillisosasta on soranotossa v. 1946 esiin tullut hirvenpääkoristeinen liusketikari. Varsinaisesti Törmävaaran asuinpaikkakompleksin löysi kuitenkin Aarni Erä-Esko 1950- ja 1960-luvuilla paikalle tekemillään inventointimatkoillaan. Törmävaaran koilliskulmaa on inventoinut myös Anja Sarvas v. 1970. Kaivauksia täällä ovat suorittaneet M. Lönnberg v. 1972 Tervola 30:ssä ja 40:ssä, Leena Ruonavaara Tervola 42:ssa v. 1979 ja Eeva-Liisa Nieminen Tervola 30:ssa ja 41:ssä vuosina 1982-84 (ks. yleiskartta 5 s. 59).

Ensimmäiset tutkimukset Törmävaaran pohjoisrinteeltä ovat peräisin vuodelta 1972, jolloin Varejoen koulun johtaja-opettaja Kinnunen osoitti sen vuoden kaivausjohtaja Maarit Lönnbergille ennen tuntemattoman asuinuoppa-alueen Törmävaaran pohjoisrinteeltä. M. Lönnberg nimesi sen Tervola 44:ksi (=L. Ruonavaaran Tervola 49). Tällöin ilmeni vaaran pohjoisrinteellä sijaitsevan muuallakin samanlaisia asuinuopparyhmiä.

V. 1979 Tervola 42:n kaivausten aikana L. Ruonavaara tarkasti Tervola 49:stä n. 600 metriä itään sijaitsevan kvartsi- ja kivilaji-iskoksia sisältävän Tervola 47:n löytöpaikan, jossa tällöin havaittiin mahdollisia asuinuoppia. Samoin löydettiin Tervola 49:stä n. 1000 metriä länteen sijaitseva Tervola 48, jossa havaittiin toistakymmentä soikeata syvännettä. Löytöinä saatiin tuuran katkelma KM 20692:2.

V. 1980 L. Ruonavaara kartoitti ja koekaivoi Tervola 47:ää ja 49:ää sekä kartoitti Tervola 48:aa, jotka kaikki sijoitettiin samaan koordinaatistoon. Tervola 47:ssä ja 49:ssä tehtiin n. 60-100 metriä pitkiä koeojia 100 metrin välein rinteiden korkeuskäyriä vastaan. Kaikkialla tehtiin 20 x 20 metrin paalutus fosfaattikarttaa varten. Samoin kaivettiin Tervola 49:ssä asuinuoppa, josta kuten myös koekuopista saatiin kvartsikaapimia, kvartsi- ja kivilaji-iskoksia,

palanutta luuta, hiottujen kiviesineiden katkelmia ym, muttei keramiikkaa. Korkeuksien perusteella ne ajoitettiin tyypillisen kampakeramiikan ajalle ja kivikauden lopulle. Koekuoppia kaivettiin 367 m² ja ne peittivät 65 200 m² kokoisen alueen.

V. 1982 Tervola 30:n asuinpaikan kaivausten aikana E.-L. Nieminen tarkasti Tervola 49:n, jolloin se todettiin v. 1981 osittain tuhoutuneen metsäaurauksessa. Aurasojien valleista löydettiin runsaasti erilaista löytömateriaalia. Samalla Tervola 49:n ja 48:n välissä havaittiin lisää asuinkuoppia ja kaatuneiden puiden juurista löytyi tulisijoja, kvartsi-iskoksia, luuta ja hiiltä. Alue nimettiin Tervola 50:ksi. V. 1983 E.-L. Nieminen tarkasti Tervola 40:n, 47:n 48:n ja 49:n asuinpaikat, jolloin useista paikoista löydettiin uusia löytökeskittymiä ja asuinkuoppia. Tällöin osoittautui koekaivausten ja kartoitusten jatkaminen välttämättömäksi Törmävaaran pohjoisrinteellä.

Kesällä 1985 sai allekirjoittanut museoviraston esihistorian toimistosta määräyksen suorittaa kartoitusta ja koekaivautta Tervolan Törmävaaran pohjoisrinteellä. Työt suoritettiin ajalla 5.8.- 4.10.1985 ja ne rahoitettiin Työvoimaministeriön vuoden 1985 valtion työohjelmasta Tervolan Törmävaaran arkeologisiin kaivauksiin myöntämistä 340 000 markasta, joista pääosa käytettiin L. Ruonavaaran Tervola 48:n kaivauksiin. Museovirasto ja Tervolan kunta solmivat laskutyöurakan Törmävaaran kaivausten suorittamisesta. Museovirasto toimi työn teettäjänä, joka vastasi työn suunnittelusta ja työnjohdon palkkauksesta. Tervolan kunta toimi urakoitsijana, joka palkkasi kaivajat ja hankki mm. kaivauskopit. Kunta laskutti museovirastoa aiheutuneista kustannuksista.

Yhteensä kartoitettiin n. 485 000 m², josta koekuopitettiin 80 000 m² kokoinen alue. Koekuoppien pinta-ala oli 218 m². Piirtäjänä toimi fil. yo Timo Pärssinen ja kartoitusapulaisina/kaivajina 2-5 henkeä.

2. KARTOITUS- JA KOEKAIVAUSSALUEIDEN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Kartoitusalue sijaitsi Tervolan Törmävaaran pohjoisrinteen hiekkaterasseilla vaaraa kiertävän metsäautotien pohjoispuolella. Kartoitusalueen läntisin reuna sijaitsi Tervolan kirkosta n. 7.8 km luoteeseen suunnassa 338/400⁰ Törmävaaran luoteiskulmassa ja itäsin reuna Tervolan kirkosta 6.4 km luoteeseen suunnassa 358/400⁰ Sihtuunaan vievän asfalttitien reunassa. Kartoitusalueen pituus oli 2.5 km ja leveys n. 100-400 metriä (ks. kartat s. 49 ja 50).

Kartoitusalue oli melkein kokonaan metsää. Rakennuksia, hiekkakuoppia ja siirreltyä maata sijaitsi vain alueen itäpäässä Varejoen peruskoulun luona.

Asuinpaikkoja rajoitti pohjoisessa n. 55 metrin korkeuskäyrälle saakka jänkä-kosteikko. Etelässä oli vaaran jyrkkenevät rinteet, jotka muuttuivat osittain jo kartoitusalueelle rakaksi n. 62-64 m mpy:lla. Alueen länsilaidassa sijaitsi useita lampia, lähteitä ja puroja, jotka olivat kaivausaikana osittain kuivina. Purot virtasivat vaaran pohjoispuolella kulkevaan Rokonojaan.

Asuinpaikkavyöhykkeellä maaperä oli ohuen jäkälää ja sammalta kasvavan turvekerroksen alla keltaista hiekkää. Puusto oli lähinnä eri-ikäistä männikköä. Jängän reunalla ja Tervola 49:n metsäaurausalueella lehti- ja kuusipuut olivat enemmistönä.

Koekaivausalueet Tervola 40 ja 47 sijaitsivat kartoitusalueen itäpäässä Törmävaaran koilliskulmassa ison ja pienen hiekkakuopan välissä sekä niiden länsipuolella mäntyä kasvavalla (osittain hakkuuaukiona) hiekkapohjaisella kankaalla. Alue muodostui useista rantaterasseista, jotka pohjoisessa rajoittuivat jänkään ja etelässä jyrkemmin nouseviin hiekkaterasseihin. Idässä alue rajoittui Tervola 30:n kaivausalueeseen ja lännessä vanhaan metsäaurausalueeseen.

3. TUTKIMUSMENETELMÄT JA KAIVAUSTEKNIikka

Kartoituksessa käytettiin hyväksi L. Ruonavaaran v. 1980 vetämiä linjoja, joiden kiinnekohta oli Tervola 47:ssä sijaitseva Vaararinne RNro 97:n ja Alakantola RNro 13:187:n tilojen välisen rajalinjan ja metsäpolun risteytys (ks. yleiskartta 4 s. 58). Päälinja $y = 5000$:n poikkeama pohjoisesta oli $25/400^0$ luoteeseen. Tätä linjaa vastaan oli paalutettu kohtisuoraan x-linja 1000, joka ulottui n. 1.5 km länsilounaaseen Tervola 48:aan. Siellä oli asuinkuoppien piirtämistä varten paalutettu 20 x 20 metrin ruudukko, jota nyt jatkettiin vetämällä aluksi x-linjoja länteen ja muodostamalla niiden avulla 20 x 20 metrin ruudukko pintavaaitusta ja asuinkuoppien piirtämistä varten.

Tervola 48:sta kartoitus jatkui itään vetämällä x-linjasta 1000 pohjoiseen 20 metrin välein y-linjoja 20 metrin paaluvälein. Ne ulottuivat tavallisesti jängälle saakka tai vain asuinkuoppa-alueille, jos asuinkuoppia ei havaittu etäämpänä.

Asuinkuopattomilla tai tuhotuilla alueilla y-linjojen välejä harvennettiin 60 metriin. Tervola 49:sta itäänpäin mentäessä paalutusta laajennettiin myös x-linjan 1000 eteläpuolelle. Koordinaatisto kasvoi itään ja pohjoiseen. Koko kartoitusalueesta piirrettiin yleiskartat, pintavaaituskartat ja korkeuskäyräkartat mittakaavaan 1:1000 (ks. kartat s. 55-69).

Koekuopat kaivettiin 1 x 2 metrin kokoisina n. 40 cm:n syvyisiksi tai löydöttömään maahan saakka. Kuopat pyrittiin kaivamaan paalujen koillispuolelle aina maaston ja maaperänsä salliessa. Kuoppia siirrettiin edullisempaan paikkaan joissakin tapauksissa varsinaisesta paikastaan puuston säästämisen takia. Kaivaminen suoritettiin etupäässä lastoilta, mutta lapioita käytettiin tarvittaessa. Koeruodut peitettiin välittömästi kaivamisen ja piirtämisen jälkeen. Koekuopat merkittiin yleiskarttaan ja liesikiveyksiä sisältävistä kuopista piirrettiin tasokartta mittakaavaan 1:25 ja profiilikartta mittakaavaan 1:10. Varsinaisten koekuoppien lisäksi

kaivettiin pienempiä tarkistuskuoppia asuinkuoppien luokse koekaivausalueiden ulkopuolelle.

Tarvittaviin vaaituksiin käytettiin 57:ää kiintopistettä, joihin korkeudet saatiin valtakunnallisesta korkeuspisteestä nro 562602, joka sijaitsee kartoitusalueelta pohjoiseen pisteessä $x = 7338\ 25$ $y = 2532\ 10$ peruskartalla 2542 12 TERVOLA. Korkeus tälle Varejoen kylän entisen osuuskaupan kivijalassa olevalle kiintopisteelle oli 42.37 m mpy:lla. Varsinaisten kiintopisteiden lisäksi kasvillisuuden ja suurien korkeuserojen vuoksi käytettiin apukiintopisteitä.

4. TERVOLA 48 TÖRMÄVAARA

Kivikautisen asuinpaikan kartoitus

4.1. Arkistotietoja

Kunta: Tervola

Kylä: Varejoki

Tilat: Ylimikkotervo RNro 4:68, om Helmi Pallari ym.

Alapää 95300 TERVOLA

Asutus Ylitalo RNro 4:73, om Suomen valtio

Isotervo RNro 3:69, om. Esko Lahti, Alapää 95300 TERVOLA

Peruskartta 2542 12 TERVOLA, painettu 1981

Koordinaatit paalun 1280/3200:n kohdalla länsipäässä: $x = 7337\ 10$
 $y = 2530\ 12$
 $z = 56.90\ m$

Koordinaatit paalun 1000/3640:n kohdalla itäpäässä:

$x = 7336\ 98$
 $y = 2530\ 70$
 $z = 62.73\ m$

Aikaisemmat löydöt: KM 20692:1-3, diar. 19.12.1979

KM 22072:1-26, diar. 27.10.1983

Aikaisemmat tutkimukset: L. Ruonavaara tarkastus 1979, kartoitus 1980, E.-L. Nieminen tarkastus ja kartoitus 1983

Kertomukseen liittyvät kartat: peruskarttaote s. 51, yleiskartta 1 s. 55, pintavaaituskartta 1 s. 60, korkeuskäyräkartta 1 s. 65. Kertomukseen liittyvät negatiivit: f. 62673-674 ja f. 62675-676, joista kuvat 1-2 ja 3-4 sivulla 77.

Kertomukseen liittyvät diat: 9533-9534

4.2. ASUINPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Tervola 48:n asuinpaikka sijaitsee Törmävaaran pohjoisrinteen länsipäässä n. 7.3-7.8 km Tervolan kirkosta luoteeseen suunnassa 340-342/400⁰ metsäautotien päässä (ks. kartta s. 51).

Tervola 48:n itäpäässä RNro 3:69:ssä on useita nuoria männyntaimenia kasvavia muinaisia rantaterasseja, jotka alkavat rakan reunalta ja jatkuvat länsi-itäsuuntaisina pohjoiseen jängälle saakka (ks. yleiskartta 1 s. 55). Rakka alkaa välittömästi x-linjan 1000 eteläpuolella. L. Ruonavaaran v. 1985 kaivaus sijaitsi tällä alueella RNro 3:69:n ja 4:73:n rajalle jängälle vievän tien itäpuolella.

Rinteen puolessavälin tältä tieltä haarautuu paalun 1060/3540:n kohdalla metsätie luoteeseen, joka tekee n. 250 metrin päässä jyrkän käännöksen länteen. Mutkan kohdalla hiekkaiset rantaterassit katoavat ja maaperä muuttuu pohjoiseen jängälle tunkeutuvalla niemekkeellä kivisemmäksi. Tämän RNro 4:73:n keskivaiheilla n. y-linja 3380:lla sijaitseva harjanteen rinteet viettävät tasaisesti länteen ja itään. Sen eteläpuolella on melko tasainen hiekkakangas rakalle saakka.

Aivan länsipäässä edellisen niemekkeen ja koko Tervola 48:aa etelässä kiertävän rakan sekä jängän yhteydessä muodostuu kaareva poukama, jonka halki virtaa puro pohjoiseen. Lännempänä Törmävaaran rinne kääntyy etelään ja muuttuu täysin rakaksi.

Edellä mainitun puron lisäksi Tervola 48:n halki virtaa 200 (y = 3440) ja 400 (y=3640) metriä idempänä kaksi syvää puroa, jotka olivat osittain kuivina. Ne saavat vetensä rakan takana olevista lammista ja kosteikoista, ja ne laskevat Rokonojan kautta Varejokeen.

Melkein koko alue oli jäkälää ja sammalta kasvavaa heikkakangasta, jossa RNro 4:73:ssä puusto oli nuorta männikköä ja sen länsipuolella isompaa mänty-kuusimetsää. Jängän reunas- sa puusto oli lähinnä lehtipuuta.

4.3. KARTOITUS

Kartoitus aloitettiin vetämällä L. Ruonavaaran v. 1980 paalutuksesta x-linjaa 1120 länteenpäin y-linjalta 3520 (kts. yleiskartta 1 s. 55). Maaston takia päälinjan suunta muutettiin paalun 1120/3420:n kohdalla kulkemaan pohjoiseen y-linjana, jota vedettiin 160 metriä viistosti korkeuskäyriä vastaan aina jängälle saakka. Paalusta 1120/3420 lähtien vedettiin 280 metrin pituinen toinen päälinja länteen. Se ulottui Tervola 48:aa n. neljä metriä ylempänä kiertävän rakkaharjanteen päälle.

Näiden linjojen ja Ruonavaaran vanhan paalutuksen avulla Tervola 48:n alueella luotiin 20 x 20 metrin paaluverkosto pintavaaitusta ja asuinkuoppien piirtämistä varten. Pituutta alueelle tuli 500 metriä ja leveyttä 120-280 metriä. Yhteensä kartoitettiin 82 300 m². Alueesta piirrettiin yleiskartta 1 s. 55, pintavaaituskartta 1 s. 60 ja korkeuskäyräkartta 1 s. 65 mittakaavaan 1:1000. Pintavaaitusta varten oli käytössä kiintopisteet 1-23 (ks. s. 5).

Asuinkuoppia esiintyi koko Tervola 48:n alueella, mutta niissä voidaan erottaa viisi ryhmää (ks. liite 2, s. 91). Ensimmäinen asuinkuopparyhmä sijaitsi alueen länsiosan 'poukamassa' metsätien eteläpuolella RNro 4:73:n ja 4:68:n rajalla hiekkakankaalla puron molemmin puolin. Lännestä ja etelästä sitä suojasi rakkaharjanne. Se käsitti 33 (nr. 1-11, 13-15, 44-47) soikeata n. 7.5 - 10 x 5-8 metrin kokoista asuinkuoppaa, joiksi laskettiin yli neljä metriä halkaisijaltaan olevat kuopanteet. Ne sijaitsivat n. 57 metrin korkeuskäyrän yläpuolella 140 x 30 metrin kokoisella alueella puolikaaren muodossa, joka avautui pohjoiseen.

Metsätien pohjoispuolella lähellä jänkää kivisen niemekkeen koillisrinteellä oli toinen kuopparyhmittymä, joka ulottui jängälle rajalinjalla kulkevan tien itäpuolelle asti. Tämä ryhmittymä käsitti yhteensä 45 asuinkuoppaa, mahdollista asuinkuoppaa ja pyyntikuoppaa ym. Niistä 26 (nro 48-52, 54-56, 75-89, 102-103, 107-108) oli yli neljä metriä halkaisijaltaan eli asuinkuopiksi luokiteltavia. Alue oli n. 270 x

30 metrin kokoinen ja kuopanteet olivat järjestäytyneet n. 55 metrin korkeuskäyrän tuntumaan.

Kolmas Tervola 48:n asuinkuopparyhmä ulottui keskisellä ranta-terassilla itäisimmästä purosta (y=3640) kiviselle niemekkeelle (y=3300) saakka (ks. kuvat 1-4 s. 77). Puron itäpuolella Tervola 50:ssä kuoppien esiintyminen vähentyy ratkaisevasti jatkuen kuitenkin harvakseltaan itäänpäin.

Asuinkuopat sijaitsivat jängälle vievän tien itä- ja länsipuolella ja länteen menevän metsätien koillis- ja lounaispuolella hiekkakankaalla. Asuinkuoppia sijaitsi myös molemmilla teillä, joissa ne olivat kärsineet kulutuksesta. Rikkoontuneista maankohdissa saattoi havaita kvartseja ja liesikiveyksiä, kuten myös useissa asuinkuopissa tai niiden ympäristössä. Katuneiden puiden juurakoissa myös oli esillä kvartseja ja palaneita kiviä.

Yhteensä kuoppia oli 91 kpl, joista yli neljän metrin kokoisia asuinkuopiksi luokiteltavia oli 52 kpl (40-43, 58-50, 66-75, 90-101, 104-106, 109-117, 127-136). Ne olivat 360 x 40 metrin kokoisella alueella olevia itä-länsisuuntaisia soikeita kuopantietä, jotka olivat 58 metrin korkeuskäyrän tuntumassa. L. Ruonavaara kaivoi v. 1985 asuinkuopat nr 115, 121 ja puolet 114:stä sekä pari pienempää kuopannetta RNro 3:69:n ja 4:73:n rajalla jängälle johtavan tien itäpuolella (ks. Ruonavaaran kaivauskertomusta top.arkistossa).

Tervola 48:n itälaidassa aukealla männyntaimenalueella edellisen ryhmän yläpuolisella terassilla yli 60,5 metriä mpy:lla oli neljäs 140 x 30 metrin kokoinen asuinkuopparyhmä. Se käsitti 32 kuoppaa, joista 19 (nro 118-125, 137-146, 305), oli asuinkuopiksi luokiteltavia. Alue rajoittui idässä puroon, lännessä metsäteiden risteykseen ja etelässä rakan reunaan.

Lännessä edellä mainitun ryhmän kanssa samalla korkeudella rakan reunalla oli viides asuinkuopparyhmä. Niitä erotti toisistaan n. 100 metrin levyinen kosteikko/puro. 220 x 50 metrin kokoisella alueella oli 26 kuopannetta, joista 16 (nro 16,12, 31-38, 53, 61-65) oli asuinkuopan kriteerit täyttäviä.

4.4. YHTEENVETO

Tervola 48:n alueella sijaitsi yhteensä 226 erillistä kuopannetta viidessä korkeuden tai maaston toisistaan erottamassa ryhmässä. Asuinkuoppia niistä oli 146, joiden keskimääräinen pituus vaihteli n. 7-10 metrin ja leveys n. 5-8 metrin välillä. Kuoppien syvyys oli 20-70 cm, mutta lähes kaikkien syvyys oli 30-40 cm. Vanhimpia olivat rakan reunalla olevat samanaikaiset asuinkuopparyhmät 4 ja 5 n. 61 m mpy:lla. Niitä nuorempi oli suurin asuinkuopparyhmä 3 n. 58 metriä mpy:lla, jota varhaisempi oli läntisin ryhmä 1 n. 57 metriä mpy:lla. Alin ryhmä 2 sijaitsi n. 55 metrin korkeuskäyrän tuntumassa. Siiriäisen diagrammin (Iskos 2, Archaeological Shore Chronology in Northern Ostrobothnia, Finland, s. 5-23) mukaan varhaisimmat kuopat olisivat siten n. 2800 eKr. jälkeen ja nuorimmat ennen 2500-2300 eKr.

Asuinkuoppien läheisyydessä oli n. 2 x 2 metrin kokoisia ja n. 30 cm:n syvyisiä kuopanteita, joiden tarkka funktio ei selvinnyt. Osa saattaa olla tuulenkaatamien puiden juurakoiden aiheuttamia kuoppia, mutta myös pyyntikuopat ja likakuopat saattavat tulla kysymykseen. Niitä isompia kuoppia myös tavattiin, mutta niitä ei laskettu asuinkuoppiin alle neljä metrisen kokonsa takia.

Resenttejä kuoppia tavattiin viisi, joista yksi oli keskimäisen puron länsipuolella oleva 7 x 7 metrin kokoinen tervahauta. Metsätien jyrkässä käänkökohdan eteläpuolella oli n. 40 x 4 metrin kokoinen polveikas "juoksuhauda". Kuopan nr 84:n reunavalleista oli poistettu turvekerros siten, että palaneitten kivien kerros näkyi. Samoin kuopan itäpuolella oli resentti nurmettunut kuoppa.

5. TERVOLA 50 TÖRMÄVAARA

Kivikautinen asuinpaikan kartoitus

5.1. Arkistotietoja

Kunta: Tervola

Kylä: Varejoki

Tilat: Isotervo RNro 3:69, om. Esko Lahti, Alapää 95300 TERVOLA

Lahti RNro 3:65, om. Jukka Lahti, Alapää 95300 TERVOLA

Väinölä RNro 3:72, om. Eeva Maria Ylipalosaari,

Heikkiläntie 4, 94400 KEMINMAA

Peruskartta 2542 12 TERVOLA, painettu 1981

Koordinaatit paalun 1000/3640:n kohdalla länsipäässä: $x = 7336$ 98

$y = 2530$ 70

$z = 62.73$

Koordinaatit paalun 1180/4140:n kohdalla itäpäässä: $x = 7337$ 36

$y = 2531$ 10

$z = 52.32$ m

Aikaisemmat tutkimukset: E.-L. Nieminen tarkastus 1982 *km?*

Kertomukseen liittyvät kartat: peruskarttaote s. 52, yleiskartta 1-2 sivut 55-56, pintavaaituskartat 1-2 sivuilla 60-61, korkeuskäyräkartat 1-2 sivuilla 65-66.

Kertomukseen liittyvät negatiivit: f. 62677-678 ja f. 62679-680, joista kuvat 5-6 ja 7-8 sivulla 78.

Kertomukseen liittyvät diat: 9535-36

5.2. ASUINPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Tervola 50:n asuinpaikka sijaitsee Törmävaaran pohjoisrinteen keskivaiheella n. 7.5-7.7 km Tervolan kirkosta luoteeseen suunnassa 342-345/400⁰ n. 100 metriä vaaran pohjoisrinnettä kiertävän metsätien pohjoispuolella (ks. kartat s. 52 ja 55-56). Metsätieltä eroaa pohjoiseen samaan suuntaan tunkeutuvalla kivisellä niemekkeellä kulkeva tie, joka halkaisee Tervola 50:n kahtia. Pohjoisessa Tervola 50 rajoittuu jänkään ja idässä sen erottaa Tervola 48:sta pohjoiseen jängälle tunkeutuva kivinen niemeke ($y=4140$). Etelässä asuinpaikkaa rajaa itä-länsisuuntaiselle metsätielle asti ulottuva loivasti pohjoiseen viettävä mäntyä kasvava hiekkakangas, joka muuttuu

metsätien jälkeen jyrkkeneväksi rakkarinteeksi. Alueen länsiosassa kuusimetsää kasvava maasto on melko kosteata ja tasaista. Sen läpi virtaa y-linjan 3820:n kohdalla pohjoiseen Rokanojaan melko leveä ja kostea puro.

Tervola 50:n mielivaltaisena rajana Tervola 48:aa vastaan oli y-linja 3640:n kohdalla nyt kuivana oleva leveä puro, joka sai vetensä yläpuolella sijaitsevasta lammesta. Näiden kahden puron välissä oli vain n. 60 m mpy:lla yksi jurkkä rantaterassi, jolla länsipään harvat asuinkuopat sijaitsivat. Keskimmäisen puron ja pohjoiseen johtavan tien välissä oli tasaisesti länteen, pohjoiseen ja itään laskeva kivinen rinne, jossa keskellä sijaitsevien asuinkuoppien kohdalla oli hiekkavyöhyke. Tien ja Tervola 50/48:n rajana olevan kivisen niemekkeen välissä oli myös vain yksi selvä terassi, jonka yläreunan tasanteella useimmat sen kohdan asuinkuopista sijaitsivat. Terassi oli jyrkimmillään itäisen y-linjalla 4040 sijaitsevan jyrkkäreunan lähteen kohdalla.

5.3. KARTOITUS

Kartoitus aloitettiin kunnostamalla L. Ruonavaaran v. 1980 vetämä x-linja 1000, jota pitkin oli Tervola 49:stä tuotu koordinaatisto Tervola 48:aan. Tältä linjalta käsin vedettiin pohjoiseen y-linjoja 20 metrin välein. Linjojen, joissa paalujen väli oli 20 metriä, pituus vaihteli 80 metristä 260 metriin. Pituuden kasvu johtui tiettyjä korkeuskäyriä noudattelevien asuinkuoppien etääntymisestä x-linjasta 1000. Yhteensä kartoitettiin n. 500 x 240 metrin kokoinen alue eli 76 000 m², Alueesta piirrettiin yleiskartat 1-2 s. 55-56, pintavaaituskartat 1-2 s. 60-61 ja korkeuskäyräkartat 1-2 s. 65-66 mk. 1:1000. Vaaituksia varten oli käytössä kiintopisteet 24-32 (kts. s. 5).

Asuinkuopat alkoivat välittömästi Tervola 48:n itäpuolelta. Ne sijaitsivat hyvin harvaksen, mutta kuitenkin katkeamattomana ohuena ketjuna Tervola 49:ään asti (ks. liite 3, s. 92).

Korkeuksien perusteella voitiin erottaa kolme ryhmää, joista läntisin 25 asuinkuoppaa (nr 148-170, 184-189) ja 40

muuta kuoppaa käsittävä ryhmä sijaitsi RNro 3:65:n ja Rnro 3:69:n rajalla olevan puron ympäristössä. Ne olivat n. 60.5 metrin korkeuskäyrän yläpuolella ja tällöin samanaikaisia Tervola 48:n ryhmien 4 ja 5:n kanssa (ks. kuvat 5-6, s. 78).

Toinen ryhmä sijaitsi 58 metrin korkeuskäyrällä itäisen lähteen eteläpuolella. Se käsitti 13 (162, 171-174, 180-183, 185-188) suurta asuinkuoppaa ja 16 muuta kuoppaa (kts. kuvat 7-8 s. 78). Sen alapuolella oli n. 53 metrin korkeuskäyrällä kolmas asuinkuopparyhmä (5 asuinkuoppaa, nr 175-179 ja 3 muuta kuoppaa). Täällä useimmat kuopat olivat melko matalia ja täten epävarmoja.

Asuinkuopista ja niiden ulkopuolelta juurineen kaatuneiden puiden paljastamista kuopista löydettiin useita tulisijoja. Samoin kuluneista maapinnan kohdissa oli nähtävissä palaneita kiviä. Joihinkin asuinkuoppien reunoille ja keskelle tehdystä koereivistä löydettiin myös kvartsi-iskoksia ja palaneita kiviä. Kuoppien eteläpuolisella tasaisella hiekkakankaalla ei havaittu palaneita kiviä tai muuta asuinpaikkaan viittaavaa.

5.4. YHTEENVETO

Tervola 50:ssä oli yhteensä 102 erikokoista kuopannetta, josta 43 voidaan luokitella asuinkuopiksi. Ne sijaitsivat kolmessa eri ryhmässä, joita erotti toisistaan korkeus. Keskimääräinen pituus vaihteli n. 7-10 metrin välillä ja leveys n. 5-8 metriä. Useimmat kuopat olivat soikeahkoja, mutta suurimmat kuopat olivat suunnikkaanmuotoisia pyöristetyin kulmin. Kuoppien syvyys vaihteli 20-70 cm:iin, mutta keskimääräinen syvyys oli 30-40 cm.

Vanhimmat asuinkuopat sijaitsivat ryhmä 1:ssä 60,5 m mpy:lla (= Tervola 48:n ryhmät 4 ja 5) ja nuorimmat ryhmä 3:n 53 m mpy:lla. Ryhmä 3:n kuopat olivat matalammalla tasolla kuin Tervola 48:n alimmat kuopat. Tervola 50:n ryhmä 2:n asuinkuopat olivat samalla korkeudella kuin Tervola 48:n suurin asuinkuopparyhmä 3.

6. TERVOLA 49 TÖRMÄVAARA
Kivikautisen asuinpaikan kartoitus

6.1. Arkistotietoja

Kunta: Tervola

Kylä: Varejoki

Tilat: Väinölä RNro 3:72, om. Eeva Maria Ylipalosaari
Heikkiläntie 4, 94400 KEMINMAA

Vaararinne RNro 97, om. Ritva Annikki Lappalainen,
Kansakoulu as. 1, 97540 TIAINEN

Peruskartta 2542 12 TERVOLA, painettu 1981

Koordinaatit paalun 1180/4140:n luona länsipäässä: x = 7337 36
y = 2531 10
z = 52.32 m

Koordinaatit paalun 940/4800:n luona itäpäässä: x = 7337 38
y = 2531 82
z = 66.19 m

Aikaisemmat löydöt: KM 20989:1-27, diar. 19.12.1979

KM 21600:1-24, diar. 18.10.1982

Aikaisemmat tutkimukset: M. Lönnberg tarkastus 1972

L. Ruonavaara koekaivaus 1980

E.-L. Nieminen tarkastus 1982 ja 1983

Kertomukseen liittyvät kartat: peruskarttaote s. 53, yleiskartat
2-4 s. 56-58, pintavaaituskartat 2-4 s. 61-63, korkeuskäyräkartat
2-4 s. 66-68.

Kertomukseen liittyvät negatiivit: f. 62670-672, 62667-669, 62664-669
ja 62662-663, joista kuvat 9-11, 12-14 sivulla 79 ja kuvat 15-17,
18-19 sivulla 80. Kertomukseen liittyvät diat: 9537-9540.

6.2. ASUINPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Tervola 49:n asuinpaikka sijaitsee Törmävaaran pohjoisrinteen
keskivaiheella n. 6.7-7.1 km Tervolan kirkosta luoteeseen suunnas-
sa 345-352/400⁰ n. 200 metriä pohjoiseen vaaran pohjoisrinnettä
kiertävältä metsätieltä (ks. kartat s. 53 ja 56-58). Tervola
49:ää rajaa pohjoisessa jänkä 52 metrin korkeuskäyrälle asti.

Lännessä alueen eroittaa Tervola 50:stä niiden rajana y-linja 4140:lla oleva pohjoiseen jängälle asti tunkeutuva kivinen niemeke. Idässä Tervola 49:llä ei ole luonnonmukais- ta rajaa Tervola 47:ää vastaan vaan siksi on valittu y-linja 4800. Länsiosan eteläpuolella on jyrkästi nouseva rakka, joka idempänä sensijaan muuttuu hiekkatörmäksi, jonka alataite on kivistä. Alueen keskellä on y-linja 4480:lla pitkälle hiekkatörmän sisään tunkeutuva syvä jyrkkäreunainen notkelma. Etelämpänä ja idempänä n. x-linja 960:ltä alkaa useita etelään- päin kohoavia rakkatörmä, joiden tasanteilla on hiekkaisem- paa maastoa. Näitä tasanteita oli metsäaurattu jo ennen L. Ruonavaaran kaivauksia v. 1980.

Hiekkatörmän alapuolella maasto viettää tasaisesti jängälle. Idempänä maasto jälleen nousee pohjoisemmaksi jängälle tunkeu- tuvalle niemekkeelle, jossa vaihtelevat hiekka- ja kivivyöhyk- keet. Vielä idempänä maasto laskee terassitta jängälle.

Tervola 49:n oli tarkastanut M. Lönnberg v. 1972, jolloin hän havaitsi paikalla 20 painannetta. V. 1980 L. Ruonavaara suoriti koekaivausta ja kartoitusta alueella. Hän havaitsi alueella sijaitsevan kaksi asutushorisonttia, joista ylempi kuului korkeutensa perusteella tyypillisen kampakeramiikan ajalle. Alempi 32 asuinkuoppaa sisältävä asutushorisontti, jossa kai- vettiin yksi kuopanne, kuului kivikauden loppuvaiheeseen. E.-L. Nieminen tarkasti paikan v. 1982-83, jolloin havaittiin RNro 97:ssä suoritettun L. Ruonavaaran kaivausten jälkeen met- säaurausta n. x-linja 1000:n pohjoispuolella ja y-linjojen 4360-4700 välisellä alueella v. 1981. Aurauksessa oli tuhottu n. 380 x 150 metrin kokoinen alue eli yli puolet asuinpaikas- ta (mm. 13 asuinkuoppaa). Alueella oli syviä n. kaksi metriä leveitä ojia suunnilleen neljän metrin välein. Ojien väliin jäävät eheät alueet olivat ojista nousseen irtomaan alla (kts. kuvat 15-19 sivulla 80). Alueelle oli istutettu männyn- taimenia, jotka olivat nyt heinikon peitossa.

Tämän ed. mainitun alueen eteläpuolella linjojen 940-1000/4340-4460 rajaamalla alueella ja linjojen 1000/4620 kaakkoispuolel- la oli myös aiemmin metsäaurattua aluetta, joka nyt oli hyvin nurmettunutta ja lehtipuuvaltaista.

6.3. KARTOITUS

Kartoitus aloitettiin kunnostamalla L. Ruonavaaran x-linja 1000, joka oli huonossa kunnossa rakan kivisyyden ja metsäaurauksen takia. Tältä x-linjalta käsin vedettiin 20-60 metrin välein y-linjoja molempiin suuntiin 20 metrin paaluvälein. Linjojen pituus vaihteli 140 metrissä 180 metriin, jolloin ne ulottuivat rakalta jängälle. Asuinkuoppien luokse alas jängän reunalle paalutettiin 20 x 20 metrin paaluverkosto pintavaaitusta ja asuinkuoppien piirtämistä varten. Kartoitetun alueen laajuus oli n. 660 x 180 metriä eli n. 110 000 m². Alueesta piirrettiin yleiskartta 2-4 s. 56-58, pintavaaituskartat 2-4 s. 61-63 ja korkeuskäyräkartat 2-4 s. 66-68 mk. 1:1000. Kartoituksessa käytettiin hyväksi kiintopisteitä 32-39 (kts. s. 5).

Tervola 49:n asuinkuopparyhmä sijaitsi yhdessä ryhmässä alueen länsireunassa eteläisen rakkajyrkänteen ja pohjoisen jängän välissä olevalla n. 150 x 50 metrin kokoisella pienin loivin terassein laskevalla harvakseen mäntyä kasvavalla rinteellä. Lännessä rajana oli jängälle tunkeutuva kivinen niemeke ja idässä RNro 97:n mesäaurattu alue. Terassilta oli n. yhden metrin pudotus jängälle. (kts. liite 4, s. 93) 26 (n. 190-214) asuinkuoppaa ja 12 muuta kuopannetta oli 2-3 rivissä (kts. kuvat 9-14 s. 79), joista alin oli n. 53 metriä mpy:lla ja toinen sekä kolmas rivi n. 55 m mpy:lla. Asuinkuopat olivat lähes kaikki n. 7-8 x 5-6 metrin kokoisia ja n. 20-60 cm syviä soikeahkoita kuoppia. Tämä kuopparyhmä oli jatkunut vielä 80 x 40 metrin kokoisena metsäauratulle alueelle, jossa oli L. Ruonavaaran v. 1980 kartoituksen mukaan sijainnut 13 asuinkuoppaa.

Näiden lisäksi oli v. 1980 kartoitettu asuinkuopparyhmän yläpuolella rakan keskellä 67.68 m mpy:lta sijaitsevalta heijaka-alueelta yksi asuinkuoppa (nro 206), joka on Törmävaaran korkeimmalla sijaitseva asuinkuoppa. Sen luota on löydetty palaneita kiviä ja kvartseja.

Puoliksi tuhoutunut kuoppa nro 215 löytyi hiekkatörmän ja rakan yhtymäkohdasta RNro 3:72 ja 97:n rajalinjalta

n. 62 m mpy:lta. Kolmas irrallinen kuopanne läydettiin uuden metsäauratun alueen etelärajan tuntumasta y-linjalta 4600 n. 61 m mpy:lta. Molempien läheltä aurausalueelta löytyi palaneita kiviä, kvartsi- ja kivilaji-iskoksia ym. Samoin aurausalueen luoteisnurkassa n. 52-55 m mpy:lla 13 tuhotun asuinkuopan luota löytyi jängälle saakka palaneita kiviä, kvartssia ym.

Toinen rikkaampi löytövyöhyke sijaitsi n. 58-60 m mpy:lla linjojen 1020/4360-4460:n kohdalla metsän ja jyrkkäreunaisen notkelman välissä hiekkatörmän alapuolella. Hiekkatörmän yläpuolella sijaitsi suurempi löytövyöhyke vanhalla aurausalueella n. x-linja 1000:n eteläpuolella ja y-linjojen 4360-4460:n välissä. Asuinkuopanteiden kanssa samalla korkeudella jyrkkäreunaisen notkelman itäpuolella, metsäauratun alueen hiekkavyöhykkeellä sijaitsi n. 53 m mpy:lla n. 10 metriä kapea löytövyöhyke linjoilla 1120/4549-4620. Sen alapuolella oli aurattu jänkä ja yläpuolella kivinen vyöhyke.

Linjojen 1080/4560:n kaakkoispuolella myös asuinkuopanteiden kanssa samalla korkeudella n. 55 m mpy:lla alkoi uusi löytövyöhyke, joka työntyi länteenpäin hiekkavyöhykkeillä kivisempien vyöhykkeiden välissä useampana kapeana löytöalueena. Samoin löytövyöhyke tunkeutui lounaaseen isompana alueena kohti n. 61 m mpy:lla sijaitsevaa asuinkuoppa nr 216:ta. Sen eteläpuolella oli koskematon maata, mutta Ruonavaaran koeoja 4600 osoitti, ettei asuinpaikka jatkunut pitemmälle etelään.

Idempänä vanhalla aurausalueella 61 m mpy:lla x-linja 1000:n luota saattoi kasvillisuuden alta havaita palaneita kiviä ym. y-linjalle 4760:een asti. L. Ruonavaaran koekaivauksissa v. 1980 todettiin idässä sijaitsevan Tervola 47:n ja 49:n välillä olevan löydöttömän alueen. Kasvillisuus tämän pohjoispuolella oli täyttä ryteikköä, jossa ei havaittu v. 1985:n kartoituksen yhteydessä asuinkuoppia.

6.4. YHTEENVETO

Tervola 49:ssä on eroitettavissa useampia eriaikaisia löytövyöhykkeitä. Ylin ja samalla vanhin löytövyöhyke on aurausalueen lounaiskulmassa oleva asuinkuopaton alue n. 63 m mpy:lla, joka

Siiriäisen mukaan korkeutensa perusteella ajoittuu tyypilliseen kampakeramiikkaan. Keramiikkaa ei ole löydetty täältä, mutta Tervola 30:stä ja 40:stä samalta korkeudelta on saatu II:1 ja :2.

Sitä nuorempi löytövyöhyke sijaitsee aurausalueen itäosassa n. 60 m mpy:lla. Sen alapuolella on 55-58 m mpy:lla seuraava vyöhyke, jolle löytyy vastine myös notkelman länsipuolelta.

Viimeiset löytövyöhykkeet sijaitsevat alueen länsi- ja itälaidoilla n. 53-56 m mpy:lla. Niihin kuuluu myös läntinen kuoppa-alue, jossa on erotettavissa kaksi aikaperiodia. Ne ajoitetaan Siiriäisen diagrammin mukaan kampakeramisen ajan loppuun. Yhteensä Tervola 49:ssä oli 30 kuopannetta, joista 27 oli asuinkuoppaa. Alinrivi oli samalla korkeudella kuin Tervola 50:n alimmat kuopat ja ylempi rivi oli samalla korkeudelle kuin Tervola 49:n alin kuopparyhmä. Asuinkuoppia on saattanut sijaita metsäauratun alueen länsi- ja itäosassa enemmänkin, sillä alueen reunoilta on löydetty irrallisia asuinkuoppia ja kuopattomuus olisi vastoin Törmävaaran pohjoisrinteen asuinkuoppa-alueen luonnetta. Toisaalta Tervola 49:n itäosassa ja Tervola 47:n länsiosassa ei havaittu v. 1985 asuinkuoppia.

7. TERVOLA 47 TÖRMÄVAARA

Kivikautisen asuinpaikan kartoitus ja koekaivaus

7.1. Arkistotietoja

Kunta: Tervola

Kylä: Varejoki

Tilat: Vaararinne RNro 97, om. Ritva Annikki Lappalainen

Kansakoulu as. 1, 97540 TIAINEN

Alakantola RNro 13:187, om. Antti ja Olavi Alakantola

Alapää 95300 TERVOLA

Vanhala RNro 13:179, om. Asser Alamikkotervon kuolinpesä

Alapää 95300 TERVOLA

Kataja RNro 13:165, om. Väinö Korpela,

Alapää 95300 TERVOLA

Peruskartta 2542 12 TERVOLA, painettu 1981

Koordinaatit paalun 980/4800:n kohdalla länsipäässä: x = 7337 40

y = 2531 74

z = 62.00 m

Koordinaatit paalun 1020/5280:n kohdalla itäpäässä: $x = 7337\ 62$
 $y = 2532\ 24$
 $z = 51.49\ \text{m}$

Aikaisemmat löydöt: KM 20691:1-3, diar. 19.12.1979

KM 209881-53, diar. 28.11.1980

Aikaisemmat tutkimukset: L. Ruonavaara tarkastus 1979, koekaiv. 1980
 E.-L. Nieminen tarkastus 1983

V. 1985 kaivetut löydöt: KM 22966:1-8, diar. 7.11.1985

Kertomukseen liittyvät kartat: peruskarttaote s. 54, yleiskartta
 4 s. 58, pintavaaituskartta 4, s. 63, korkeuskäyräkartta 4 s. 68.

Kertomukseen liittyvät negatiivit: -

Kertomukseen liittyvät diat: -

7.2. ASUINPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Tervola 47:n asuinpaikka sijaitsee Törmävaaran pohjoisrinteen itäpäässä n. 6,8 km Tervolan kirkosta luoteeseen suunnassa 352-355/400⁰ (kts. kartat s. 54 ja 58). Asuinpaikka on Kolopetäjän tieltä tulevan metsätien molemmiin puolin jäkärää, sammalta ja männyntaimenia kasvavalla hiekkakankaalla. Etelässä sitä rajoittaa x-linja 980:lla n. 61 m mpy:lla jyrkän hiekkaterassin alataite, jonka itäpäässä on Törmävaaran pienempi hiekkakuoppa. Lännempänä RNro 13:187 ja 97:n rajalla tämä jyrkkä terassi loivenee hiukan. Kyseisellä rajalla jängälle kulkevan tien kansanhihtoladun itäpuolella alue oli osittain hakkuuaukiona ja länsipuolella hakkuuaukion jälkeen alkoi n. 80 metrin päässä vesakkoa kasvavaa metsäaurattu alue. Jängän reunassa puusto oli täysikasvuista kuusta ja lehtipuuta.

Lännessä Tervola 47:n rajana Tervola 49:ää vastaan oli y-linja 4800. Kohdalla ei ollut mitään maastollista kiinnekohtaa vaan L. Ruonavaaran löydöttömän alueen keskelle on vedetty mielivaltainen raja. Idässä rajaksi valittiin y-linja 5340, jonka itäpuolelta ei löydetty enää asuinkuoppia. Täällä korkeuskäyrät puristuivat tiukasti yhteen muodostaen täten erittäin jyrkän rinteiden ortodoksisen kappelin länsipuolelle. Pohjoisessa aluetta rajasi jänkä 50-52 metrin korkeuskärälle saakka.

L. Ruonavaara teki alueelta ensimmäiset havainnot v. 1979, jolloin havaittiin palaneita kiviä, kvartsi-iskoksia ja kaksi soi-

keata painannetta. Vuoden 1980:n koekaivauksissa havaittiin n. 250 x 70 metrin kokoisen asuinpaikan löytökerros erittäin ohueksi eikä varsinaista kulttuurimaakerrosta ollut havaittavissa. Asuinkuoppia kartoitettiin neljä kappaletta. L. Ruonavaaran koeojat sisältyivät Tervola 47:ään, mutta niiden eteläosat kuuluvat korkeuden perusteella Tervola 40:een, johon ne tässä kertomuksessa on luettu.

7.3. KARTOITUS JA KAIVAUSTEKNIikka

Kartoitus alkoi jatkamalla L. Ruonavaaran v. 1980 vetämää x-linjaa 1000 itäänpäin, sillä Tervola 47:n alueelta ei löytynyt entistä paalutusta. Tältä linjalta käsin vedettiin pohjoiseen 20 metrin välein ja harvemmin etelään y-linjoja, joiden pituudeksi tuli 80 metriä. Pituutta kartoitetulla alueella oli 520 metriä ja leveyttä 80 metriä. Yhteensä kartoitettiin 41.200 m^2 ja koekuoppia kaivettiin 40 m^2 . Alueesta piirrettiin yleiskartta 4 s. 58, pintavaaituskartta 4 s. 63 ja korkeuskäyräkartta 4 s. 68 mittakaavaan 1:1000. Kartoituksessa ja koekaivauksessa käytettiin hyväksi kiintopisteitä 40-41, 44, 48 ja 49 (ks. s. 5).

Tervola 47:n parhaimmat asuinkuopat sijaitsevat umpeenkasvaneen polun ja RNro 97:n ja 13:187:n rajalla jängälle kulkevan tien muodostaman risteyksen luoteispuolella aivan polun pohjoispuolella. Täällä sijaitsee y-linjalta 4860 lähtien itäänpäin 10 (nro 219-221, 223, 225-226, 229-230, 235-236) suurta ja syvää asuinkuoppaa länsi-itäsuuntaisessa rivissä matalan terassin reunalla. Lisäksi pienempiä ja epävarmempia kuoppia oli 6 ja muita kuoppia 8 kpl. Kuoppia oli yhteensä 24 kpl ja ne sijaitsivat 59 metrin korkeuskäyrän tuntumassa (kts. liite 5, s. 94).

Niiden alapuolella n. 56.5 m mpy:lla on 13 kuoppaa käsittävä ryhmä. Useimmat niistä ovat erittäin vaikeasti havaittavia. Yli 4 metriä halkaisijaltaan olevia asuinkuopiksi luokiteltavia oli 9 kpl. (nro 227-228, 232-234, 240-243) Viimeinen kuopparyhmä [29 kpl, joista 21 asuinkuoppia (nro 244-248, 252-268)] sijaitsee Kolopetäjän tieltä tulevan polun molemmin puolin RNro 13:187:n ja 13:179:n alueella n. 53 m mpy:lla. Ne ovat harvakseltaan yksinkertaisessa n. 260 metriä pitkässä rivissä, joka ulottuu

rajalla kulkevalta tieltä pienen hiekkakuopan alapuolelle. Viimeiset kuopat ovat Tervola 30:n pohjois- ja alapuolella hyvin kapealla terassilla (n. 8 m) erittäin jyrkän terassin suojaamana (korkeusero n. 10 metriä). Korkeusvaihtelut ovat erittäin suuria Törmävaaran koilliskulmassa. Kosteikko alkaa välittömästi kuopien alapuolella.

Tervola 47:n alueella kaivettiin 20 2x1 metrin kokoista koekuoppaa. Ne sijaitsivat paalujen koillispuolella maaston sen salliessa. Mittaukset suoritettiin lounaisnurkasta ja koordinaatio kasvoi pohjoiseen ja itään. Kaivaminen suoritettiin lastoin ainakin 40 cm:n syvyyteen saakka tai niin kauan kuin löytöjä saatiin. Kuopat täytettiin välittömästi kaivuun jälkeen. Koekuopat merkittiin yleiskartta 4:ään mittakaavaan 1:1000.

Läntisimmät koekuopat sijaitsivat y-linja 5000:n pohjoispäässä. Täällä jatkettiin L. Ruonavaaran v. 1980 kaivamaa koeojaa kaivamalla x-linjoille 1020-1040 neljä kuoppaa alemmaksi jängälle, koska RNro 95:n ja 13:187:n rajalla olevalta tieltä kansanhihtoladulta löydettiin Ruonavaaran koelinjaa alemmaa palaneita kiviä ja kvartsi-iskoksia.

Ruonavaaran y-koelinjojen 5000:n ja 5100:n väliin kaivettiin lisäksi uusi koelinja, joka käsitti 12 koekuoppaa. Linja leikkasi asuinkuoppa-alueita.

Y-linjalla 5220 kaivettiin jyrkän terassin alapuolella sijaitsevan asuinkuopparyhmän luokse neljä koekuoppaa käsittävä rivi.

7.4. MAAPERÄ JA LÖYDÖT

Osa koekuopista sijaitsi hiekkakankaalla, jossa ohuen turvekerroksen alla oli n. 10 cm:n paksuinen silttikerros. Alempana oli puhdasta keltaista hiekkaa, joka jossain muuttui ruostehiekaksi. Alemmissa kuopissa lähellä jänkää oli turvekerros erittäin paksu, kuten myös harmaa silttikerros. Varsinaista kulttuurimaata ei koeruuduissa ollut.

Läntisimmistä koekuopista saatiin jokaisesta palaneita kiviä ja kahdesta alemmasta kummastakin 8 kvartsi-iskosta KM 22996: 1-2. Löytökorkeus oli 54-56.5 m mpy:lla.

Keskimmäisen koeojan (52-61 m mpy.) kuopat olivat löydöttömiä paitsi asuinkuoppien nro 251 ja 252 läpi kaivetut koekuopat, joista kuopasta 1030/5060 löydettiin hiotun kiviesineen teelmä ja kvartsi-iskos KM 22966:3-4. Samoin kuopasta 1035/5060 löytyi 4 kpl kvartsi-iskoksia KM 22966:5.

Y-linjalta 5220 asuinkuopan nro 263:n reunalta ja alapuolelta löydettiin kolmen hiotun kiviesineen teelmää KM 22966:6-8 koekuopista 1015/5220 ja 1020/5220. Samoista kahdesta 2 x 1 metrin kokoisista kuopista löydettiin erikokoisia viherliuskeen iskoksia ja teelmiä yhteensä n. 100 kpl. Näitä ei otettu taltaan.

Länsi-itäsuuntaisella metsäpolulla saattoi havaita kvartseja ja palaneita kiviä aina polun ja 52:n mpy:lla kulkevan terassin leikkauskohtaan saakka.

7.5. YHTEENVETO

Tervola 47:ssä oli yhteensä 66 kuopannetta, joista 46 oli asuinkuopiksi luokiteltavia. Ne esiintyivät 53-58.5 m mpy:lla kolmella eri terassilla. Koekaivaus osoitti asutuksen ulottuneen alemmaksi kuin Ruonavaaran koekaivauksissa v. 1980 oli todettu. Samoin itäänpäin asutus levisi kauemmaksi aikaisemmin oletetusta.

Löytökerros oli huomattavan ohut eikä varsinaista kulttuuri-kerrosta ollut havaittavissa.

Asuinpaikalla ei ollut varmaa itärajaa, mutta maaston jyrkkyyden ja asuinkuoppien loppumisen takia Tervola 47:n rajaksi valittiin y-linja 5340. Täten alueelle tulisi pituutta n. 450 metriä ja leveyttä 20-40 metriä.

Ruonavaaran kaivauksen runsaslöytöisin koeoja oli y-linja 5000, josta ne vähenivät itään ja länteenpäin. Y-linja 4800 oli tyhjä löydöistä. Kaikkia L. Ruonavaaran lännen koeojia olisi pitänyt jatkaa pohjoiseen jängälle saakka, vaikka siellä ei ollut näkyvissä asuinkuoppia ja löydöt vähenivät. Asuinkuopat eivät ole täällä kuten Ruonavaara väittää yksitellen, vaan ryhmissä kuten muuallakin Törmävaaralla. Korkeuksien perusteella Tervola 47:n asuinpaikka ajoittuu myöhäiskampakeramiikan ajalle.

8. TERVOLA 40 TÖRMÄVAARA

Kivikautisen asuinpaikan kartoitus ja koekaivaus

8.1. Arkistotietoja

Kunta: Tervola

Kylä: Varejoki

Tilat: Alakantola RNro 13:187, om. Antti ja Olavi Alakantola
Alapää 95300 TERVOLA

Vaararinne RNro 97, om. Ritva Annikki Lappalainen
Kansakoulu as. 1, 97540 TIAINEN

Vanhala RNro 13:179, om. Asser Alamikkotervon kuolinpesä
Alapää 95300 TERVOLA

Peruskartta 2542 12 TERVOLA, painettu 1981

Koordinaatit paalun 980/4800:n kohdalla länsipäässä: $x = 7337\ 40$
 $y = 2531\ 74$
 $z = 62.00\ m$

Koordinaatit paalun 940/5260:n kohdalla itäpäässä: $x = 7337\ 54$
 $y = 2532\ 22$
 $z = 66.64\ m$

Aikaisemmat löydöt: KM 18239:1-13, diar. 22.9.1970

KM 19007:1-605, diar. 14.12.1972

Aikaisemmat tutkimukset: A. Erä-Esko inv. 1956-61, kert. 1971

A. Sarvas tarkastus 1970

M. Lönnberg kaivaus 1972

E.L. Nieminen tarkastus 1983

V. 1985 kaivetut löydöt: KM 22961:1-10, diar. 7.11.1985

Kertomukseen liittyvät kartat: peruskarttaote s. 54, yleiskartta
4 s. 58, pintavaaituskartta 4 s. 63, korkeuskäyräkartta 4 s. 68,
tasokartat s. 70-72 ja profiilikartat s. 73-76.

Kertomukseen liittyvät negatiivit: f. 62649-650, 62647-648, 62683-
685, 62644-645, 62643, 62642, 62694, 62646, 62686, 62691-693,
62687, 62688-690, joista kuvat 20-21, 22-23 s. 81, kuvat 24-26,
27-28 s. 82, 29, 30, 31, 32, s. 83, 33, 34-36 s. 84 ja kuvat 37,
38-40 sivulla 85.

Kertomukseen liittyvät diat: 9541-9552

8.2. ASUINPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Tervola 40:n asuinpaikka sijaitsee 6.6 km Tervolan kirkosta luoteeseen suunnassa 352-355/400⁰ ison ja pienen hiekkakuopan välissä ja niiden länsipuolisilla pienillä rantaterasseilla. Alue on mäntyä kasvavaa hiekkakangasta. Sitä rajoittaa etelässä ison hiekkakuopan lisäksi jyrkkä ja korkea hiekkatörmä, joka länteenpäin mentäessä muuttuu lehtipuuvaltaiseksi metsäauratuksi kivikkorinteeksi. Idässä alue loppuu hiekkakuoppien välisen kangaksen kapeimpaan kohtaan. Pohjoisessa sitä rajoittaa itäosassa pieni hiekkakuoppa, jonka laidalla on M. Lönnbergin v. 1972 kaivaus. Pohjoisen länsiosassa Tervola 40 rajoittuu jyrkkään terassiin, jonka alapuolella on Tervola 47 (kts. kartat s. 54 ja 58).

M. Lönnberg kaivoi pienen hiekkakuopan eteläreunalla v. 1972 1028 m². Löytömateriaali oli pääosin kvartsi-iskoksia ja palaneita kiviä, mutta myös tyypillistä kampakeramiikkaa. V. 1983 E.-L. Nieminen havaitsi kaivausalueen eteläprofiilissa ja ison hiekkakuopan luona kulkevalla tiellä kvartseja ja palaneita kiviä. Tällöin nähtiin välttämättömäksi suorittaa koetutkimuksia kyseisillä alueilla.

8.3. KARTOITUS- JA KOEKAIVAUSTEKNIikka

Kartoitus aloitettiin vetämällä Tervola 47:stä x-linjalta 1000 20-60 metrin välein y-linjoja etelään Tervola 40:een, jonne muodostettiin 20 x 20 metrin paaluverkosto n. 500 x 120 metrin kokoiselle alueelle pintavaaitusta ja asuinkuoppien piirtämistä varten. Kartoitusalue käsitti 42 400 m². Paikasta piirrettiin yleiskartta 4 s. 58, pintavaaituskartta 4 s. 63, korkeuskartta 4 s. 68, mittakaavaan 1:1000. Pintavaaituksessa käytettiin kiintopisteitä 42-43, 44-47 (kts. s. 5).

Tervola 40:n alueella oli yhteensä 21 kuoppaa, joista ainakin kahdeksan oli uudempaa (tervahauta ym.). Asuinkuoppien kriteerit täyttyviä (yli 4 metriä halkaisijaltaan) oli viisi, mutta oikeastaan vain yhtä 10 x 8 metrin kokoista jängälle menevän tien länsipuolella n. 63 m mpy:lla olevaa voidaan

pitää asuinkuoppana. Muut kuopanteet olivat pieniä ja epämääräisiä muodoiltansa (kts. liite 5, s. 94).

Kuusi 30-120 metrin pituista koekuoppariviä kaivettiin rinteiden korkeuskäyriä vastaan y-linjoille 5000-5220. Koekuoppia (1 x 2 m) ja -ojia (3 kpl n. 9 metristä) tuli 78 kpl eli yhteensä 178 m². Koekuopat kaivettiin paalujen koillispuolelle maaston sen salliessa. Koordinaatisto kasvoi pohjoiseen ja itään. Turvekerroksen poiston jälkeen kaivaus suoritettiin lastoin kerroksittain n. 40 cm syvyyteen saakka tai löydötömään maahan saakka. Koekuopat peitettiin heti kaivauksen ja piirtämisen jälkeen. Koekuopat ja -ojat merkittiin yleiskartta 4:ään mittakaavaan 1:1000 ja liesikiveyksiä sisältävistä koekuopista piirrettiin tasokartat mittakaavaan 1:25 (kts. s. 70-72) ja profiilikartat mittakaavaan 1:10 (kts. s. 73-76).

8.4. MAAPERÄ JA LÖYDÖT

Maaperä oli samanlaista kuin koko Törmävaaran koilliskulmassa eli ohuen turvekerroksen alla oli n. 10 cm:n paksuinen harmaa huuhtoutumiskerros ja sen alla keltainen puhdas hiekka, jossa paikoitellen näkyi ruostehiekkaa.

Alueella oli kaksi melko vähäistä löytövyöhykettä: Ylempi sijaitsi n. 100 metrin matkalla ison hiekkakuopan luoteisreunalla länteen RNro 97:n ja 13:187:n rajalle johtavan tien ja hiekkakuopalle johtavan tien risteyksessä x-linja 880:llä ja y-linjojen 5080-5160 välissä tien ja hiekkakuopalle johtavan tien risteyksessä (kts. s. kuvat 20-23 s. 81). Tiellä oli havaittavissa paljon palaneita kiviä n. 68.60 m mpy:lla. Tiellä näkyvä palaneiden kivien alue jatkui itään koskemattomaan maahan, jossa koekuoppa 878/5140:stä löytyi palaneita kiviä. Palaneita kiviä löytyi myös tieltä n. 20 metriä itään koekuopasta. Risteyksessä olevan ison esiintymän eteläpuolelta koekuoppa 876/5099:stä koskemattomasta maasta löytyi 26 kvartsi-iskosta. Palaneiden kivien keskittymä tiellä oli vahvimmitaan tämän koekuopan luona. Kyseinen löytövyöhyke sijaitsee lounais-koillissuuntaisen matalan terassin reunalla. Alueen

länsi-, etelä- ja pohjoispuolelta ei tavattu mitään yhtenäistä löytöaluetta ennen alemmaa löytövyöhykettä. Vain muutama palanut kivi löydettiin koko alueelta.

Alempi löytövyöhyke oli suoraa jatkoa M. Lönnbergin v. 1972 kaivamalle asuinpaikalle. Palaneita kiviä ja kvartseja tavattiin Lönnbergin kaivausalueen eteläreunan välittömässä läheisyydessä. Tämä oli kuitenkin hyvin kapea vyöhyke eikä se jatkunut montaa metriä Lönnbergin kaivausalueen eteläpuolelle (kts. kuvat 27-28 s. 82).

Tervola 40:n alempi löytövyöhyke jatkui kuitenkin länteenpäin, sillä koekuopista 950/5060, 940/5060 ja 940/5000:sta löydettiin liesikiveyksiä (kts. kuvat 33-40, 31, 29-30 s. 83-85 ja kartat s. 70-76). Samoin paalu 940/5020:n luona oli havaittavissa turpeen alla selvä koskematon liesikiveys kuten myös n. 20 metriä itäänpäin sijaitsevassa kuluneessa maankohdassa. Samoin Y-linja 5000:n kohdalla kulkevalla tiellä oli 20 metrin matkalla palaneita kiviä x-linjalla 940. Vyöhykkeen koekuopista löydettiin 2 kvartsikaavinta ja 27 kvartsi-iskosta.

Alemman löytövyöhykkeen pituus oli koekaivausalueella n. 250 metriä ja leveys n. 30 metriä. Alue jatkui kuitenkin vielä länteen, sillä n. 100 metrin päässä tieltä aurausalueelta samalta korkeudelta eli 63.30 m mpy:lla oli havaittavissa palaneita kiviä.

8.5. YHTEENVETO

Tervola 40:ssä sijaitsee kaksi eri asuinvyöhykettä 63.30 ja 68.50 m mpy:lla. Keramiikkaa ei löydetty kummastakaan alueesta, mutta rannansiirtymiskronologian mukaan alempi alue on tyypilliseltä kampakeramiikan ajalta. Samaan ajankohtaan viittaa samalla korkeudella sijaitsevista aiemmin kaivetuista Tervola 40:stä ja 30:stä löydetyt kampakeraamiset esineet ja keramiikka.

Ylempi löytövyöhyke on korkeimmalla sijaitseva suurempi löytöpaikka Tervolan Törmävaaralla ja se ajoittuu noin tyyppillisen kampakeramiikan alkuun.

Tervola 40:n 21:stä kuopanteesta vain yhtä voidaan pitää asuinkuoppana. Tämä asuinkuoppa sijaitsee alemmalla löytövyöhykkeellä.

9. TERVOLA 30 TÖRMÄVAARA

Kivikautisen asuinpaikan kartoitus

9.1. Arkistotietoja

Kunta: Tervola

Kylä: Varejoki

Tila: Vanhala RNro 13:179, om. Asser Alamikkotervon kuolinpesä

Alapää 95300 TERVOLA

Kataja RNro 13:165, om. Väinö Korpela,

Alapää 95300 TERVOLA

Maanvuokraaja: Napapiirin kuljetus Oy

Rovakatu 31, 96200 ROVANIEMI

Peruskartta 2542 12 TERVOLA, painettu 1981

Koordinaatit paalun 1030/5300:n luona pohjoispäässä: x = 7337 60

y = 2532 24

z = n. 63.00 m

Koordinaatit paalun 860/5360:n luona eteläpäässä: x = 7337 50

y = 2532 36

z = 60.79 m

Aikaisemmat löydöt: KM 14024:1-5, diar. 17.12.1956

KM 18238:1-8, diar. 22.9.1970

KM 19008:1-1348, diar. 14.12.1972

KM 21599:1-758, diar. 18.10.1982

KM 22070:1-2131, diar. 27.10.1983

KM 22481:1-2317, diar. 22.10.1984

Aikaisemmat tutkimukset: A. Erä-Esko inventointi 1956-62,

kertomus 1971

A. Sarvas tarkastus 1970

M. Lönnberg kaivaus 1972

E.-L. Nieminen kaivaus 1982-1984

Kertomukseen liittyvät kartat: peruskarttaote s. 54, yleiskartta 4-5 s. 58-59, pintavaaituskartta 4-5 s. 63-64 ja korkeuskäyräkartta 4-5 s. 68-69.

Kertomukseen liittyvät negatiivit: f. 62651-652, joista kuvat 41-42 sivulla 86.

Kertomukseen liittyvä dia: 9553

9.2. ASUINPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Tervola 30 sijaitsee Törmävaaran koillisnurkassa suuren hiekkakuopan koillisreunalla n. 6.6 km Tervolan kirkosta luoteeseen suunnassa $357/400^0$ ja Varejoen koululta n. 300 metriä länsilounaaseen. Alue on hiekkakangasta, jolla kasvaa tiheä nuori männikkö kaivamattomalla alaterassilla. Asuinpaikka-alueen läntinen osa sijaitsee tasaisella terassilla, josta M. Lönnberg tutki v. 1972 pienemmän hiekkakuopan koillisreunalla 760 m^2 sekä terassin itäreunalla olevan asuinkuopan osittain. Asuinpaikka-alue jatkuu itäänpäin loivassa rinteessä ja seuraavalla terassilla, jolla on ollut kolme asuinkuoppaa. Niistä E.-L. Nieminen kaivoi kaksi asuinkuoppaa v. 1982. Asuinpaikkaa rajaa pohjoisessa ortodoksiselta kappelilta hiekkakuopalle johtavan tien takana jyrkkä rinne, jonka alapuolella sijaitsee itäänpäin laajennettu Tervola 47 (kts. kartat s. 54 ja 59 sekä kuvat 41-42 s. 86).

Etelässä rajana on suuri hiekkakuoppa ja hiekkakuopalle entiseltä terveystalolta tuleva tie. Lännessä rajana on pieni ja iso hiekkakuoppa ja idässä kappelilta tulevan tien ja entisen terveystalolta suurelle hiekkakuopalle tulevan tien yhdistävä tie. Tämän nykyisin osittain pois kaivetun tien itäpuolella on alemmalla terassilla neljä asuinkuoppaa, jotka ovat nuorempia kuin edellämainitut kuopat. Tässä kertomuksessa ne luetaan kuitenkin Tervola 30:een kuuluviksi.

E.-L. Niemisen v. 1982-1984 kaivausten perusteella on erotettavissa kolme erillistä ryhmää, jotka kuuluvat kylläkin samaan esinekulttuuripiiriin. Rikkain alue on läntinen osa, josta on monipuolista tyypillisen kampakeramiikan

ajalle kuuluvaa materiaalia (keramiikkaa, liuskerenkaita, nuolenkärkiä, piitä). Toisen ryhmän muodostavat lännessä olevat asuinkuopat, joissa esineistö oli niukempaa kuin niitä ympäröivässä vanhemmissa löytökerrostumissa. Kolmas ryhmä oli itäosan alaterassin keramiikaton kvartsi-liuskekulttuuri, joka sisälsi runsaasti palaneitten kivien kiveyksiä.

9.3. KARTOITUS

Kartoitus aloitettiin tuomalla x-linja 940 Tervola 40:stä ja y-linja 5400 Tervola 47:stä. Näiden linjojen avulla paalutettiin koko Törmävaaran koilliskulman alueelle 20-60 metrin välein 20 metrin paaluvälein x- ja y-linjoja. Paalutus oli eri kuin aiempien vuosien kaivauskoordinaatistot ja v. 1984 itärinteen kartoituskoordinaatisto.

Tervola 30:ssa asuinkuoppien piirtämiseksi vedettiin y-linjat 5360 ja 5320, sekä niitä vastaan 60 metrin välein x-linjoja. Pituutta alueella oli n. 120 metriä ja leveyttä 40-60 metriä. Alueesta piirrettiin yleiskartat 4-5 s. 58-59, pintavaaituskartta 4-5 s. 63-64 ja korkeuskäyräkartat 4-5 s. 58-69 mittakaavaan 1:1000. Pintavaaituksessa käytettiin hyväksi kiintopiste 50:tä (kts. s. 5).

Ylemmillä varsinaisilla kaivausterasseilla on sijainnut viisi 8 x 5 metrin kokoista soikeahkoa asuinkuoppaa, joista ensimmäinen säilynyt asuinkuoppa nro 269 sijaitsee M. Lönnbergin kaivausalueen itäpuolella ortodoksiselta kappelilta tulevan tien pohjoispuolella lähellä terassin reunaa. Toinen kuoppa nro 270 on tien eteläpuolella kaivauksilta säilyneessä metsikössä. Noin 10 metriä sen lounaispuolella on ollut Lönnbergin osittain kaivama asuinkuoppa ja 30 metriä kaakkoon hiekkakuopalle johtavien teiden yhdystien pohjoispuolella on ollut kaksi E.-L. Niemisen v. 1982 kaivamaa asuinkuoppaa (kts. liite 6, s. 95).

Edellämainitut kuopat ovat n. 61.50 m mpy:lla. Tervola 30:n kaivausterassien alapuolella edellämainittujen teiden välissä

n. 60.70 m mpy:lla on neljä asuinkuoppa (nro 271-274) ja yksi muu kuoppa. Eteläisimmästä kuopasta on tien takia jäljellä vain puolikas. Kuopat jatkuvat keskeytyttä Tervola 41:een.

9.4. YHTEENVETO

Tervola 30:tä on kaivettu useana vuonna, jolloin on tutkittu yhteensä n. 2600 m². Tällöin on havaittu alueen kuuluvan esi-neistönsä ja korkeutensa puolesta tyypilliseen kampakeramiikkaan. Sen sisällä on havaittavissa kuitenkin kolme eri vaihetta, joissa asuinkuopat muodostavat erään nuoremman vaiheen. Ajallisesti erot ovat vähäisiä. Kolme kaivettua asuinkuoppaa ovat olleet melko vähälöytöisiä, kuten myös Tervola 41:ssä samalla korkeudella kaivetut kuopanteet. Tervola 30:n kuopanteiden kanssa samalla korkeudella sijaitsevat Tervola 48:n ja 50:n ylimmät kuopparyhmät.

10. TERVOLA 41 TÖRMÄVAARA

Kivikautisen asuinpaikan kartoitus.

10.1. Arkistotietoja

Kunta: Tervola

Kylä: Varejoki

Tila: Kataja RNro 13:165, om. Väinö Korpela, 9530 TERVOLA

Maanvuokraaja: Napapiirin kuljetus Oy

Rovakatu 31 96200 ROVANIEMI

Peruskartta 2542 12 TERVOLA, painettu 1981

Koordinaatit paalun 860/5360:n luona pohjoispäässä: x = 7337 50

y = 2532 36

z = 60.79

Koordinaatit paalun 720/5340:n luona eteläpäässä: x = 7337 36

y = 2532 36

z = 61.05 m

Aikaisemmat löydöt: KM 18240:1-6, diar. 22.9.1970

KM 22071:1-42, diar. 27.10.1983

KM 22482:1-27, diar. 22.10.1984

Aikaisemmat tutkimukset: A. Erä-Esko inventointi 1956-62, kertomus 1971

A. Sarvas tarkastus 1970

E.-L. Nieminen tarkastus 1982

kaivaus 1983-84

Kertomukseen liittyvät kartat: peruskarttaote s. 54, yleiskartta 5 s. 59, pintavaaituskartta 5 s. 64 ja korkeuskäyräkartta 5 s. 69.

Kertomukseen liittyvät negatiivit: f. 62651-652, 62653-654, 62655-656, joista kuvat 41-42, 43-44 s. 86 ja 45-46 s. 87

Kertomukseen liittyvät diat: 9553-9555

10.2. ASUINPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Tervola 41:n kivikautinen asuinpaikka-alue sijaitsee Törmävaaran koillisrinteen rantaterasseilla suuren hiekkakuopan itäreunalla tälle hiekkakuopalle johtavan tien varrella ja siitä etelään n. 6.4 km Tervolan kirkosta luoteeseen suunnassa 355/400⁰ (kts. kartat s. 54 ja 59).

Maasto on nuorta männikköä ja jäkälää sekä sammalta kasvavaa hiekkakangasta. Asuinkuopista etelään maasto kohoaa jyrkkenevästi kohti hiekkakuopan eteläreunaa, joka on noin 80 metriä mpy:lla. Asuinkuopista eteläkaakon metsä oli hakkuuaukiona, maaperä tällä rinteellä oli paikoitellen soista. Asuinkuopista itään ja koilliseen maasto laskee loivasti kohti Tervola 42:n asuinpaikkaa.

Tervola 41:n asuinkuopat ovat olleet tunnettuja jo kauan useiden tarkastusten ja kartoitusten ansiosta. L. Ruonavaara kartoitti v. 1979 seitsemän asuinkuoppaa ja v. 1982 E.-L. Nieminen havaitsi Tervola 30:n kaivausten yhteydessä lisää viisi asuinkuoppaa, joista osa oli tuhoutumisvaarassa.

V. 1983 ja 1984 E.-L. Nieminen kaivoi kaksi tuhoutumassa olevaa asuinkuoppaa ympäristöineen (130 m²). Ne osoittautuivat samanlaisiksi kokonsa ja löytöniukkuutensa takia kuin

Tervola 30:n asuinkuopat, jotka sijaitsevat samalla terassilla n. 61.50 m mpy:lla. Ajallisesti ne korkeutensa perusteella kuuluvat tyypilliseen kampakeramiikkaan, mutta sijaintinsa perusteella myös Törmävaaran keramiikattomaan kulttuurivaiheeseen. Tämän alapuolisella terassilla sijaitsi useampia asuinkuoppia, jotka olivat jatkoa Tervola 30:n alaterassin kuopanteille.

10.3. KARTOITUS

Kartoitus aloitettiin vetämällä Tervola 30:stä y-linja 5360 eteläänpäin aina x-linjalle 1280 asti, jonne kartoitus lopetettiin. Sen eteläpuolinen alue on kartoitettu v. 1985 (kts. Markku Heikkisen kertomusta esihistorian toimiston topografisessa arkistossa). Edellä mainittua linjaa vastaan vedettiin 60 metrin välein x-linjoja.

Kuoppa-alueen koko oli n. 140 x 40 metriä. Alueesta piirrettiin yleiskartta 5 s. 59 pintavaaituskartta 5 s. 64 ja korkeuskäyräkartta 5 s. 69 mittakaavaan 1:1000. Pintavaaituksessa käytettiin kiintopiste 52:a ja 53:a (kts. s. 5).

Soikeahkot asuinkuopat ovat sijainneet kahdella eri terassilla. Ylempi terassi n. 61.50 m mpy:lla on käsittänyt neljä asuinkuoppaa (nro 283-285), joista v. 1983-1984 oli kaivettu kaksi melko pienikokoista kuoppaa (6 x 4 x 0.3) (kts. liite 6 s. 95).

Niiden alapuolella seuraavalla terassilla oli 13 kuopannetta, joista kahdeksan oli luultavasti asuinkuoppia (nro 275-284, 286). Ne olivat luode-kaakko-suuntaisessa yksinkertaisessa rivissä ja huomattavasti isompia kuin ylemmän terassin kuopanteet (n. 8-9 x 5-6 x 0.2-0.4 m, kts. kuvat 43-44 ja 45-46 s. 86-87). Näiden alapuolella y-linjalla 5400 n. 40 metriä itään tien eteläpuolella 57 m mpy:lla oli kolme matalahkoa kuoppaa, joista kaksi pyöreähköä oli yli neljä metriä läpimitaltaan (nro 277-278).

10.4. YHTEENVETO

Tervola 41 kuuluu korkeutensa perusteella tyypillisen kampa-keramiikan aikaan, mutta sijaintinsa perusteella myös Törmävaaran keramiikattomaan aikaan. Alueen 16 kuopasta 10 oli asuinkuoppia, jotka sijaitsivat kahdella terasseilla. Niiden alapuolella rinteessä sijaitsi kolme kuoppaa erikseen. Näiden kuoppien lisäksi yläterassilla on sijainnut kaksi tutkittua kuoppaa. Hiekkakuoppaa laajennettaessa on luultavasti tuhottu osa asuinkuopista. ~~Tervola 41 on suoraa jatkoa Tervola 30:n asuinkuoppa-alueelle, sillä niiden kahdella terassilla on sijainnut kaksi tutkittua kuoppaa. Hiekkakuoppaa laajennettaessa on luultavasti tuhottu osa asuinkuopista.~~ Tervola 41 on suoraa jatkoa Tervola 30:n asuinkuoppa-alueelle, sillä niiden kahdella terasseilla olevat asuinkuopat olivat toisiinsa vastaavilla korkeuksilla.

11. TERVOLA 42 TÖRMÄVAARA

Kivikautisen asuinpaikan kartoitus

11.1. Arkistotietoja

Kunta: Tervola

Kylä: Varejoki

Tilat: Ortodoksinen rukoushuone RNro 13:58, om. Oulun ortodoksinen seurakunta

Luterilainen rukoushuone RNro 13:57, om. Tervolan seurakunta

Varejoen koulu RNro 3:185, om. Tervolan kunta

Peruskartta 2542 12 TERVOLA, painettu 1981

Koordinaatit paalun 980/5460:n luona pohjoispäässä: $x = 7337 \ 64$

$y = 2532 \ 40$

$z = 53.07 \text{ m}$

Koordinaatit paalun 760/5440:n luona eteläpäässä: $x = 7337 \ 42$

$y = 2532 \ 46$

$z = 52.95 \text{ m}$

Aikaisemmat löydöt: KM 11703, entinen Tervola 24, diar. 11.4.1947

KM 13430:1-2 - " - diar. 17.1.1954

KM 14023:1-2 - " - diar. 17.12.1956

KM 18236:1-3 - " - diar. 22.9.1970

KM 18237:1-2 entinen Tervola 24,	diar. 22.9.1970
KM 18241:1-4	diar. 22.9.1970
KM 19009:1-83 ent. Tervola 24	diar. 14.12.1972
KM 19010:1-68	diar. 14.12.1972
KM 20611:1-961	diar. 5.10.1979

Aikaisemmat tutkimukset: E. Sarasmo tarkastus 1948
 A. Sarvas tarkastus 1970
 A. Erä-Esko inventointi 1956-1962,
 kertomus 1971
 M. Lönnberg kaivaus 1972
 L. Ruonavaara kaivaus 1979

Kertomukseen liittyvät kartat: peruskarttaote s. 54, yleiskartta
 5 s. 59, pintavaaituskartta 5 s. 64 ja korkeuskäyräkartta
 5 s. 69.

Kertomukseen liittyvät negatiivit: f. 62660-661, 62657-658
 ja 62659, joista kuvat 47-48 sivulla 87 ja kuvat 49-50, 51
 sivulla 88.

Kertomukseen liittyvät diat: 9556-9558

11.2. ASUINPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Tervola 42:n asuinpaikka sijaitsee Törmävaaran koillisrinteellä n. 6.5 km Tervolan kirkosta luoteeseen suunnassa $356/400^0$ mäntyä ja varpuja kasvavalla hiekkakankaalla (ks. kartat s. 54 ja 59).

(Tervola 42 ja 24 on yhdistetty L. Ruonavaaran toimesta v. 1979) Asuinpaikka sijaitsee Tervola 30:n ja peruskoulun urheilukentän välissä harvakseltaan mäntyä kasvavan korkeahkon rantaterassin reunalla Varejoen koululta n. 150 metriä lounaaseen sekä välittömästi ortodoksisen ruumishuoneen eteläpuolella. Asuinpaikka jatkuu isolle hiekkakuopalle johtavan tien eteläpuolella etelään tunkeutuvalla hiekkaharjanteella, jonka länsipuolella on pieni notkelma rinteessä. Itäpuolella rinne jatkaa laskuaan Tervola 26:n löytöpaikalle. Etelässä maasto

teissa oli useampia palaneitten kivien kiveyksiä, joita oli myös kuoppien ulkopuolella, vaikkakin vähemmän. Alue kuuluu Törmävaaran keramiikkattomaan löytöalueeseen. Kuopat sijaitsevat samalla korkeudella kuin Tervola 50:n, 49:n ja 47:n alimmat asuinkuopparyhmät eli n. 53 metriä mpy:lla, jolloin ne ajoittuvat Ari Siiriäisen ajoittamien rantaterassien mukaan n. 2500-2300 eKr.

12. TERVOLA 26 TÖRMÄVAARA

Kivikautisen asuinpaikan kartoitus

12.1. Arkistotietoja

Kunta: Tervola

Kylät: Varejoki ja Ylipaakkola

Tila: Varejoen kylässä; Varejoen koulu RNro 3:185, om. Tervolan
kunta

Ylipaakkolan kylässä; Varejoen koulu RNro 1:49, om. Tervolan
kunta

Peruskartta 2542 12 TERVOLA, painettu 1981

Koordinaatit paalun 860/5620:n kohdalla: x = 7337 56
y = 2532 60
z = 43.05

Aikaisemmat löydöt: KM 12182:1-3, diar. 30.7.1949
KM 12216 , diar. 24.8.1949
KM 14021:1-2, diar. 17.12.1956
KM 22590 diar. 29.11.1984

Aikaisemmat tutkimukset: A. Erä-Esko inventointi 1956-62,
A. Sarvas tarkastus 1970
M. Heikkinen koekaivaus 1984

Kertomukseen liittyvät kartat: peruskarttaote s. 54, yleiskartta 5 s. 59, pintavaaituskartta 5 s. 64 ja korkeuskäyräkarta 5 s. 69.

Kertomukseen liittyvät negatiivit: f. 62681-682, joista kuvat 52-53 sivulla 89.

Kertomukseen liittyvä dia: 9559

12.2. ASUINPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Tervola 26:n asuinkuoppa-alue sijaitsee Törmävaaran itärin-
teen pohjoispäässä n. 6.3 km Tervolan kirkosta luoteeseen
suunnassa 358/400⁰ Sihtuunaan vievän tien ja vesijohtokai-
vannon länsipuolella (kts. kartat s. 54 ja 59). Entinen ter-
veystalo, mistä A. Erä-Esko ja A. Sarvas ovat tehneet asuin-
paikkahavainnot, sijaitsee 100 metriä lounaaseen asuinkuopista.
Pohjoisessa sitä rajaa peruskoulu ja etelässä seurakunnan
leirikeskus. Länsipuolella on osittain keinotekoiselle teras-
sille tehty peruskoulun urheilukenttä. Alue on etupäässä kui-
vaa mäntyä kasvavaa hiekkakangasta, joka nousee terassittain
länteen kohti Tervola 42:ta ja 30:tä. Asuinkuoppien alapuoli-
sella terassilla vesijohtokaivannon luona suoritettiin koekai-
vaus v. 1984 korkeuksilla 41.50-39.71 m mpy:lla, jolloin paikal-
ta ei löydetty asuinpaikkaan viittaavia merkkejä.

12.3. KARTOITUS

Kartoitus aloitettiin jatkamalla Tervola 42:sta x-linjoja 40-80
metrin välein itään Sihtuunaan menevälle tielle saakka. Niitä
vastaan vedettiin y-linja 5620. Alueesta piirrettiin yleiskart-
ta 5 s. 59, pintavaaituskartta 5 s. 64 ja korkeuskäyräkartta
5 s. 69 mittakaavaan 1:1000. Pintavaaitusta varten käytettiin
hyväksi kiintopiste 57 (kts. s. 5).

Kuopanteita oli 60 x 60 metrin alueella kahdella eri terassilla
(kts. liite 6, s. 95). Hiekkakuopalle johtavien teiden
välissä sijaitsevalla ylemmällä terassilla n. 43 m mpy:lla
oli neljä mahdollista asuinkuoppaa (nro 299-304). Peruskou-
lulle vievän tien pohjoispuolella lähellä veisjohtokaivantoa
oli yksi isompi suunnikkaan muotoisempi ja toinen pienempi
pyöreähkö kuoppa 39.61 m mpy:lla. Kaikki yllämainitut kuopan-
teet olivat melko heikosti näkyviä.

12.4. YHTEENVETO

Tervola 26:ssa sijaitsee yhteensä kuusi heikosti havaittavaa epämääräistä kuopannetta kahdella eri terassilla 39.61-43.00 m mpy:lla. Ajoittavaa materiaalia ei ole saatu niiden lähettyviltä, joten ajoittamisessa on käytetty hyväksi Ari Siiriäisen diagrammia Törmävaaran rantaterassien ajoituksista. Tällöin kuopat ajoittuvat aivan kivikauden loppuun n. 1300 eKr.

13. TUTKIMUKSEN TULOKSET

Koko Törmävaaran pohjoisrinteen lähes katkeamattomana ketjuna täyttävät asuinpaikat sijaitsevat etupäässä mäntyä kasvavan hiekkakankaan eri rantaterasseilla n. 39-70 metrin korkeuksien välissä. Suurinta osaa kartoitusaluetta rajasi n. 55 metrin korkeuskäyrälle saakka jänkä. Etelässä aluetta rajasi vaaran jyrkkenevät rinteet, jotka muuttuivat osittain jo kartoitusalueella rakaksi n. 62-64 m mpy:lla. Myös asuin-kuoppia oli lähes katkeamattomana ketjuna pohjoisrinteellä. Kuopattomuus ja löydöttömyys johtui useimmiten maaston kivi-syydestä, kosteudesta tai jyrkkyydestä. Suurimmat kuoppakeskittymät sijaitsivat kartoitusalueen länsipäässä, useilla lähekkäisellä terassilla. Siellä oli 500 x 250 metrin kokoisella alueella puolet Törmävaaran asuin-kuopista. Koko kartoitusalueen pituus oli 2.5 km ja leveys 100-400 metriä eli v. 1985 kartoitettiin 485 100 m². Törmävaaran itä-, etelä- ja länsirinteiltä ei v. 1984:n kartoituksen yhteydessä havaittu yhtään asuin-kuoppaa, joka johtui lähinnä itä- ja etelärinteiden terassittomuudesta ja länsirinteen rakasta.

Alimmat asuin-kuopat sijaitsevat n. 40 m mpy:lla Tervola 26:ssa ja ylimmät 67 m mpy:lla Tervola 49:ssä. Valtaosa kuopista sijaitsi kuitenkin 53-61.5 metrien korkeuskäyrien välissä, jolloin ne ajoittuvat A. Siiriäisen diagrammin myöhäiskampakeraamiselle ajalle n. 2800-2300 eKr. Ylimmät kuopat olisivat tyypillisen kampakeraamiikan alusta ja alimmat kuopat kuului-

sivat kivikauden lopulle. Korkeuskäyrien perusteella Törmävaaran eri asuinkuoppa-alueita on käytetty samanaikaisesti, sillä samalla korkeudella tavataan asuinkuoppia Törmävaaran pohjoisrinteen länsi- ja itäpäässä (kts. liite 1 s. 90).

Asuinkuopat olivat keskimäärin 8-10 x 5 - 6 x 0.3 - 0.7 metrin kokoisia soikeahkoja kuopanteita, mutta myös pyöreitä ja suunnikkaanmuotoisia pyöristetyin kulmin esiintyi. Yhteensä kuoppia kartoitettiin 500, joista halkaisijaltaan yli neljä metriä asuinkuopiksi luokiteltavia oli 305. Loput olivat likakuoppia, pyyntikuoppia, puunkaatoja, tervahautoja ym.

Koekaivauksissa Tervola 47:n asutuksen alaraja todettiin olevan alempana kuin aiemmissa tutkimuksissa oli havaittu. Palaneita kiviä ja kvartsi-iskoksia löydettiin vielä 54 m mpy:lla. Tervola 40:n koekaivausalueella havaittiin kaksi löytövyöhykettä, joista alempi 350 x 30 metrin kokoinen löytövyöhyke sijaitsi 63.30 metriä mpy:lla, ja joka oli jatkoa M. Lönnbergin v. 1972:n kaivauksilla Tervola 40:ssä ja 30:ssä. Molemmista jälkimmäisistä paikoista on löydetty tyypillistä kampakeramiikkaa.

Ylempi 100 x 10 metrin kokoinen hiekkakuopan reunalla kulkevalla tiellä sijaitseva löytövyöhyke oli 68.50 metriä mpy:lla. Se on korkein Törmävaarassa sijaitseva suurempi löytöpaikka. Löytöesineistöä koekaivausalueilta oli vähän ja se ei sisältänyt ajoittavaa materiaalia.

LUETTELO KERTOMUKSEEN LIITTYVISTÄ KARTOISTA

Ote topografiselta kartalta			
2542+2524 KARUNKI	1:100 000	A4	s. 49
Ote peruskartasta 2542 12 TERVOLA	1:20 000	A4	50
Tervola 48, ote peruskartasta			
2542 12 TERVOLA	1:20 000	A4	51
Tervola 50, ote peruskartasta			
2542 12 TERVOLA	1:20 000	A4	52
Tervola 49, ote peruskartasta			
2542 12 TERVOLA	1:20 000	A4	53
Tervola 26, 27, 37, 38, 39, 40			
41, 42 ja 47, ote peruskartalta			
2542 12 TERVOLA	1:20 000	A4	54
Tervola 48 ja 50			
Yleiskartta 1	1:1000	A2	55
Tervola 49 ja 50			
Yleiskartta 2	1:1000	A2	56
Tervola 49			
Yleiskartta 3	1:1000	A2	57
Tervola 30, 40, 47 ja 49			
Yleiskartta 4	1:1000	A2	58
Tervola 26, 27, 30, 37, 38, 39, 41, 42	1:1000	A2	59
Yleiskartta 5			
Tervola 48 ja 50			
Pintavaaituskartta 1	1:1000	A2	60
Tervola 49 ja 50			
Pintavaaituskartta 2	1:1000	A2	61

Tervola 49 Pintavaaituskartta 3	1:1000	A2	s. 62
Tervola 30, 40, 47, 49 Pintavaaituskartta 4	1:1000	A2	63
Tervola 26, 27, 30, 37, 38, 39, 41, 42 Pintavaaituskartta 5	1:1000	A2	64
Tervola 48 Korkeuskäyräkartta 1	1:1000	A2	65
Tervola 49 ja 50 Korkeuskäyräkatta 2	1:1000	A2	66
Tervola 49 Korkeuskäyräkartta 3	1:1000	A2	67
Tervola 30, 40, 47, 49 Korkeuskäyräkartta 4	1:1000	A2	68
Tervola 26, 27, 30, 37, 38, 39, 41, 42 Korkeuskäyräkartta 5	1:1000	A2	69
Tervola 40 Tasokartta, Koekuoppa 938/5000	1:25	A2	70
Tervola 40, tasokartta, koekuoppa 940/5060	1:25	A2	71
Tervola 40 Tasokartta, koekuoppa 950/5060	1:25	A2	72
Tervola 40 Profiilikartta koekuppa 938/5000	1:10	A2	73

Tervola 40				
Profiilikartta, koekuoppa 940/5060	1:10	A2	s. 74	
Tervola 40				
Profiilikartta, koekuoppa 940/5180	1:10	A4	75	
Tervola 40				
Profiilikartta, Koekuoppa 950/5060	1:10	A2	76	

NEGATIIVILUETTELO

- 62642 Kuva 30. Tervola 40 Törmävaara. Koeoja 940-949:n itäprofiilin pohjoispäässä sijaitseva liesi. Kuva lännestä. Foto: M.H.
- 62643 Kuva 29. Tervola 40 Törmävaara. Koeoja 940-949/5180, jonka pohjoispäässä sijaitsee liesi. Kuva pohjoisesta. Foto: M.H.
- 62644-645 Kuvat 27-28. Tervola 40 Törmävaara. Tervola 40:n alempi löytövyöhyke sijaitsee etualalla näkyvän M. Lönnbergin vuoden 1972 kaivausalueella ja siihen välittömästi etelässä ja lännessä rajoittuvalla alueella. Vasemmalla sijaitsee pieni hiekkakuoppa. Kuva luoteesta n. paalulta 960/5120. Foto: M.H.
- 62646 Kuva 32. Tervola 40 Törmävaara. Tervola 40:n koekuoppia kaivetaan. Kuva pohjoisesta. Foto: M.H.
- 62647-648 Kuvat 22-23. Tervola 40 Törmävaara. Tervola 40 asuinpaikan ylempi löytövyöhyke sijaitsee x-linjalla 880 metsäautotien kohdalla. Palaneita kiviä löydettiin tiellä olevan paalun ja taustalla näkyvän metsän välistä. Oikealla sijaitsee iso hiekkakuoppa. Kuva lounaasta n. paalulta 880/5060. Foto: M.H.
- 62649-650 Kuvat 20-21. Tervola 40 Törmävaara. Tervola 40 asuinpaikan ylempi löytövyöhyke sijaitsee x-linjalla 880 metsäautotien kohdalla hiekkakuopan reunalla nuolten välisellä alueella. Kuva etelästä. Foto: M.H.
- 62651-652 Kuvat 41-42. Tervola 30, 41 Törmävaara. Tervola 30:n ja 41:n asuinuopat metsänreunassa hiekkakuopan takana. Kuva lounaasta. FOTO: M.H.
- 62653-654 Kuvat 43-44. Tervola 41 Törmävaara. Asuinuoppa nro 308 (8 x 5 x 0.5). Kuva pohjoisesta n. paalulta 830/5360. Foto: M.H.
- 62655-656 Kuvat 45-46. Tervola 41 Törmävaara. Asuinuoppa nro 311 (11 x 6 x 0.3 m) sijaitsee kuvan keskellä ja nro 310 (5 x 6 x 0.4 m) takaoikealla. Kuva idästä. Foto: M.H.

- 62657-658 Kuvat 49-50. Tervola 42 Törmävaara. Tervola 42 asuinkuoppa-alueen eteläosa, jossa sijaitsevat asuinkuopat nr. 315-322. Etualalla on asuinkuoppa nro 322 (10 x 6 x 0.9 m). Kuva pohjoisesta n. paalulta 830/5450. Foto: M.H.
- 62659 Kuva 51. Tervola 42 Törmävaara. Tervola 42:n asuinkuoppa-alue. Kuva etelästä n. paalulta 760/5440. Foto. M.H.
- 62660-661 Kuvat 47-48. Tervola 42 Törmävaara. Kuvassa näkyy Tervola 42 asuinkuoppa-alueen isolle hiekkakuopalle johtavan tien eteläpuolella oleva osa. Taustalla hämöttää entinen terveystalo. Kuva lännestä n. paalulta 840/5420. Foto: M.H.
- 62662-663 Kuvat 18-19. Tervola 49 Törmävaara. Tervola 49 asuinpaikka-alueen metsäaurauksella tuhottu osa. Säilyneet asuinkuopat sijaitsevat nuolten välisellä alueella metsässä. Kuva idästä n. paalulta 1000/4660. Foto: M.H.
- 62664-666 Kuvat 15-17. Tervola 49 Törmävaara. Tervola 49 asuinpaikka-alueen metsäaurauksella tuhottu osa. Kuvan oikeasta laidasta alkaa vanhempi metsänaurausalue. Vasemmassa laidassa jängän reunalla sijaitsevat L. Ruonavaaran v. 1980 kartoittamat asuinkuopat. Kuva lounaasta n. paalulta 1000/3340. Foto: M.H.
- 62667-669 Kuvat 12-14. Tervola 49 Törmävaara. Kts. seuraava. Kuva idästä metsänaurausalueen rajalta n. paalulta 1100/4320. Foto: M.H.

- 62670-672 Kuvat 9-11. Tervola 49 Törmävaara. Tervola 48 asuinpaikka-alueen metsäauraukselta säilynyt läntinen osa, jossa sijaitsevat asuinkuopat nro 190-214. Oikealla on jyrkästi nousevan rakan reuna ja vasemmalla kuoppaterassin alapuolella jänkä. Kuva lännestä n. paalulta 1120/4200. Foto: M.H.
- 62673-674 Kuvat 1-2 Tervola 48 Törmävaara. Tervola 48:n asuinkuoppa-alueen itäosaa ylimmältä kuoppaterassilta kuvattuna. Taustalla metsän rajassa näkyy L. Ruonavaaran kaivausalue. Kuva kaakosta n. paalulta 920/3580. Foto: M.H.
- 62675-676 Kuvat 3-4. Tervola 48 Törmävaara. Asuinkuoppa nro 40 (11 x 8 x 0.8 m). Kuva idästä. Foto: M.H.
- 62677-678 Kuvat 5-6. Tervola 50 Törmävaara. Kuvan keskellä sijaitsee asuinkuoppa nro 147 (7 x 5 x 0.3 m) ja sen takana metsänrajassa asuinkuoppa nro 148 (8 x 7 x 0.3). Kuva lännestä n. paalulta 1060/3660. Foto: M.H.
- 62679-680 Kuvat 7-8. Tervola 50 Törmävaara. Asuinkuoppa nro 180 (10 x 6 x 0.8 m). Kuva idästä. Foto: M.H.
- 62681-682 Kuvat 52-53. Tervola 26 Törmävaara. Tervola 26:n urheilukentän itäpuolella sijaitsevat asuinkuopat. Etualalla asuinkuopat 328 ja 329. Kuva etelästä n. paalulta 820/5620. Foto: M.H.
- 62683-685 Kuvat 24-26. Tervola 40 Törmävaara. Tervola 40 asuinpaikan alempi löytövyöhyke sijaitsee alemmalla terassilla kansanhihtoladun molemmin puolin kaivajan kohdalla. Kuva kaakosta n. paalulta 900/5010. Foto: M.H.
- 62686 Kuva 33. Tervola 40 Törmävaara. Koekuoppa 940/5000:n liesikiveys turpeenpoiston jälkeen. Kuva etelästä. Foto: M.H.
- 62687 Kuva 37. Tervola 40 Törmävaara. Koekuoppa 940/5050:n liesikiveys turpeenpoiston jälkeen. Kuva etelästä. Foto: M.H.

- 62688-690 Kuvat 38-40. Tervola 40 Törmävaara. Koekuoppa 940/5060:n itäprofiili, jossa sijaitsee liesikiveys. Kuva lännestä. Foto: M.H.
- 62691-693 Kuvat 34-36. Tervola 40 Törmävaara. Koekuoppa 940/5000:n itäprofiili, jossa sijaitsee liesikiveys. Kuva lännestä. Foto: M.H.
- 62694 Kuva 31. Tervola 40 Törmävaara. Koekuoppa 950/5060:n itäprofiili, jossa sijaitsee liesikiveys. Kuva lännestä. Foto: M.H.

DIALUETTELO

- 9533 Tervola 48 Törmävaara. Tervola 48:n asuinkuoppa-alueen itäosaa ylimmältä kuoppaterassilta kuvattuna. Kuva kaakosta n. paalulta 920/3580. Foto: M.H.
- 9534 Tervola 48 Törmävaara. Asuinkuoppa nro 40 (11 x 8 x 0.8 m). Kuva idästä. Foto: M.H.
- 9535 Tervola 50 Törmävaara. Kuvan keskellä oikealla sijaitsee asuinkuoppa nro 147 (7 x 5 x 0.3 m) ja sen takana metsänrajassa asuinkuoppa nro 148 (8 x 7 x 0.3 m). Kuva lännestä n. paalulta 1060/3660. Foto: M.H.
- 9536 Tervola 50 Törmävaara. Asuinkuoppa nro 180 (10 x 6 x 0.8 m). Kuva idästä. Foto: M.H.
- 9537 Tervola 49 Törmävaara. Tervola 49 asuinpaikka-alueen metsäauraukselta säilynyt läntinen osa, jossa sijaitsevat asuinkuopat nro 190-214. Kuva lännestä n. paalulta 1120/4200. Foto: M.H.
- 9538 Tervola 49 Törmävaara. Tervola 49 asuinpaikka-alueen metsäauraukselta säilynyt läntinen osa, jossa sijaitsevat asuinkuopat 190-214. Kuva idästä n. paalulta 1100/4320. Foto: M.H.
- 9539 Tervola 49 Törmävaara. Tervola 49 asuinpaikka-alueen metsäaurauksella tuhottu osa. Kuva lounaasta n. paalulta 1000/3340. Foto: M.H.
- 9540 Tervola 49 Törmävaara. Tervola 49 asuinpaikka-alueen metsäaurauksella tuhottu osa. Kuva idästä n. paalulta 1000/4660. Foto: M.H.
- 9541 Tervola 40 Törmävaara. Tervola 40 asuinpaikan ylempi löytövyöhyke sijaitsee y-linjalla 880 metsäautotien kohdalla hiekkakuopan reunalla. Kuva etelästä. Foto:M.H.

- 9542 Tervola 40 Törmävaara. Tervola 40 asuinpaikan ylempi löytövyöhyke sijaitsee y-linjalla 880 met-säautotien kohdalla. Kuva lounaasta n. paalulta 880/5060. Foto: M.H.
- 9543 Tervola 40 Törmävaara. Tervola 40 asuinpaikan alempi löytövyöhyke sijaitsee alemmalla terassilla kansanhihtoladun molemmin puolin kaivajan kohdalla. Kuva kaakosta n. paalulta 900/5010. Foto: M.H.
- 9544 Tervola 40 Törmävaara. Tervola 40:n alempi löytövyöhyke sijaitsee etualalla näkyvän M. Lönnbergin vuoden 1972 kaivausalueella ja siihen välittömästi etelässä ja lännessä rajoittuvalla alueella. Kuva luoteesta n. paalulta 960/5120. Foto: M.H.
- 9545 Tervola 40 Törmävaara. Koeoja 940-949/5180, jonka pohjoispäässä sijaitsee liesi. Kuva pohjoisesta. Foto: M.H.
- 9546 Tervola 40 Törmävaara. Koeoja 940-949/5180:n itäprofiilin pohjoispäässä sijaitseva liesi. Kuva lännestä. Foto: M.H.
- 9547 Tervola 40 Törmävaara. Koekuoppa 950/5060:n itäprofiili, jossa sijaitsee liesikiveys. Kuva lännestä. Foto: M.H.
- 9548 Tervola 40 Törmävaara. Koekuoppia kaivetaan. Kuva pohjoisesta. Foto: M.H.
- 9549 Tervola 40 Törmävaara. Koekuoppa 940/5000:n liesikiveys turpeenpoiston jälkeen. Kuva etelästä. Foto: M.H.
- 9550 Tervola 40 Törmävaara. Koekuoppa 940/5000:n itäprofiili, jossa sijaitsee liesikiveys. Kuva lännestä. Foto: M.H.
- 9551 Tervola 40 Törmävaara. Koekuoppa 940/5060:n liesi-

- kiveys turpeenpoiston jälkeen. Kuva etelästä.
Foto: M.H.
- 9552 Tervola 40 Törmävaara. Koekuoppa 940/5060:n itäprofiili, jossa sijaitsee liesikiveys. Kuva lännestä. Foto: M.H.
- 9553 Tervola 30, 41 Törmävaara. Tervola 30:n ja 41:n asuinkuopat metsänreunassa hiekkakuopan takana. Kuva lounaasta. Foto: M.H.
- 9554 Tervola 41 Törmävaara. Asuinkuoppa nro 308 (8 x 5 x 0.5 m). Kuva pohjoisesta n. paalulta 830/5360. Foto: M.H.
- 9555 Tervola 41 Törmävaara. Asuinkuoppa nro 311 (11 x 6 x 0.3 m) sijaitsee kuvan keskellä ja nro 310 (5 x 6 x 0.4 m) takaoikealla. Kuva idästä. Foto: M.H.
- 9556 Tervola 42 Törmävaara. Tervola 42 asuinkuoppa-alueen johtavan tien eteläpuolella oleva osa. Kuva lännestä n. paalulta 840/5420. Foto: M.H.
- 9557 Tervola 42 Törmävaara. Tervola 42 asuinkuoppa-alueen isolle hiekkakuopalle johtavan tien eteläpuolella oleva osa. Etualalla asuinkuoppa nro 322. (10 x 6 x 0.9 m). Kuva pohjoisesta n. paalulta 830/5450. Foto: M.H.
- 9558 Tervola 42 Törmävaara. Tervola 42 asuinkuoppa-alue. Kuva etelästä paalulta 760/5440. Foto: M.H.
- 9559 Tervola 26 Törmävaara. Tervola 26:n urheilukentän itäpuolella sijaitsevat asuinkuopat. Kuva etelästä n. paalulta 820/5620. Foto: M.H.

TERVOLA TÖRMÄVAARA
Markku Heikkinen 1985

Feruskarttaotteiden 2542 12 TERVOLA paikallistaminen
Ote topografikartasta 2542+2524 KARUNKI, painettu 1968
Mk 1:100 000

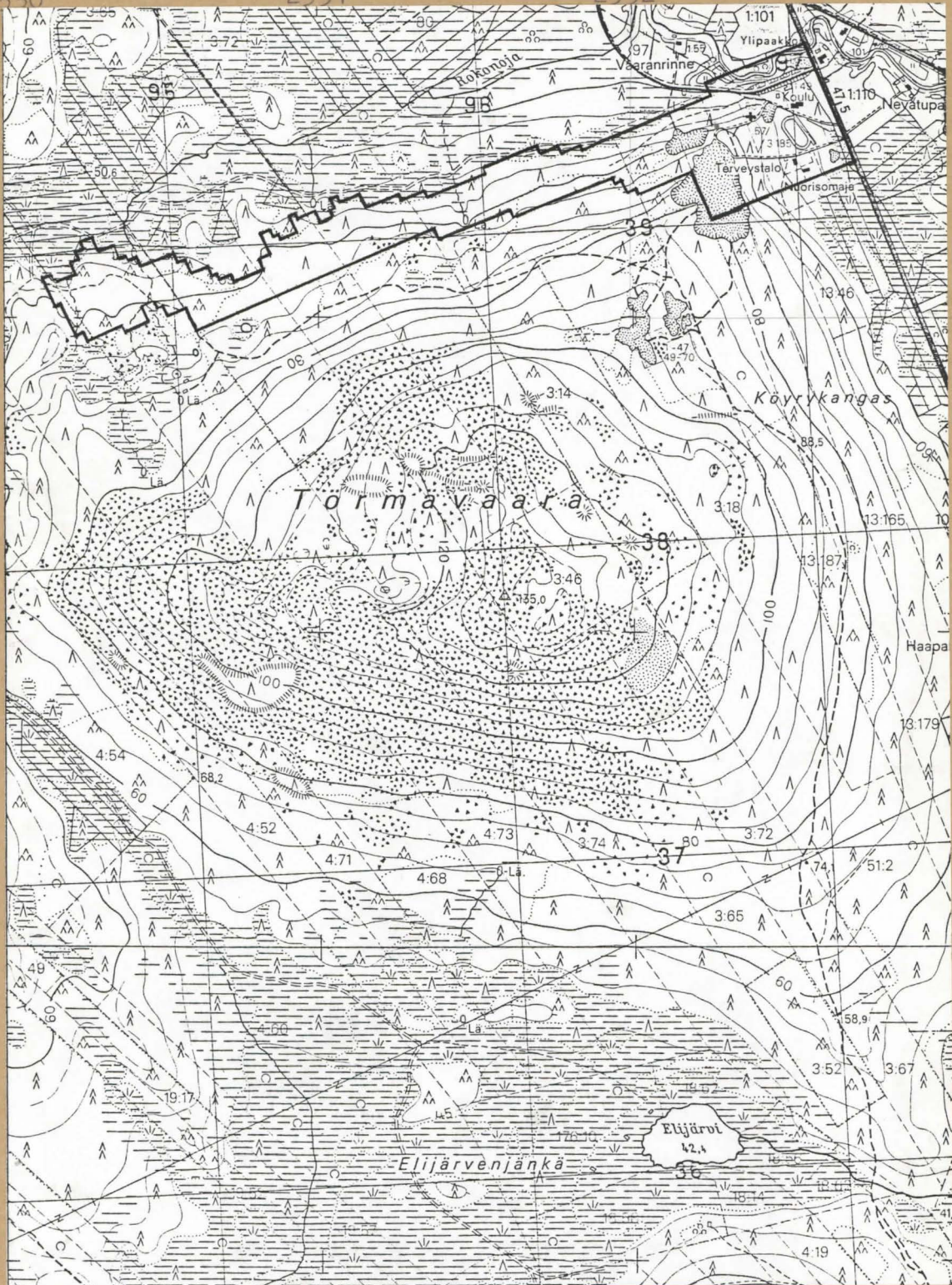
TERVOLA 26, 27, 30, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 47, 48, 49 ja
50 TÖRMÄVAARA

Markku Heikkinen 1985

2530

2531

2532

Ote peruskartasta 2542 12 TERVOLA, painettu 1981, Helsinki
Mk 1:20 000

7337

7336

7335

TERVOLA 48 TÖRMÄVAARA

Markku Heikkinen 1985

2530

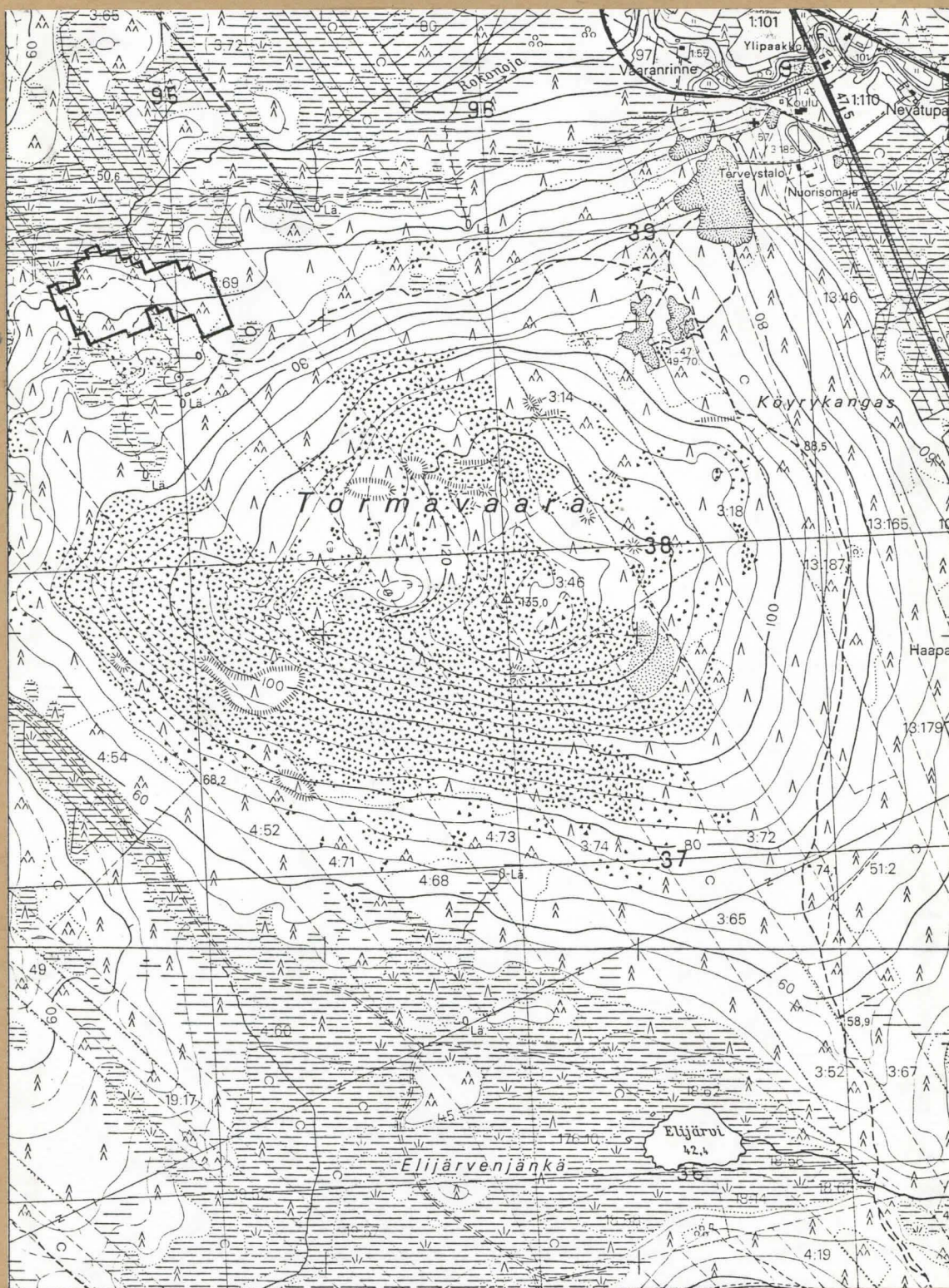
2531

2532

7337

7336

7335

Ote peruskartasta 2542 12 TERVOLA, painettu 1981, Helsinki
Mk 1:20 000

TERVOLA 50 TÖRMÄVAARA
Markku Heikkinen 1985

2530

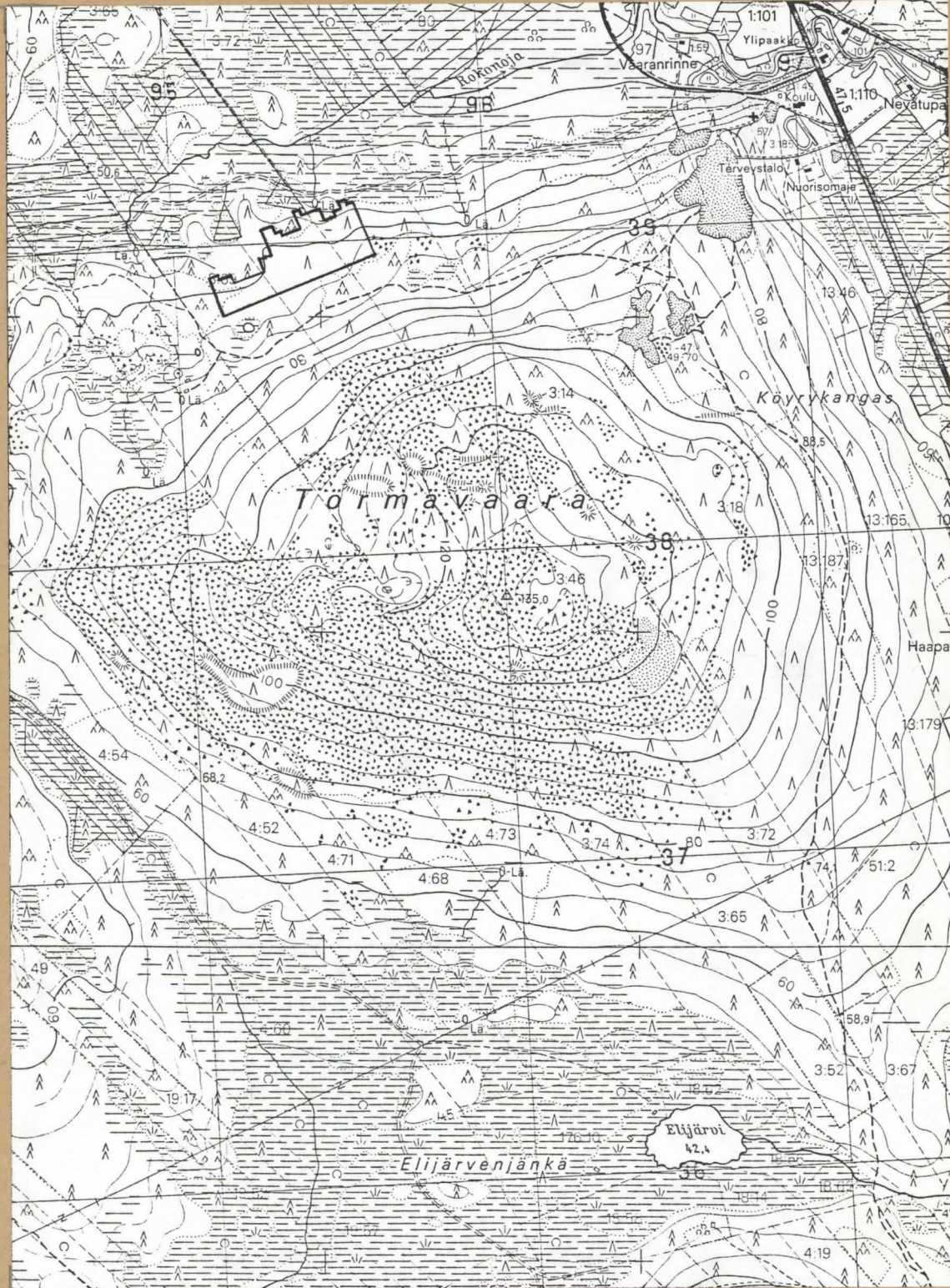
2531

2532

7337

7336

7335

Ote peruskartasta 2542 12 TERVOLA, painettu 1981, Helsinki
Mk 1:20 000

TERVOLA 49 TÖRMÄVAARA
Markku Heikkinen 1985

2530

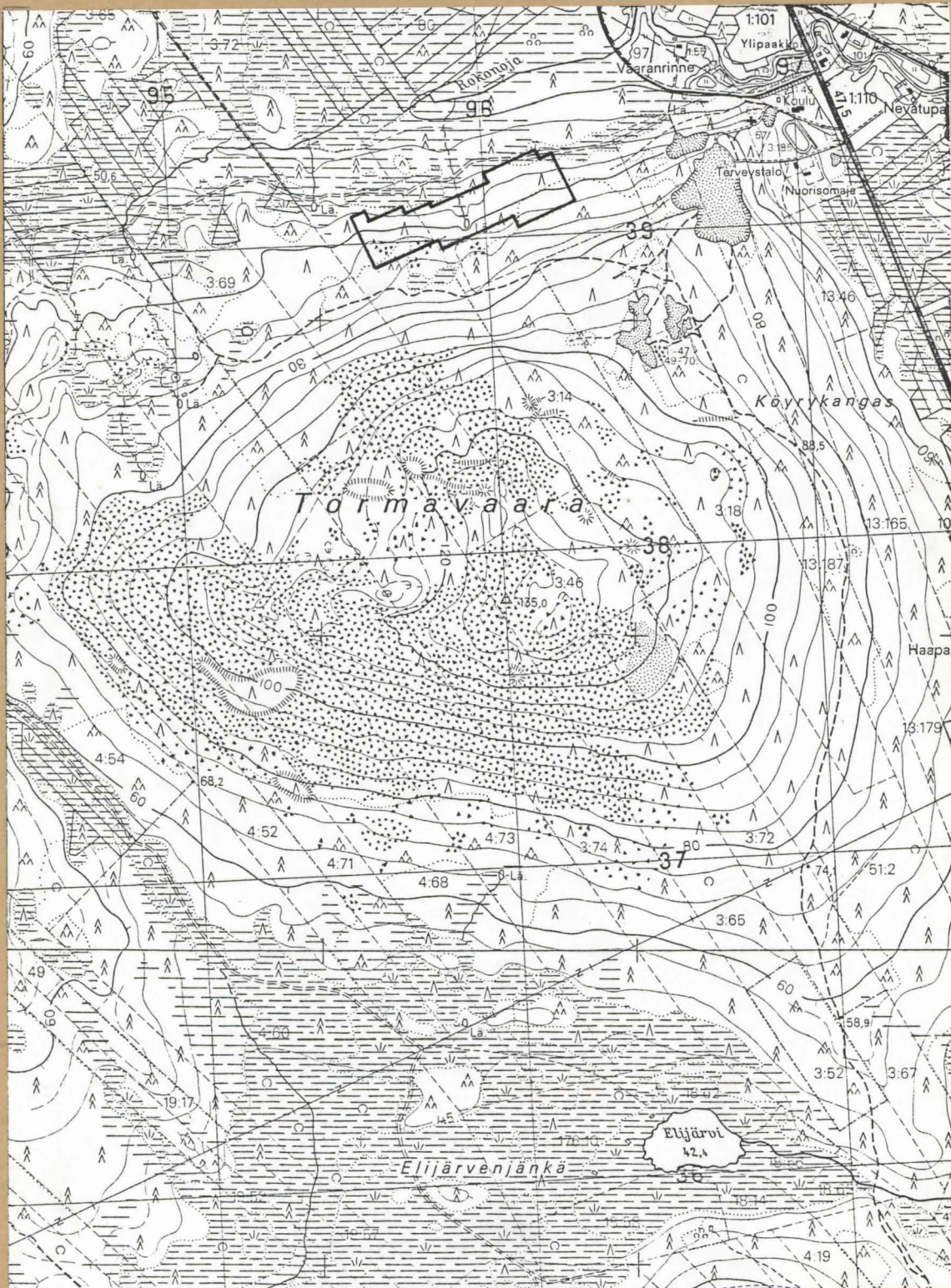
2531

2532

7337

7336

7335

Ote peruskartasta 2542 12 TERVOLA, painettu 1981, Helsinki

Mk 1:20 000

TERVOLA 26, 27, 30, 37, 38, 39, 40, 41, 42 ja 47 TÖRMÄVAARA
Markku Heikkinen 1985

2530

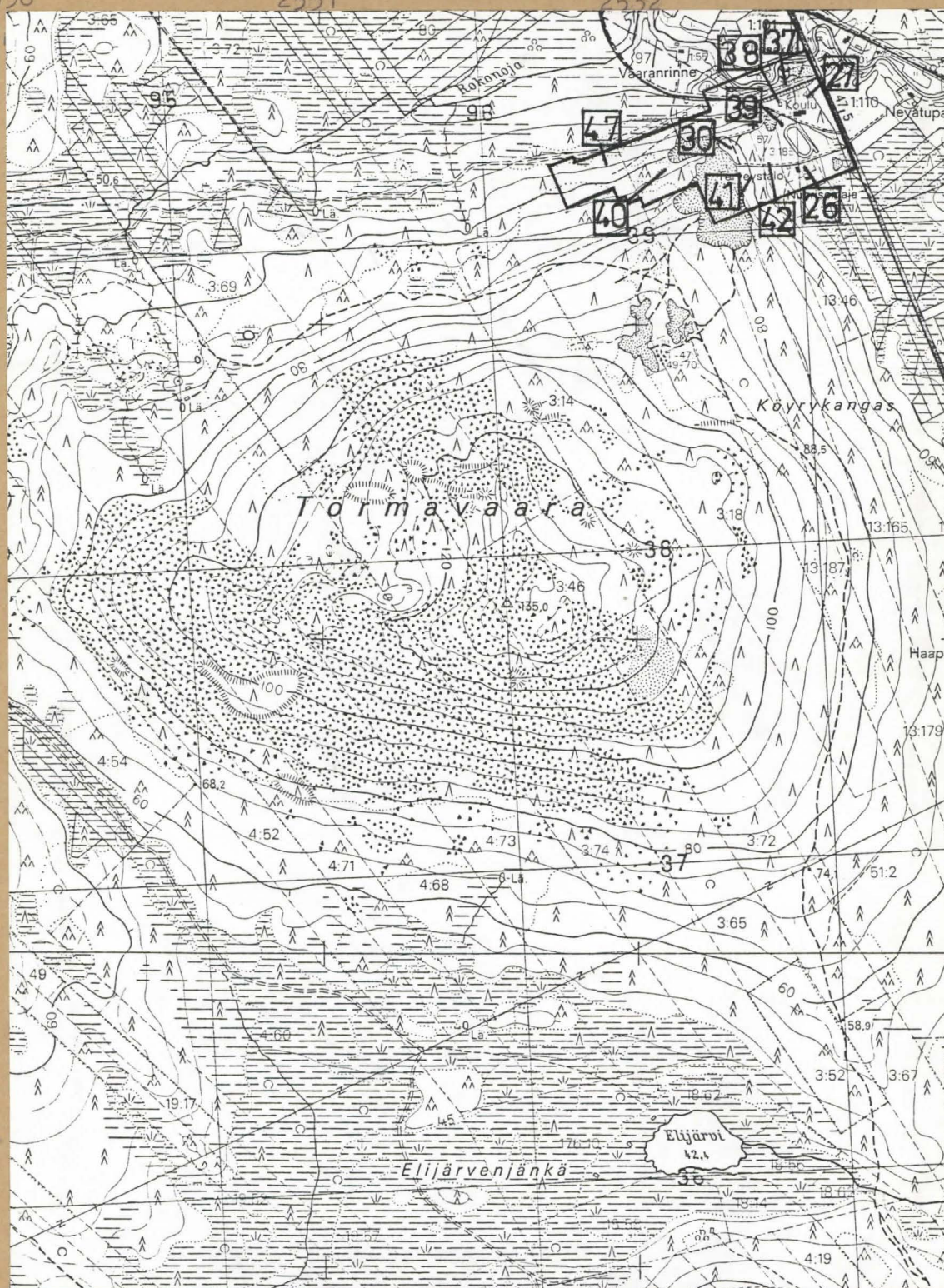
2531

2532

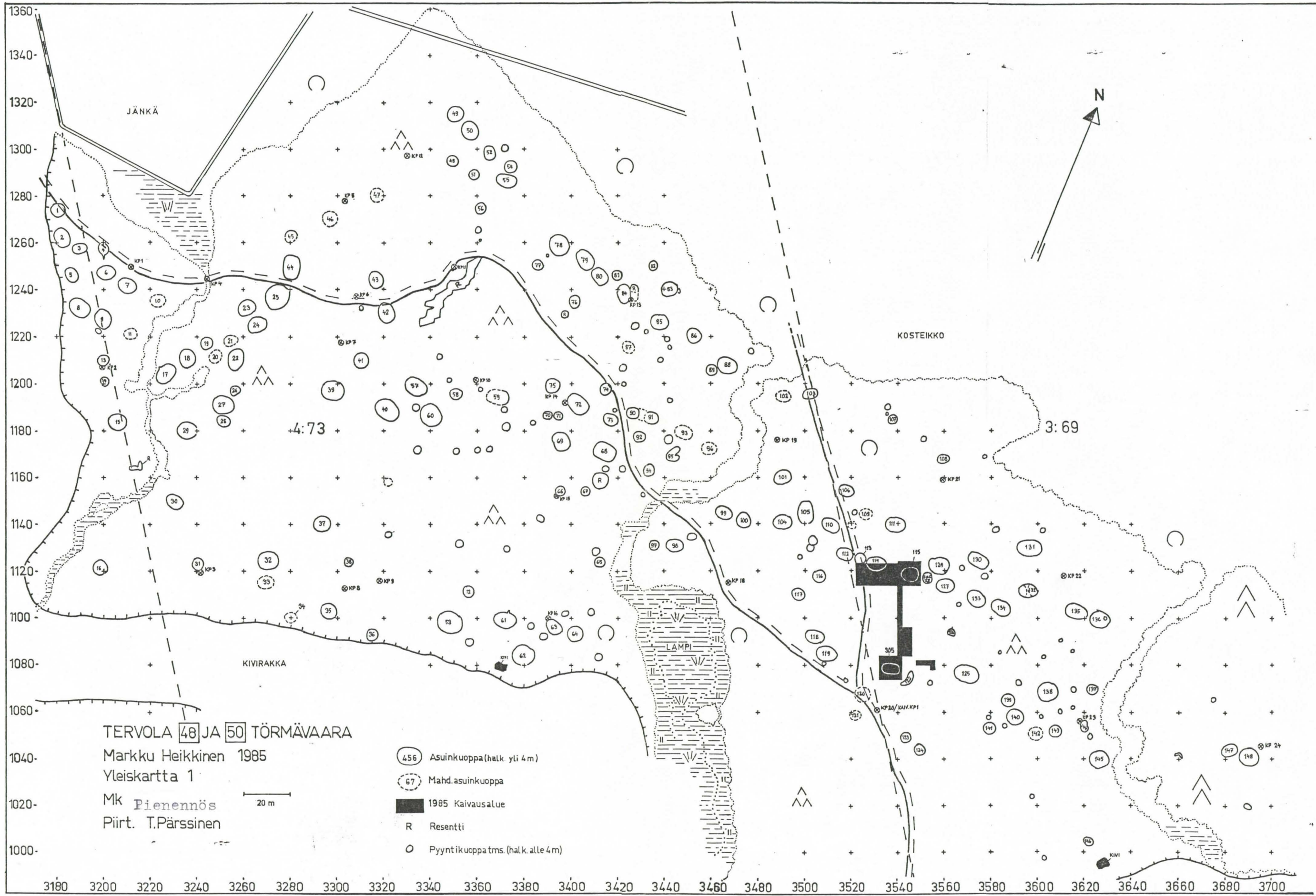
7337

7336

7335

Ote peruskartasta 2542 12 TERVOLA, painettu 1981, Helsinki
Mk 1:20 000

TERVOLA 48 JA 50 TÖRMÄVAARA
 Markku Heikkinen 1985
 Yleiskartta 1
 Mk Pienennös
 Piirt. T.Pärssinen

- (456) Asuinkuoppa (halk. yli 4 m)
- (67) Mahd. asuinkuoppa
- 1985 Kaivausalue
- R Resentti
- Pyyntikuoppa tms. (halk. alle 4 m)

TERVOLA 50 JA 49 TÖRMÄVAARA

Markku Heikkinen 1985

Yleiskartta 2

Mk Pienennös

Piirt. T.Pärssinen

1300 -

1280 -

1260 -

1240 -

1220 -

1200 -

1180 -

1160 -

1140 -

1120 -

1100 +

1080 +

1060 +

1040 +

1020 +

1000 +

20 m

- 453 Asuinkuoppa (halk. yli 4m)
- 123 Mahd. asuinkuoppa
- Pyyntikuoppa tms.(halk. alle 4m)
- R Resentti

KOSTEIKKO

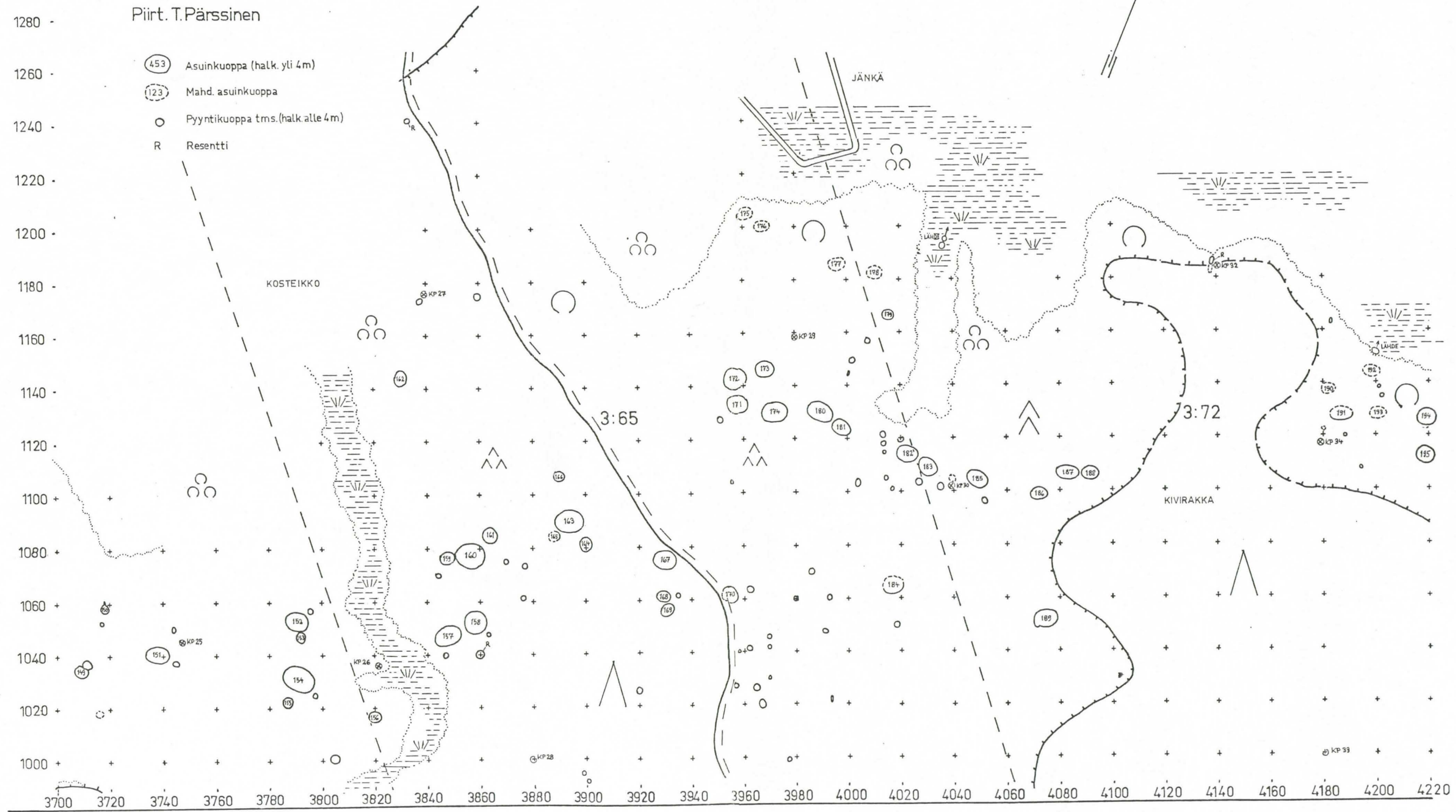
JÄNKÄ

3:65

3:72

KIVIRAKKA

3700 3720 3740 3760 3780 3800 3820 3840 3860 3880 3900 3920 3940 3960 3980 4000 4020 4040 4060 4080 4100 4120 4140 4160 4180 4200 4220

TERVOLA 49 TÖRMÄVAARA

Markku Heikkinen

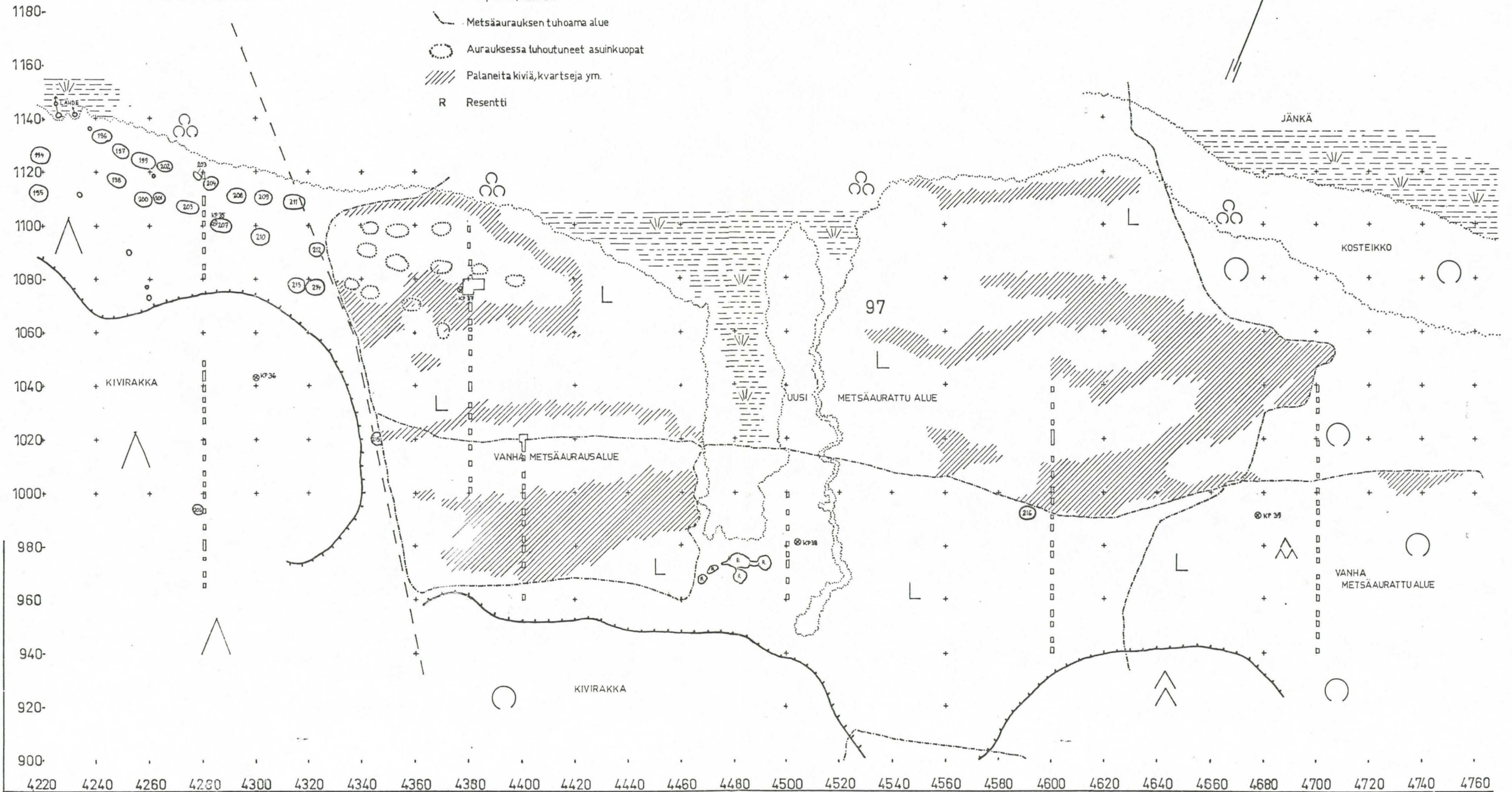
Yleiskartta 3

Mk Pienennös

Piirt. T.Pärssinen

20m

- 904 Asuinkuoppa (halk.yli 4 m)
- 67 Mahd. asuinkuoppa
- 1980 Kaivausalue
- Kuopanne, halk. alle 4 m
- Metsäaurauksen tuhoama alue
- Aurauksessa tuhoutuneet asuinkuopat
- /// Palaneita kiviä, kvartseja ym.
- R Resentti

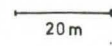
TERVOLA 49, 47, 40 JA 30 TÖRMÄVAARA

Markku Heikkinen 1985

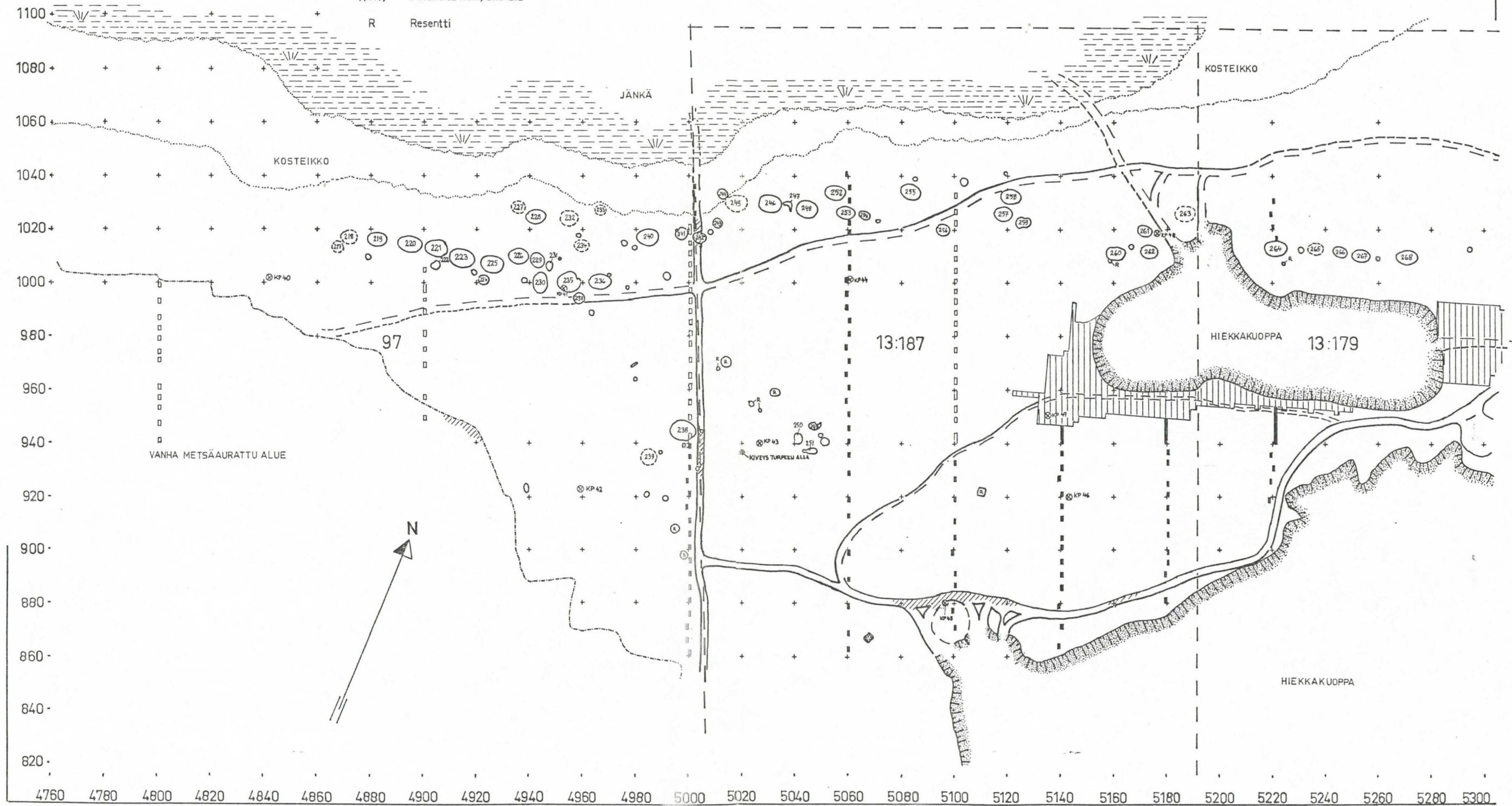
Yleiskartta 4

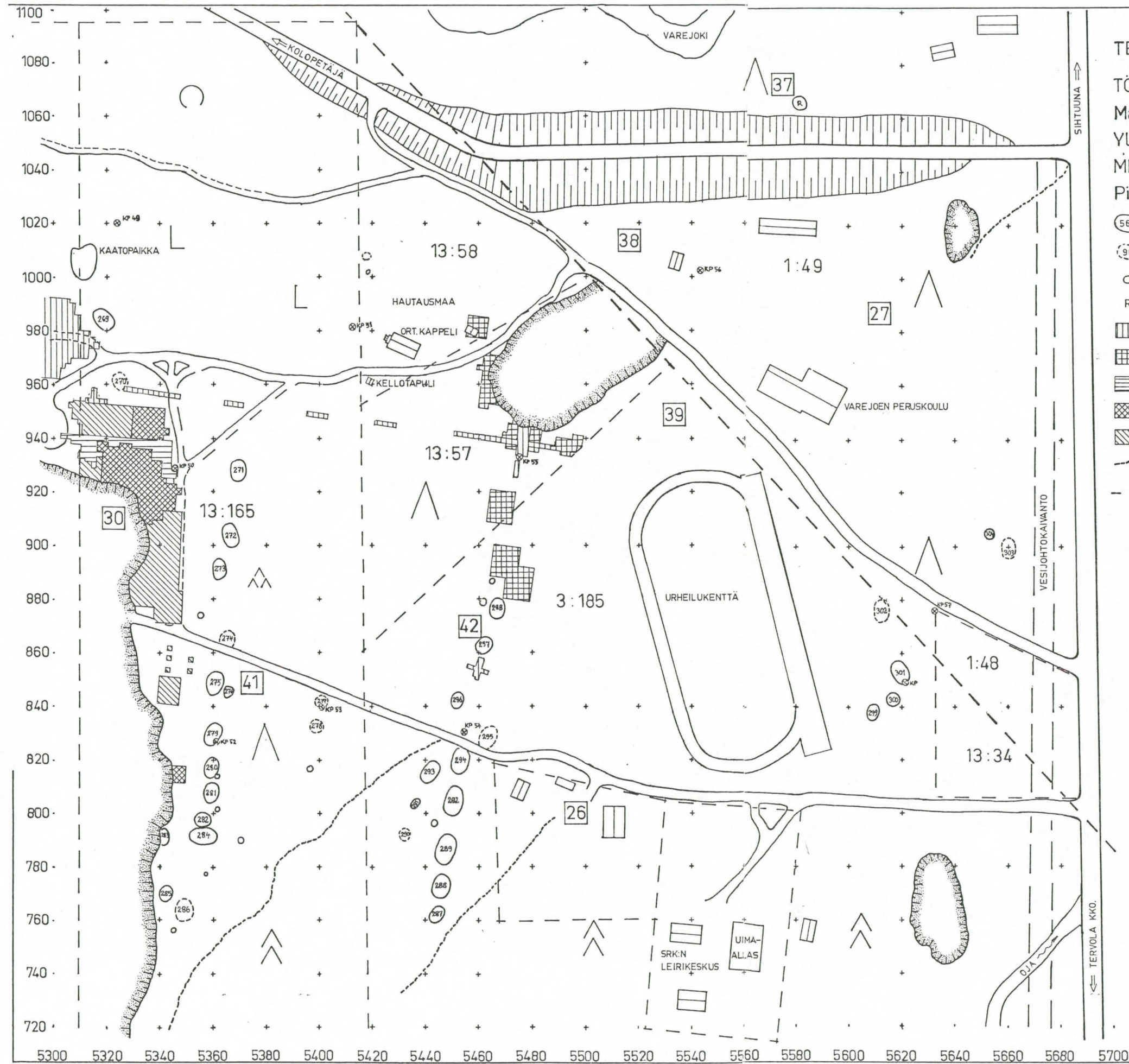
Mk Pienenös

Piirt. T. Pärssinen

- ⊙ 904 Asuinkuoppa (halk.yli 4 m)
- ⊙ 12 Mahd. asuinkuoppa
- Kuopanne, halk. alle 4 m
- Metsäaurauksen tuhoama alue
- /// Palaneita kiviä, iskoksia
- R Resentti
- ▨ 1972 Kaivausalue
- 1980 "
- 1985 "

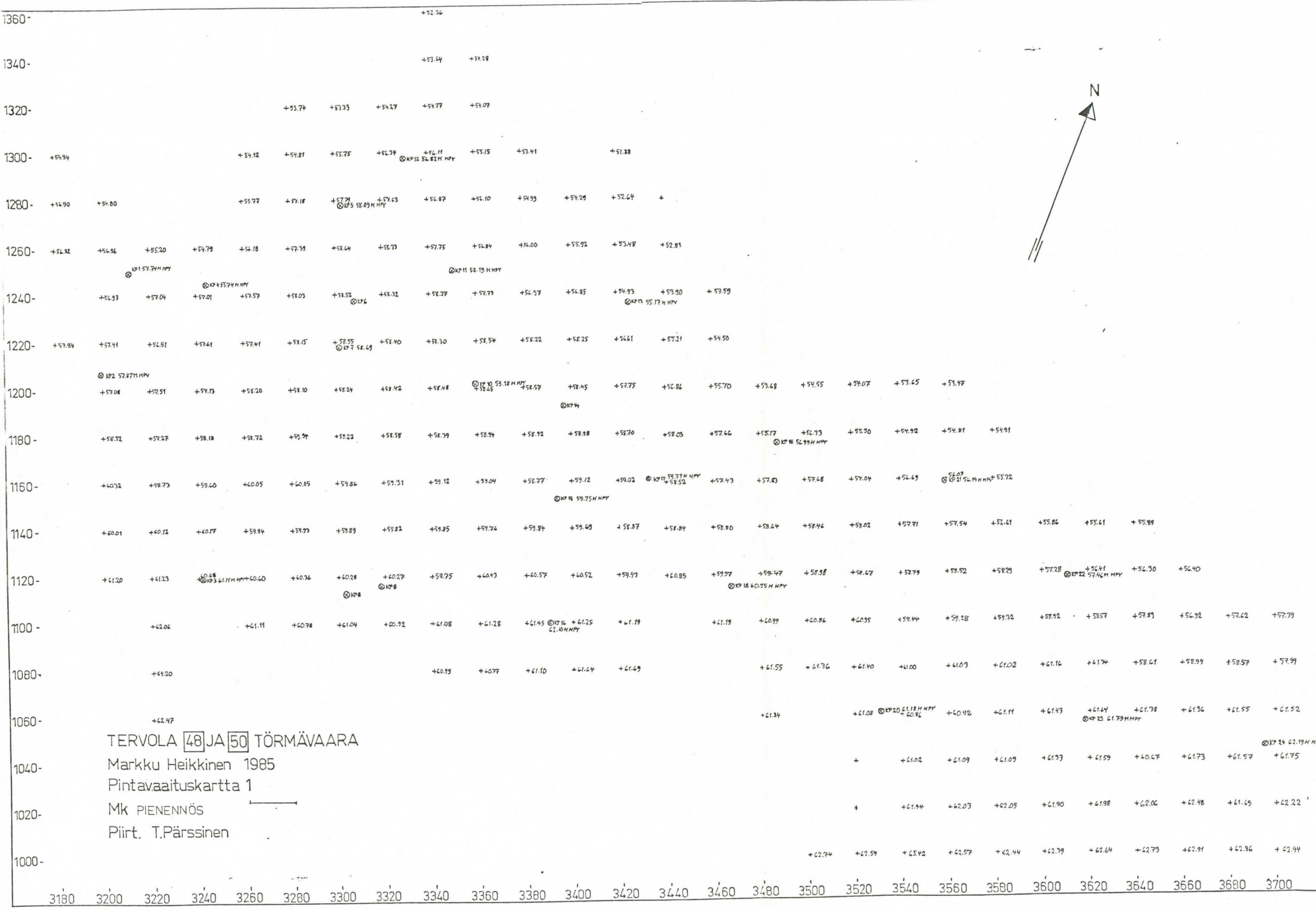

TERVOLA 26, 27, 30, 37, 38, 39, 41 JA 42
 TÖRMÄVAARA
 Markku Heikkinen 1985
 Yleiskartta 5
 Mk Pienennös 20m
 Piirt. T. Pärssinen

- 567 Asuinkuoppa (halk. yli 4m)
- 90 Mahd. asuinkuoppa
- Kuopanne, halk. alle 4m)
- R Resentti
- 1972 Kaivausalue
- 1979 "
- 1982 "
- 1983 "
- 1984 "
- - - Polku
- - - Kyläraja

TERVOLA 48 JA 50 TÖRMÄVAARA

Markku Heikkinen 1985
Pintavaaituskartta 1

Mk PIENENNÖS
Piirt. T.Pärssinen

3180 3200 3220 3240 3260 3280 3300 3320 3340 3360 3380 3400 3420 3440 3460 3480 3500 3520 3540 3560 3580 3600 3620 3640 3660 3680 3700

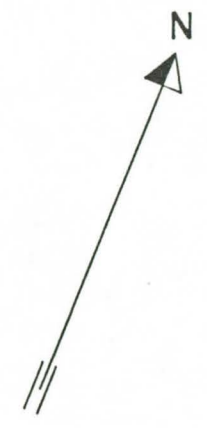
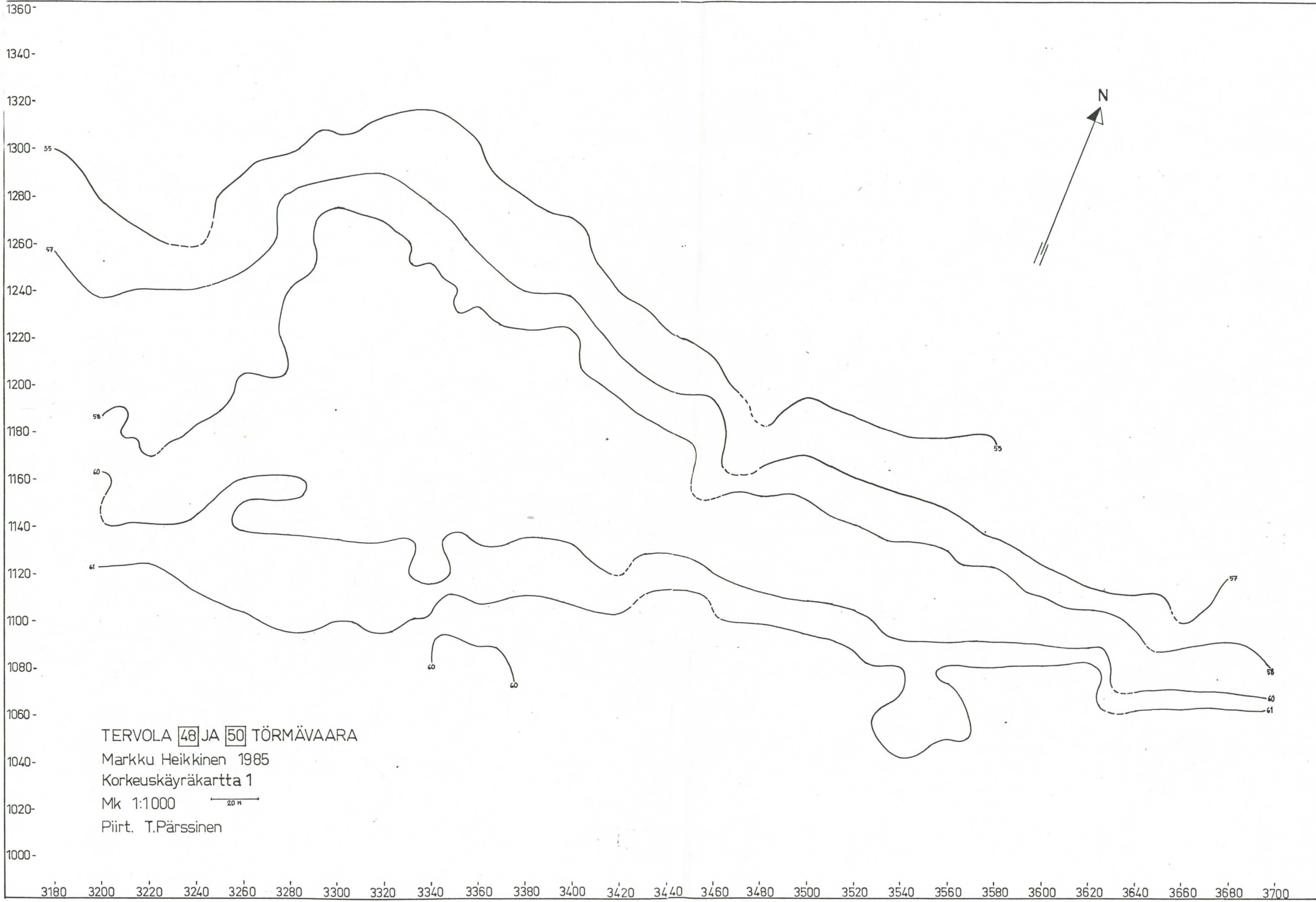

1100																				
1080	+41.40				+41.95					+37.96									+41.54	
1060	+45.44				+44.64					+45.74									+41.80	
1040	+46.45				+45.39					+42.56									+40.90	
1020	+51.00	+50.37	+49.76	+49.01	+48.44	+48.75	+48.81	+48.42	+48.77	+48.76	+49.26	+46.66	+45.76	+44.82		+43.23	+42.61	+39.82	+38.96	+37.32
1000	+57.36				+52.68	+51.99					+50.86		+45.86						+42.72	
980	+61.51				+57.16	+56.50					+47.55		+46.51						+42.95	
960	+63.76	+63.00	+61.73	+60.32	+59.06	+58.06	+57.33	+56.04	+55.27		+48.69	+48.15	+47.04						+42.32	
940	+64.00	+63.32	+61.84	+60.42		+58.32			+55.21	+53.78	+51.68	+47.98	+46.39	+47.89	+45.72	+44.58	+42.15	+40.20	+39.38	+38.54
920				+60.58		+58.33			+54.88	+53.16			+46.39						+42.52	
900		+62.04	+60.73	+59.41	+57.95	+56.96	+55.81	+53.77	+53.14	+48.88	+46.38	+46.38	+46.40	+46.44	+44.66	+42.49	+40.99	+39.61	+37.96	
880			+60.75		+57.54			+53.42	+52.18				+46.38						+42.74	
860		+60.91	+60.79					+53.41	+50.36				+46.38						+43.05	
840		+62.75	+60.82		+57.05	+55.77	+53.43	+53.31	+50.69	+48.43	+47.49	+46.38	+46.39	+46.42	+44.45	+43.24	+41.48	+40.16	+39.13	
820			+60.41		+56.75		+53.18	+52.08	+50.85	+48.82			+46.67						+43.18	
800			+60.67		+56.27		+53.17	+51.65	+50.44	+48.94			+48.36						+43.21	
780		+62.10	+60.26	+57.07	+55.28	+52.89	+53.02	+51.58	+50.69	+50.01	+48.58	+47.70	+46.90	+45.40	+43.34	+43.25	+41.72	+40.40	+39.40	
760		+61.74	+59.51		+54.11		+52.95	+51.19	+50.73			+47.92	+46.93	+45.95					+43.27	
740		+61.13	+59.03		+54.68		+52.65	+51.14				+48.17	+46.94						+43.37	
720		+61.05	+58.19	+57.17	+56.49	+53.76	+52.96	+51.94	+50.70	+50.10	+49.69	+48.72	+47.44	+45.96	+44.48	+43.32	+42.08	+40.67	+39.51	

TERVOLA 26, 27, 30, 37, 38, 39, 41 JA 42
TÖRMÄVAARA
Markku Heikkinen 1985
Pintavaaituskartta 5
Mk PIENENNÖS 20m
Piirt. T. Pärssinen

5300 5320 5340 5360 5380 5400 5420 5440 5460 5480 5500 5520 5540 5560 5580 5600 5620 5640 5660 5680 5700

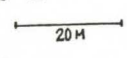

20 m

3180 3200 3220 3240 3260 3280 3300 3320 3340 3360 3380 3400 3420 3440 3460 3480 3500 3520 3540 3560 3580 3600 3620 3640 3660 3680 3700

1360-
1340-
1320-
1300-
1280-
1260-
1240-
1220-
1200-
1180-
1160-
1140-
1120-
1100-
1080-
1060-
1040-
1020-
1000-

TERVOLA 50 JA 49 TÖRMÄVAARA
Markku Heikkinen 1985
Korkeuskäyräkartta 2
Mk 1:1000
Piirt. T. Pärssinen

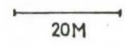

TERVOLA 49 TÖRMÄVAARA

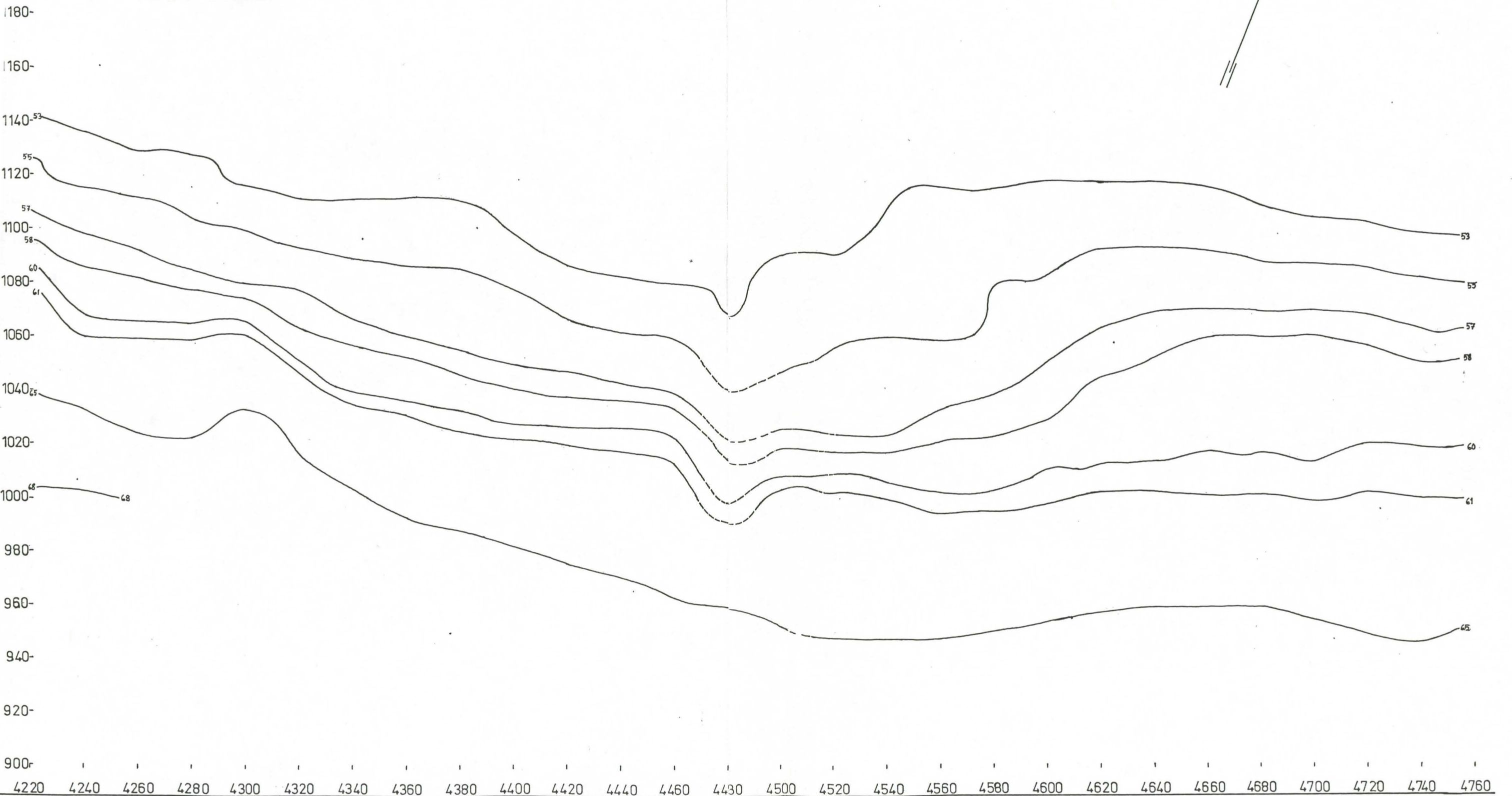
Markku Heikkinen

Korkeuskäyräkartta 3

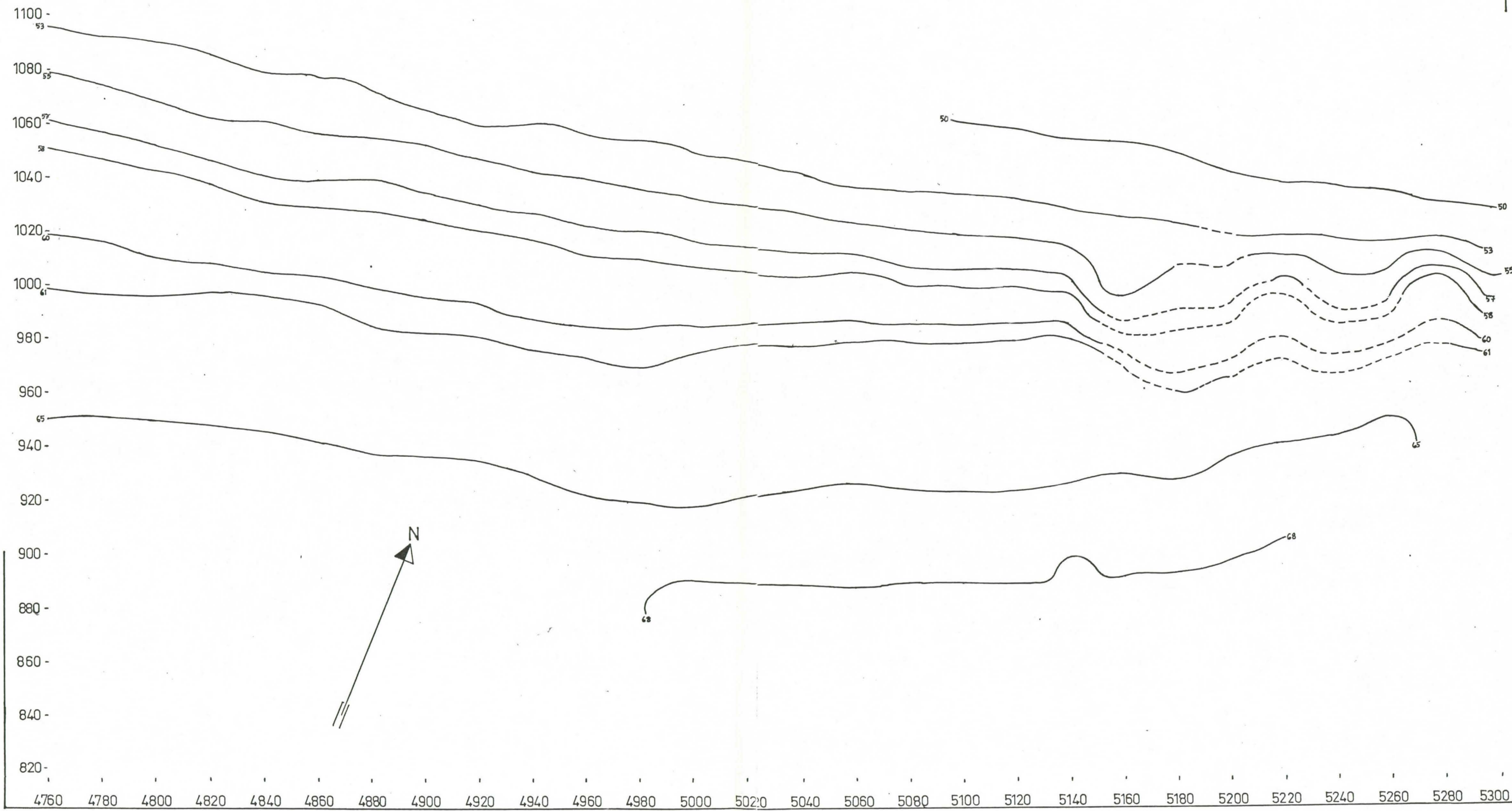
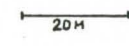
Mk 1:1000

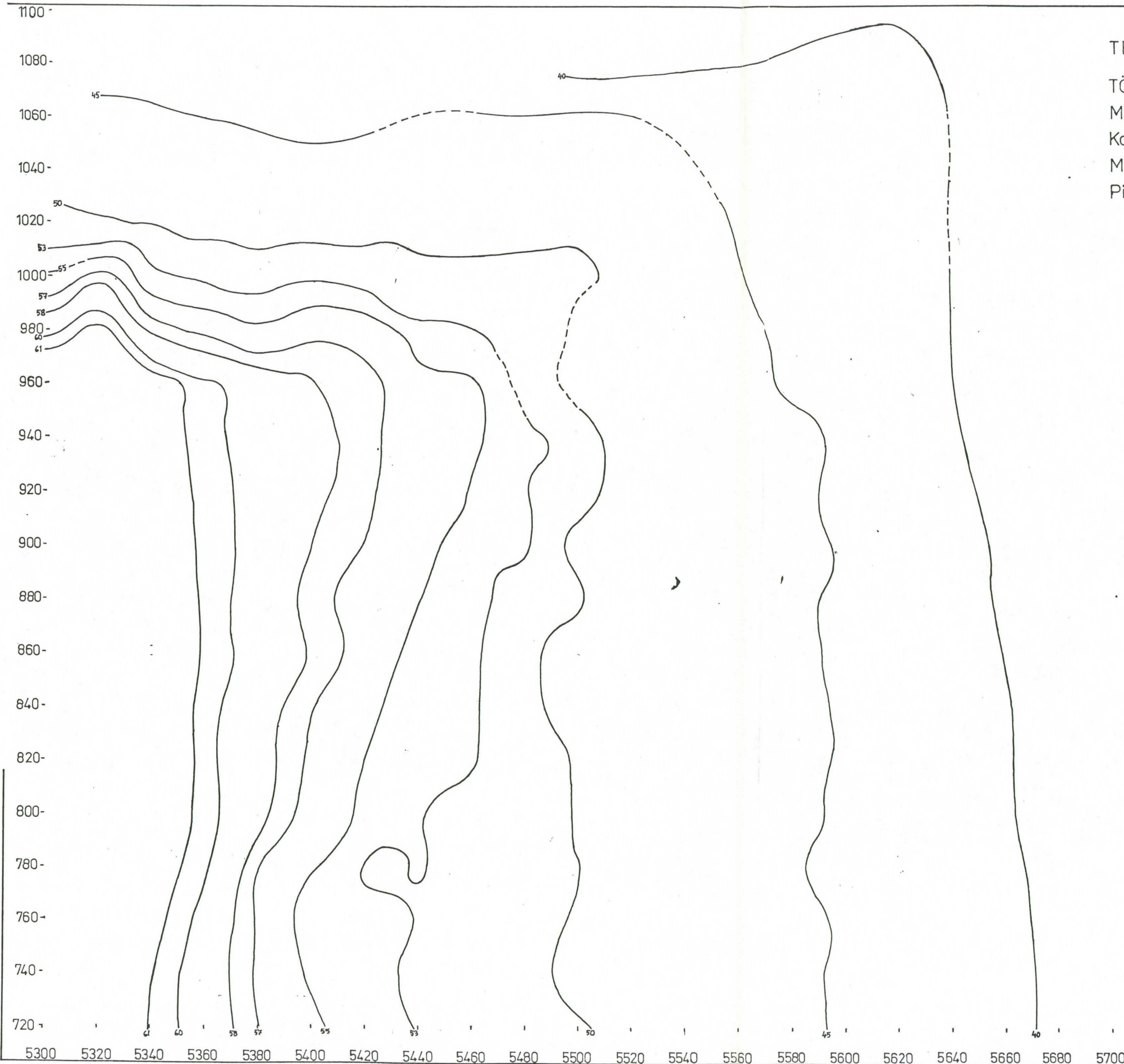
Piirt. T.Pärssinen

TERVOLA 49, 47, 40 JA 30 TÖRMÄVAARA
Markku Heikkinen 1985
Korkeuskäyräkartta 4
Mk 1:1000
Piirt. T.Pärssinen

TERVOLA [26], [27], [30], [37], [38], [39], [41] JA [42]

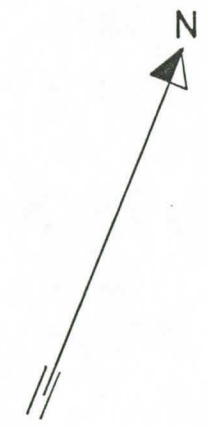
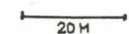
TÖRMÄVAARA

Markku Heikkinen 1985

Korkeuskäyräkartta 5

Mk 1 : 1000

Piirt. T. Pärssinen

TERVOLA 40 TÖRMÄVAARA

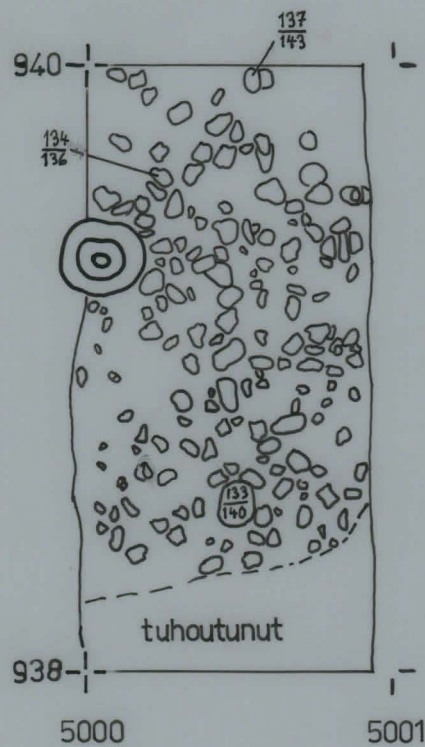
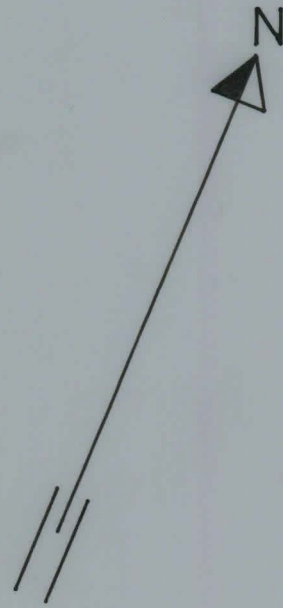
Markku Heikkinen 1985

Tasokartta, koekuoppa 938/5 000

Mk 1:25

Kp110=64.03

Piirt. T. Pärssinen

TERVOLA 40 TÖRMÄVAARA

Markku Heikkinen 1985

Tasokartta, koekuoppa 940/5060

Mk 1:25

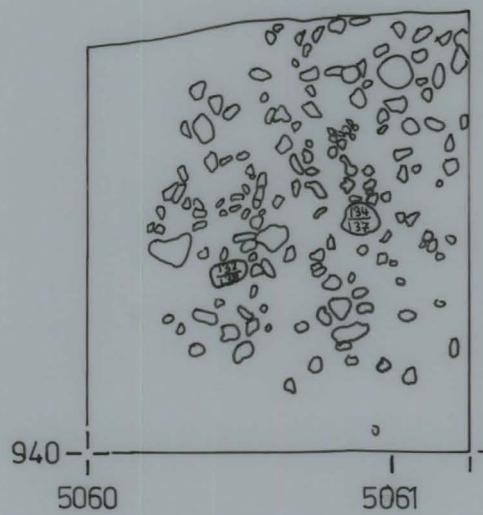
Kp133=64,03

Piirt.T. Pärssinen

942 -|

| | -

TERVOLA 40 TÖRMÄVAARA

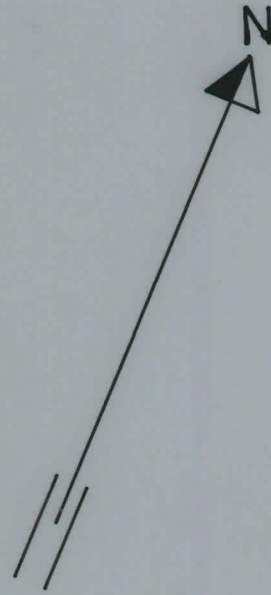
Markku Heikkinen 1985

Tasokartta, koekuoppa 950/5060

Mk 1:25

Kp133=64,03 mmpy

Piirt. T. Pärssinen

TERVOLA 40 TÖRMÄVAARA

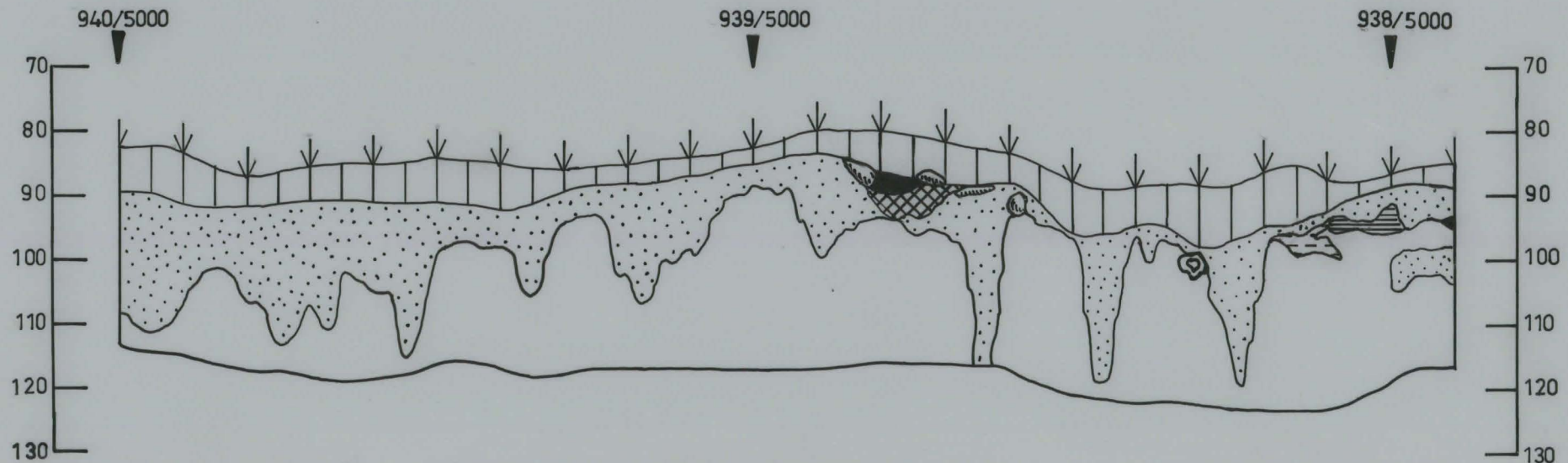
Markku Heikkinen 1985

N-S profiili länneestä

Mk 1:10

Kp 148 = 64,03 m mpy

Piirt. T. Pärssinen

TERVOLA 40 TÖRMÄVAARA

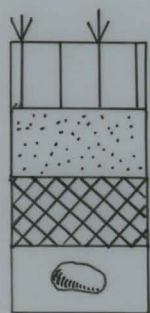
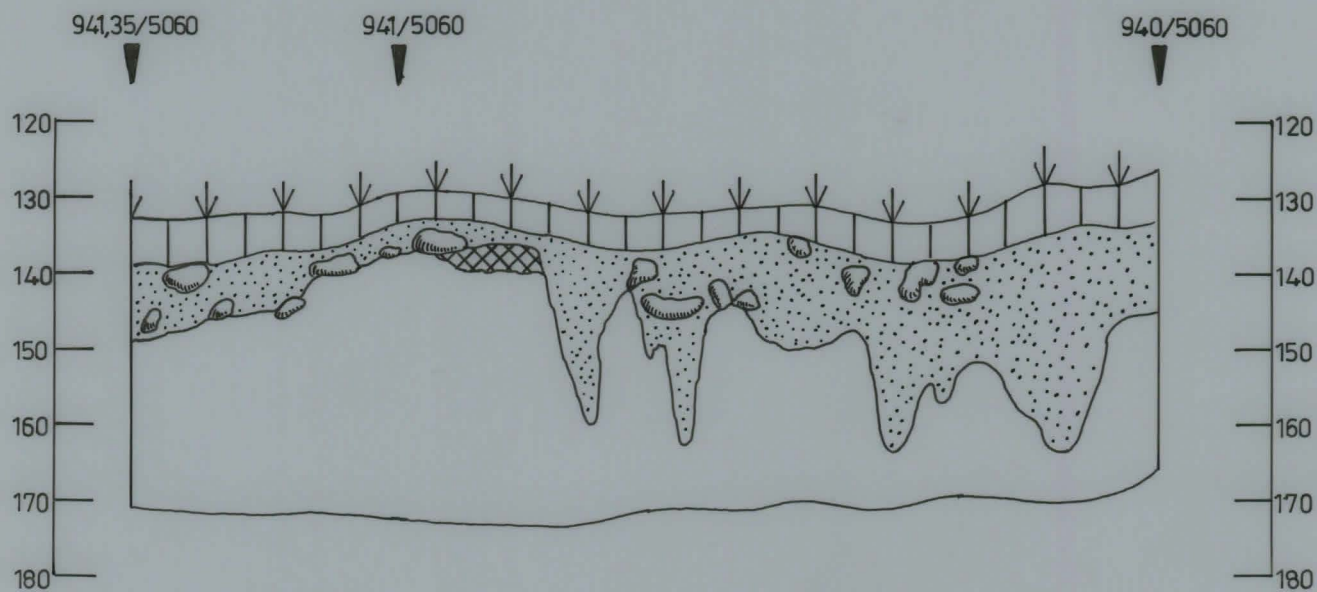
Markku Heikkinen 1985

N-S profiili Lännestä

Mk 1:10

Kp110 = 64,03 m mpy

Piirt. T. Pärssinen

turve

huuhtoutunut maa

palanut hiekka

palanut kivi

TERVOLA 40 TÖRMÄVAARA

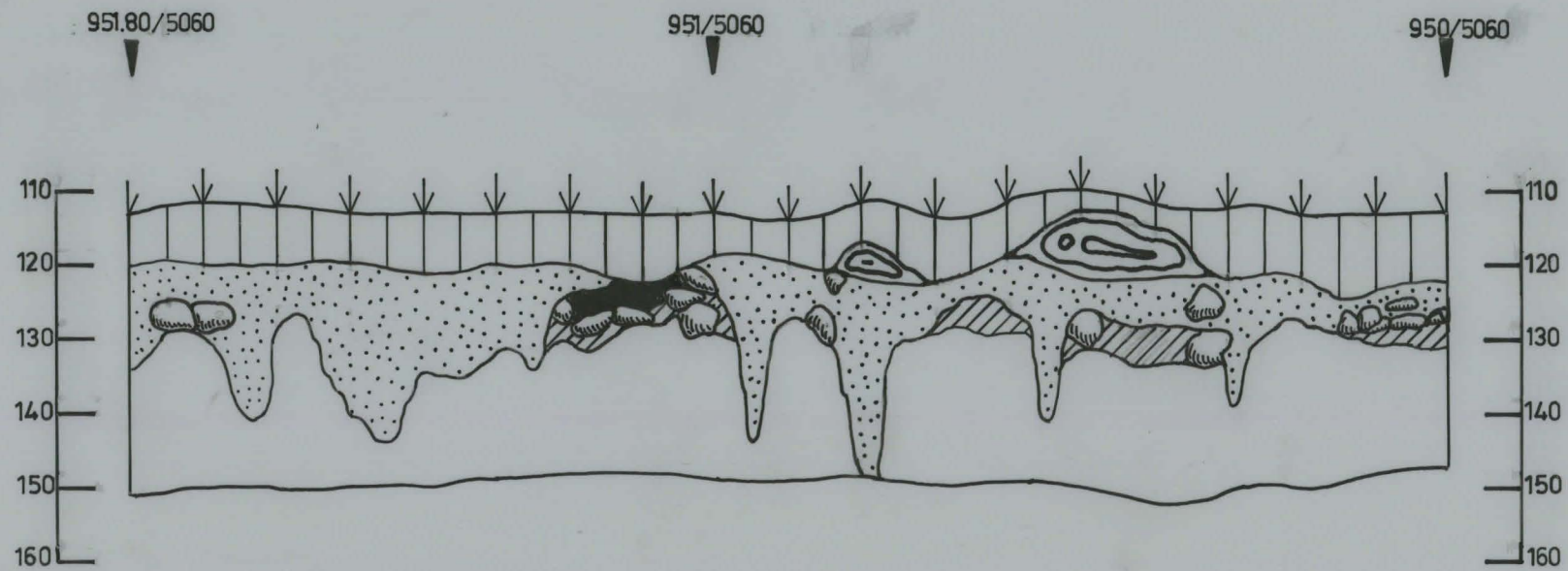
Markku Heikkinen 1985

N-S profiili Lännestä

Mk 1:10

Kp 188 = 64,03m mpy

Piirt. T. Pärssinen

TERVOLA 40 TÖRMÄVAARA

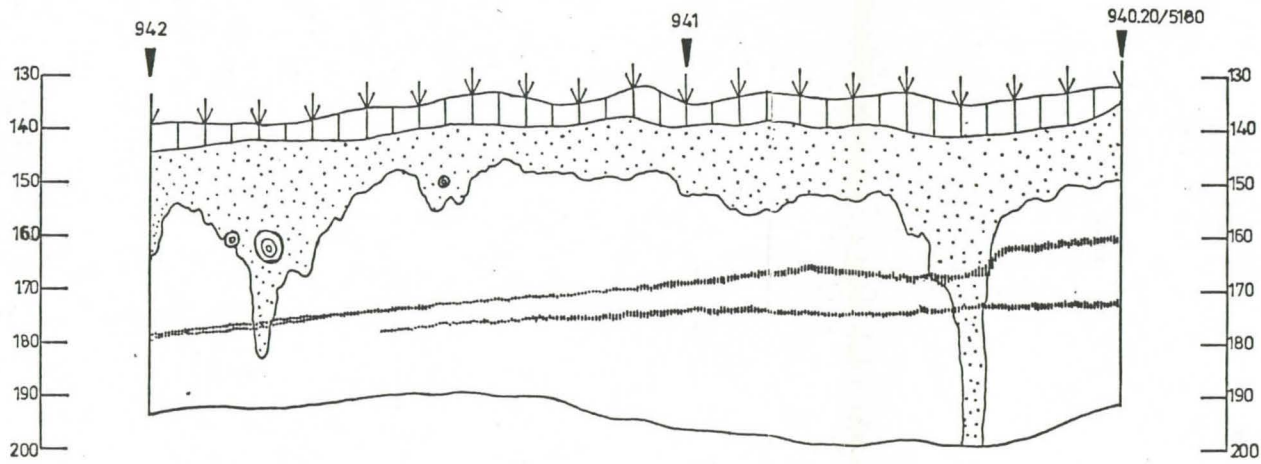
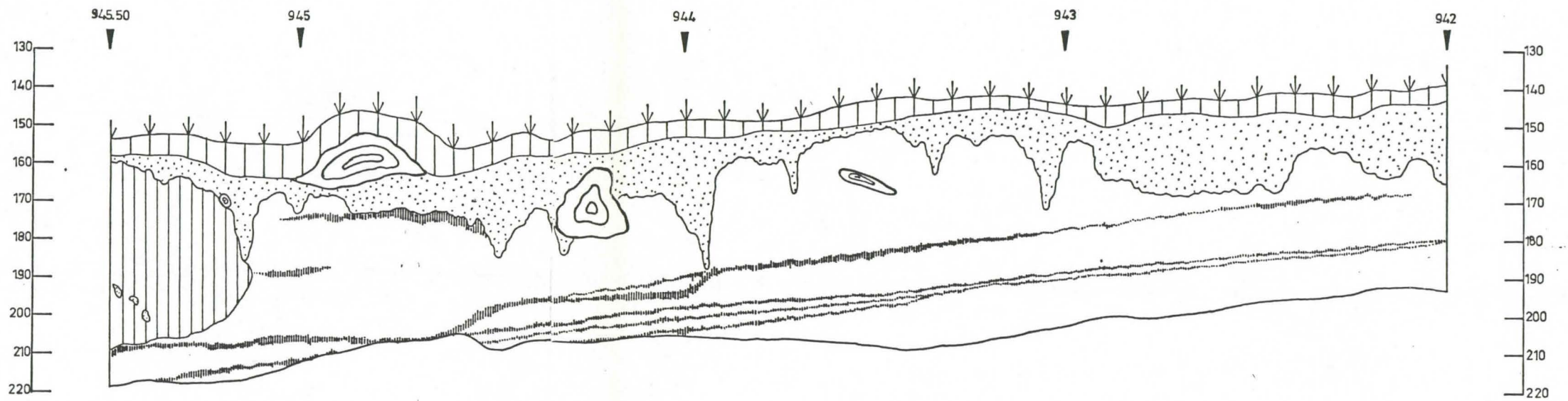
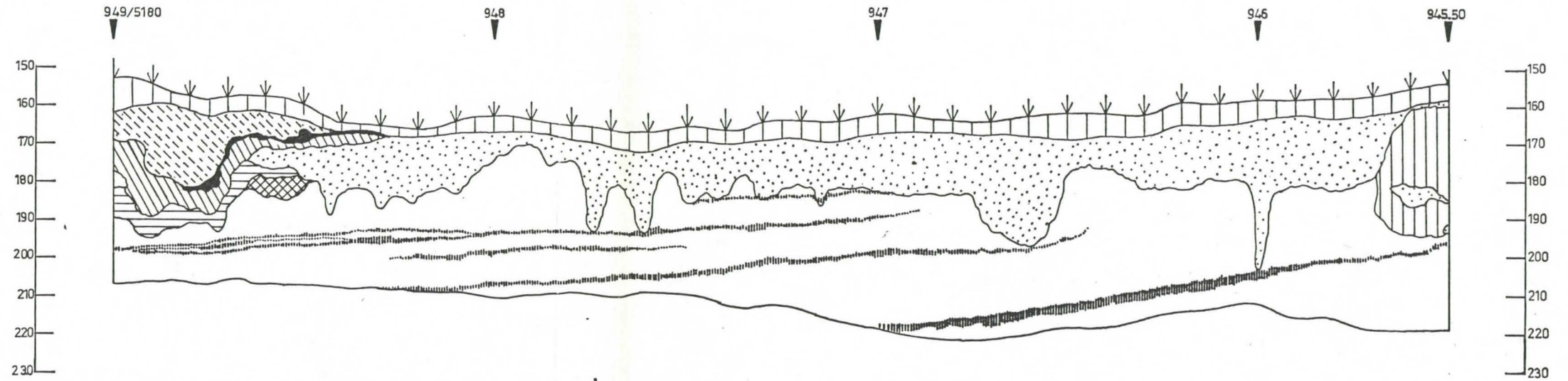
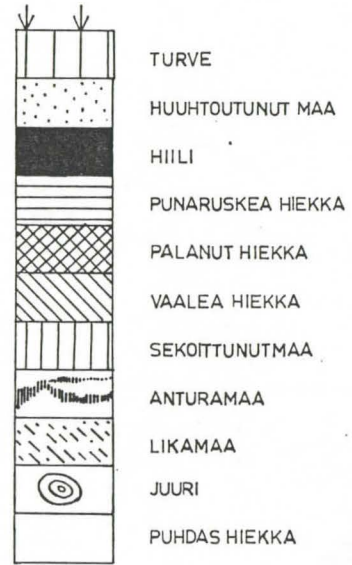
Markku Heikkinen 1985

N-S profiili lännestä

Mk 1:10

Kp 054=64,44m mpy

Piirt. T.Pärssinen

TERVOLA 48 TÖRMÄVAARA
Markku Heikkinen 1985

f.62673

f.62674

Kuvat 1-2. Tervola 48 Törmävaara
Tervola 48:n asuinkuoppa-alueen itäosaa ylimmäältä
kuoppaterassilta kuvattuna. Taustalla metsän rajassa
näkyvä L.Ruonavaaran kaivausalue. Kuva kaakosta n. paa-
lulta 3580/920. Foto M.H.

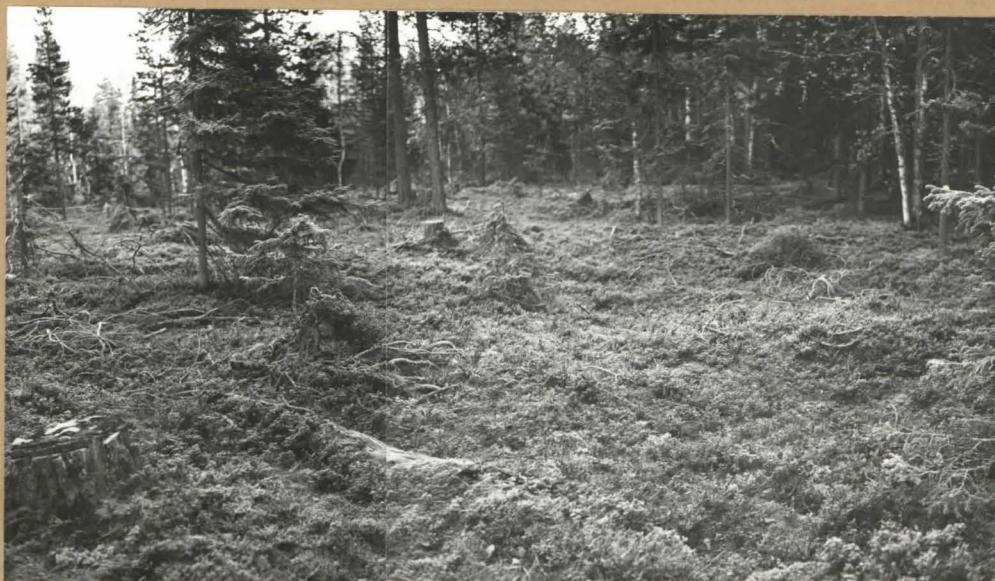

f.62676

f.62675

Kuvat 3-4. Tervola 48 Törmävaara
Asuinkuoppa nr. 40 (koko 11x8x0.8 m). Kuva idästä.
Foto M.H.

TERVOLA 50 TÖRMÄVAARA
Markku Heikkinen 1985

f.62677

f.62678

Kuvat 5-6. Tervola 50 Törmävaara

Kuvan keskellä sijaitsee asuinkuoppa nr. 147(7x5x0.3 m)

ja sen takana metsänrajassa asuinkuoppa nr. 148(8x7x0.3 m).

Kuva lännestä n. paalulta 3660/1060.Foto M.H.

f.62679

f.62680

Kuvat 7-8. Tervola 50 Törmävaara

Asuinkuoppa nr.180(10x6x0.8 m).Kuva idästä. Foto M.H.

TERVOLA 49 TÖRMÄVAARA
Markku Heikkinen 1985

f.62672

f.62671

f.62670

Kuvat 9-11. Tervola 49 Törmävaara

Tervola 48 asuinpaikka-alueen metsäauraukselta säilynyt läntinen osa, jossa sijaitsevat asuinhuoneet nr. 190-214. Oikealla on jyrkästi nousevan rakan reuna ja vasemmalla kuoppaterassin alapuolella jänkä. Kuva lännestä n. paalulta 4200/1120. Foto M.H.

f.62667-

f.62668

f.62669

Kuvat 12-14. Tervola 49 Törmävaara

Kts. ed. Kuva idästä metsäaurausalueen rajalta n. paalulta 4320/1100.
Foto M.H.

TERVOLA 49 TÖRMÄVAARA
Markku Heikkinen 1985

f.62666

f.62665

f.62664

Kuvat 15-17. Tervola 49 Törmävaara

Tervola 49 asuinpaikka-alueen metsäaurauksella tuhottu osa. Kuvan oikeasta laidasta alkaa vanhempi metsänaurausalue. Vasemmassa laidassa jängän reunalla sijaitsivat L. Ruonavaaran v. 1980 kartoittamat asuinpaikat. Kuva lounaasta n. paalulta 3340/1000. Foto M.H.

f.62662

f.62663

Kuvat 18-19. Tervola 49 Törmävaara

Tervola 49 asuinpaikka-alueen metsäaurauksella tuhottu osa. Säilyneet asuinpaikat sijaitsivat nuolten välisellä alueella metsässä. Kuva idästä n. paalulta 4660/1000. Foto M.H.

TERVOLA 40 TÖRMÄVAARA
Markku Heikkinen 1985

f.62649

f.62650

Kuvat 20-21. Tervola 40 Törmävaara
Tervola 40 asuinpaikan ylempi löytövyöhyke sijaitsee x-linjalla
880 metsäautotien kohdalla hiekkakuopan reunalla nuolten väli-
sellä alueella. Kuva etelästä. Foto M.H.

f.62648

f.62647

Kuvat 22-23. Tervola 40 Törmävaara
Tervola 40 asuinpaikan ylempi löytövyöhyke sijaitsee
x-linjalla 880 metsäautotien kohdalla. Palaneita kiviä
löydettiin tiellä olevan paalun ja taustalla näkyvän
metsän välistä. Oikealla sijaitsee iso hiekkakuoppa.
Kuva lounaasta n. paalulta 5060/880. Foto M.H.

TERVOLA 40 TÖRMÄVAARA
Markku Heikkinen 1985

f.62685

f.62684

f.62683

Kuvat 24-26. Tervola 40 Törmävaara

Tervola 40 asuinpaikan alempi löytövyöhyke sijaitsee alemmalla terassilla kansanhihtoladun molemmin puolin kaivajan kohdalla. Kuva kaakosta n. paalulta 5010/900. Foto M.H.

f.62644

f.62645

Kuvat 27-28. Tervola 40 Törmävaara

Tervola 40:n alempi löytövyöhyke sijaitsee etualalla näkyvän M.Lönnbergin vuoden 1972 kaivausalueella ja siihen välittömästi etelässä ja lännessä rajoittuvalla alueella. Vasemmalla sijaitsee pieni hiekkakuoppa. Kuva luoteesta n. paalulta 5120/960. Foto M.H.

TERVOLA 40 TÖRMÄVAARA
Markku Heikkinen 1985

f.62643

Kuva 29. Tervola 40 Törmävaara.
Koeoja 5180/940-949, jonka pohjoispäässä sijaitsee liesi. Kuva pohjoisesta. Foto M.H.

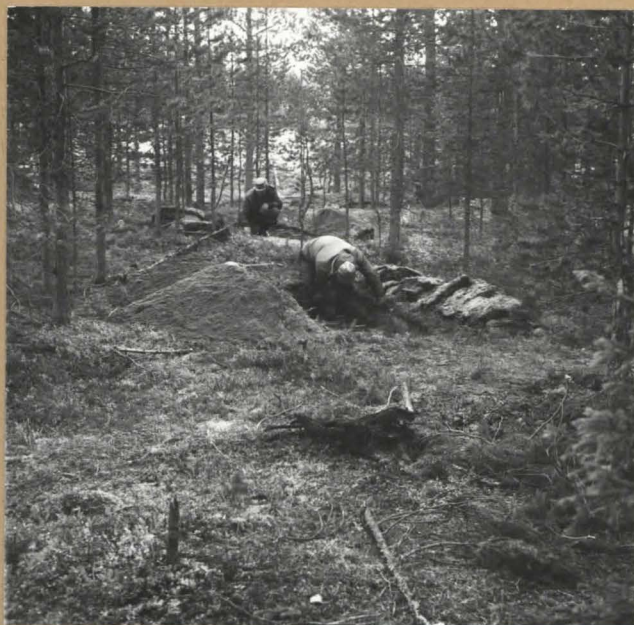
f.62642

Kuva 30. Tervola 40 Törmävaara.
Koeoja 5180/940-949:n itäprofiilin pohjoispäässä sijaitseva liesi. Kuva lännestä. Foto M.H.

f.62694

Kuva 31. Tervola 40 Törmävaara.
Koekuoppa 5060/950:n itäprofiili, jossa sijaitsee liesikiveys. Kuva lännestä. Foto M.H.

f.62646

Kuva 32. Tervola 40 Törmävaara.
Tervola 40:n koekuoppia kaivetaan. Kuva pohjoisesta. Foto M.H.

TERVOLA 40 TÖRMÄVAARA
Markku Heikkinen 1985

f.62686

Kuva 33. Tervola 40 Törmävaara
Koekuoppa 5000/938:n liesikiveys
turpeenpoiston jälkeen. Kuva ete-
lästä. Foto M.H.

f.62691

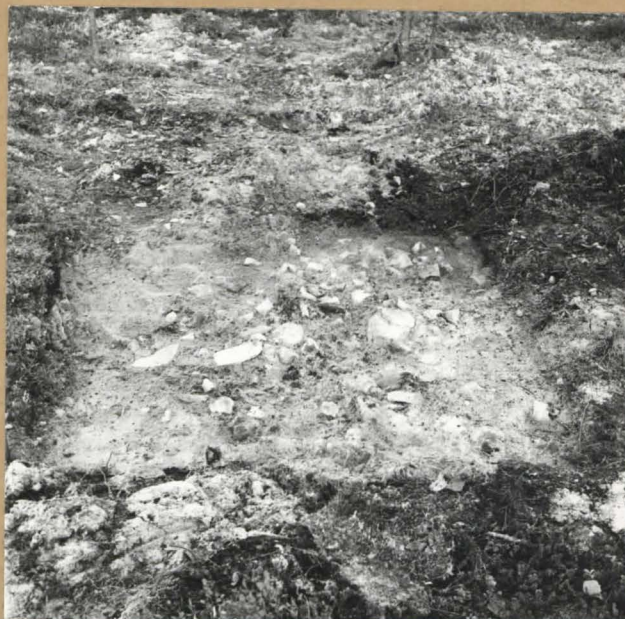
f.62692

f.62693

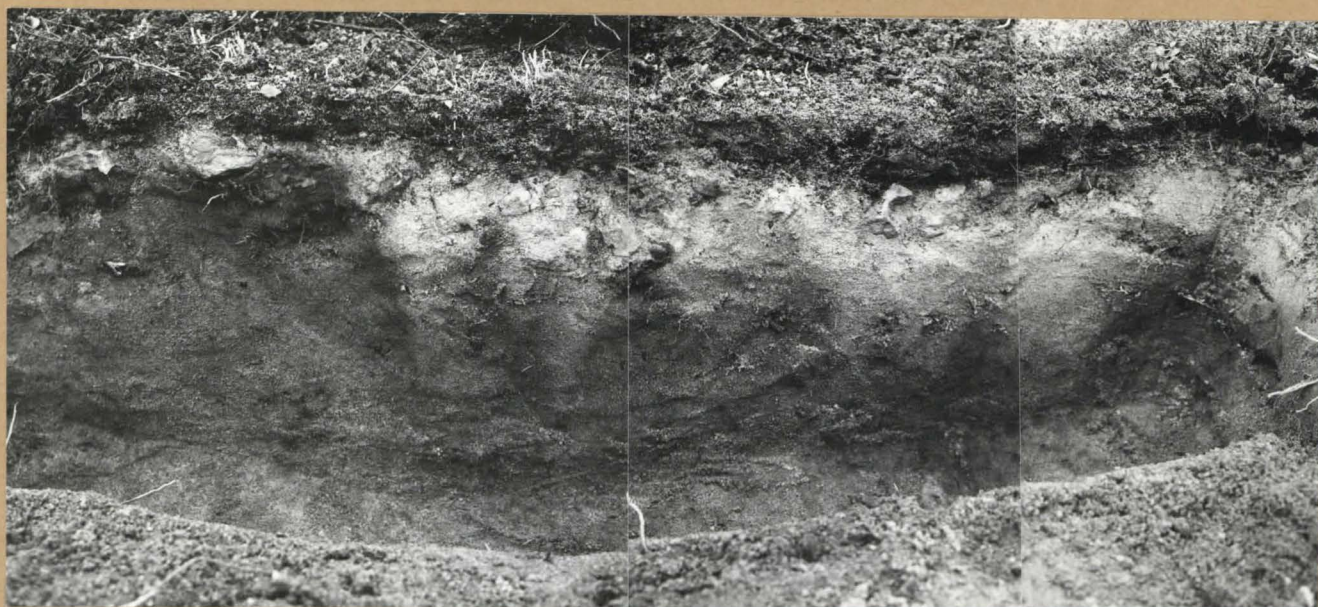
Kuva 34-36. Tervola 40 Törmävaara
Koekuoppa 5000/938:n itäprofiili, jossa sijaitsee liesikiveys. Kuva
länestä. Foto M.H.

TERVOLA 40 TÖRMÄVAARA
Markku Heikkinen 1985

f.62687
Kuva 37. Tervola 40 Törmävaara
Koekuoppa 5060/940:n liesikiveys
turpeenpoiston jälkeen. Kuva ete-
lästä. Foto M.H.

f.62688   f.62689   f.62690
Kuvat 38-40. Tervola 40 Törmävaara
Koekuoppa 5060/940:n itäprofiili, jossa sijaitsee liesikiveys.
Kuva lännestä. Foto M.H.

TERVOLA 30, 41 TÖRMÄVAARA
Markku Heikkinen 1985

f.62651

f.62652

Kuvat 41-42. Tervola 30, 41 Törmävaara
Tervola 30 ja 41:n asuinuopat metsänreunassa hiekkakuopan
takana. Kuva lounaasta. Foto M.H.

f.62653

f.62654

Kuvat 43-44. Tervola 41 Törmävaara
Asuinuoppa nr. 308 (8x5x0.5 m). Kuva pohjoises-
ta n. paalulta 5360/830. Foto M.H.

TERVOLA 41, 42 TÖRMÄVAARA
Markku Heikkinen 1985

f.62655   f.62656
Kuvat 45-46. Tervola 41 Törmävaara
Asuinkuoppa 311(11x6x0.3 m) sijaitsee kuvan kes-
kellä ja 310(5x6x0.4 m) takaoikealla. Kuva idästä.
Foto M.H.

f.62660   f.62661
Kuvat 47-48. Tervola 42 Törmävaara
Kuvassa näkyy Tervola 42 asuinkuoppa-alueen isolle hiek-
kakuopalle johtavan tien eteläpuolella oleva osa. Taus-
talla häämöttää entinen terveystalo. Kuva lännestä n. paa-
lulta 5420/840. Foto M.H.

TERVOLA 42 TÖRMÄVAARA
Markku Heikkinen 1985

f.62657-

f.62658

Kuvat 49-50. Tervola 42 Törmävaara

Tervola 42 asuinuoppa-alueen eteläosa, jossa sijaitsevat
asuinuopat 315-322. Etualalla on asuinuoppa nr. 322 (10x6x0.9 m).
Kuva pohjoisesta n. paalulta 5450/830. Foto M.H.

f.62659

Kuva 51 Tervola 42 Törmävaara
Tervola 42:n asuinuoppa-alue.
Kuva etelästä n. paalulta 5440/760. Foto M.H.

TERVOLA 26 TÖRMÄVAARA
Markku Heikkinen 1985

f.62681

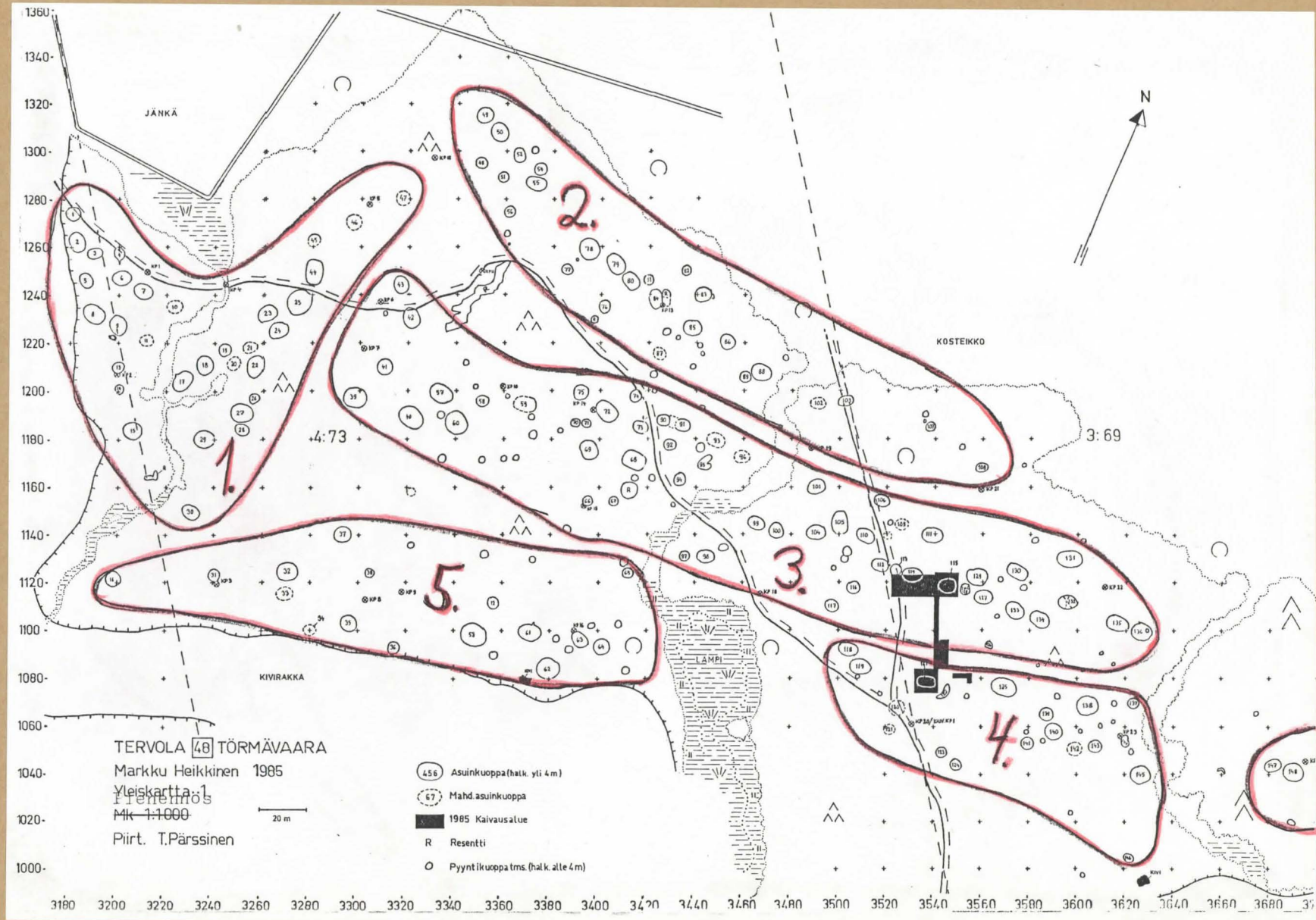
f.62682

Kuvat 52-53. Tervola 26 Törmävaara
Tervola 26:n urheilukentän itäpuolella sijaitsevat
asuinkuopat. Etualalla asuinkuopat 328 ja 329. Kuva
etelästä n. paalulta 5620/820. Foto M.H.

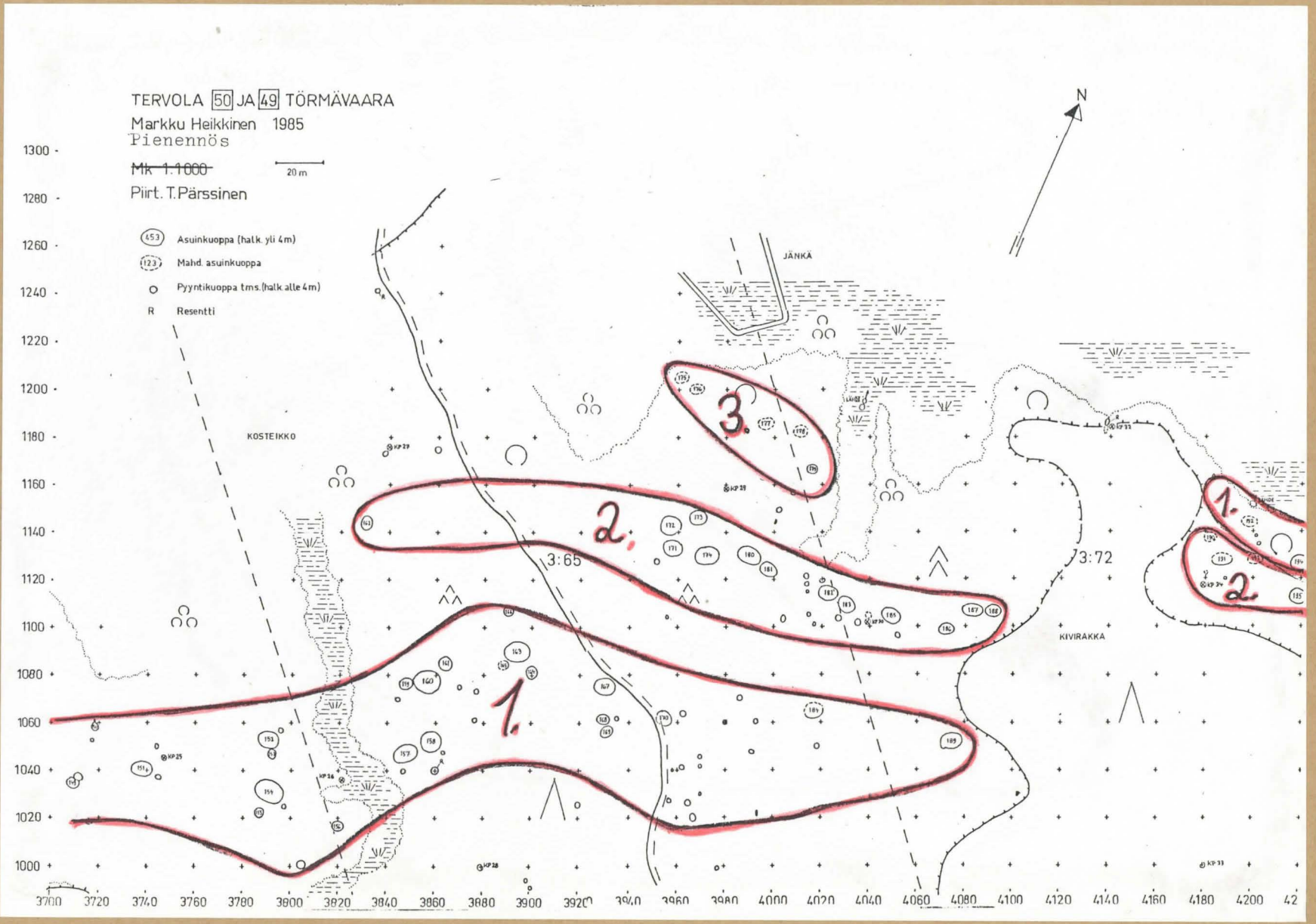
Asuinkuopparyhmien sijainti metriä mpy:lla Tervolan Törmävaaralla

	Tervola	48	50	49	47	40	30	41	42	26		
Asuinkuopparyhmien (R.) sijainti m mpy	39.5 m										R.2	-40 m n.1300 eKr.
	43 m										R.1	
	53 m			R.3	R.1	R.3					R.	-45 m n.1700 eKr. -53 m n.2500- 2300 eKr.
	55 m	R.2			R.2							
	56.5 m					R.2						
	57 m	R.1							R.3			
	58 m	R.3	R.2									
	59 m					R.1						
	60.5 m	R.45	R.1					R.1	R.1			
	61.5 m							R.2	R.2			
63.5 m						R.						-62.5 m n.2800 eKr.

Asuinkeuhparuhmien sijainti Tervola 48 Törmävaarassa.

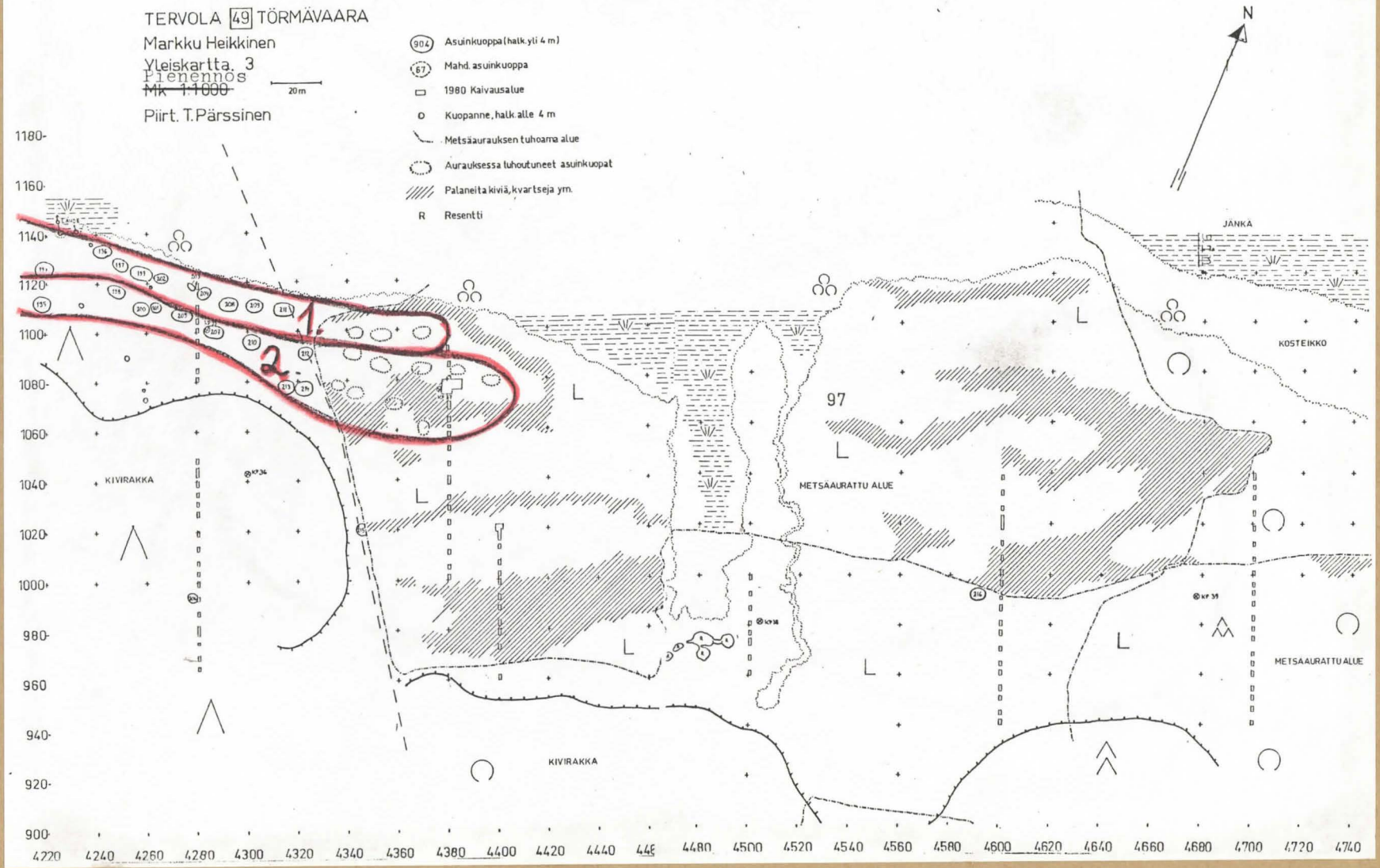

Asuinkeuhkaryhmien sijainti Tervola 50 ja 49 Törmävaara.

Asuinuopparyhmien sijainti Tervola 49 Törmävaarassa.

Asuinuopparyhmien sijainti Tervola 47 ja 40 Törmävaarassa.

TERVOLA 47, 40 JA 30 TÖRMÄVAARA

Markku Heikkinen 1985

Yleiskartta 4

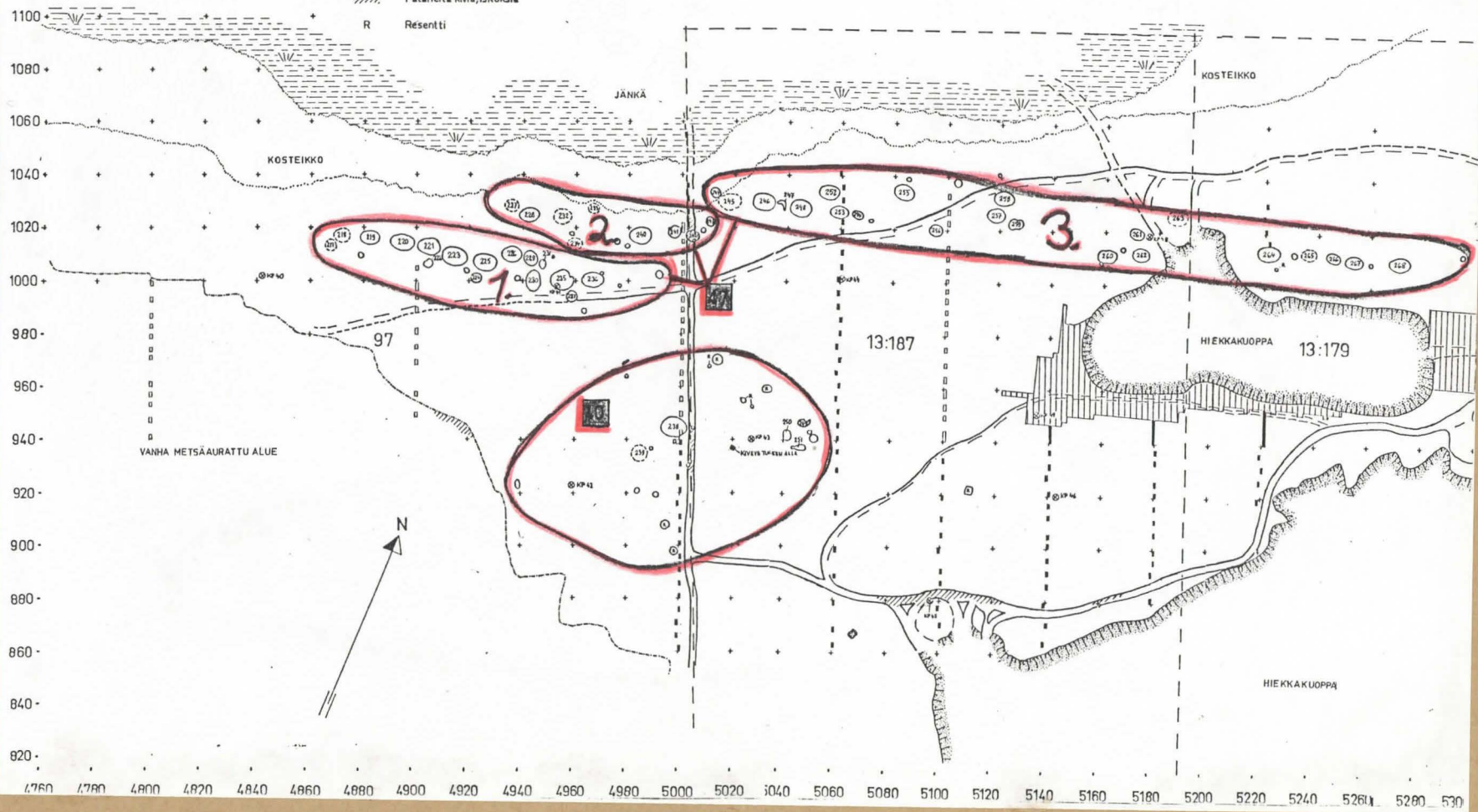
Pienennös

Mk 1:1000

Piirt. T. Pärssinen

20m

⊙	Asuinuoppa (halkyli 4 m)	▨	1972 Kaivausalue
⊖	Mahd. asuinuoppa	□	1980 "
○	Kuopanne, halk. alle 4 m	■	1985 "
—	Metsäaurauksen tuhoama alue		
▨	Palaneita kiviä, iskoksia		
R	Resentti		

Asuinryhmien sijainti Tervola 30, 41, 42 ja 26 Törmä-
 vaarassa.

